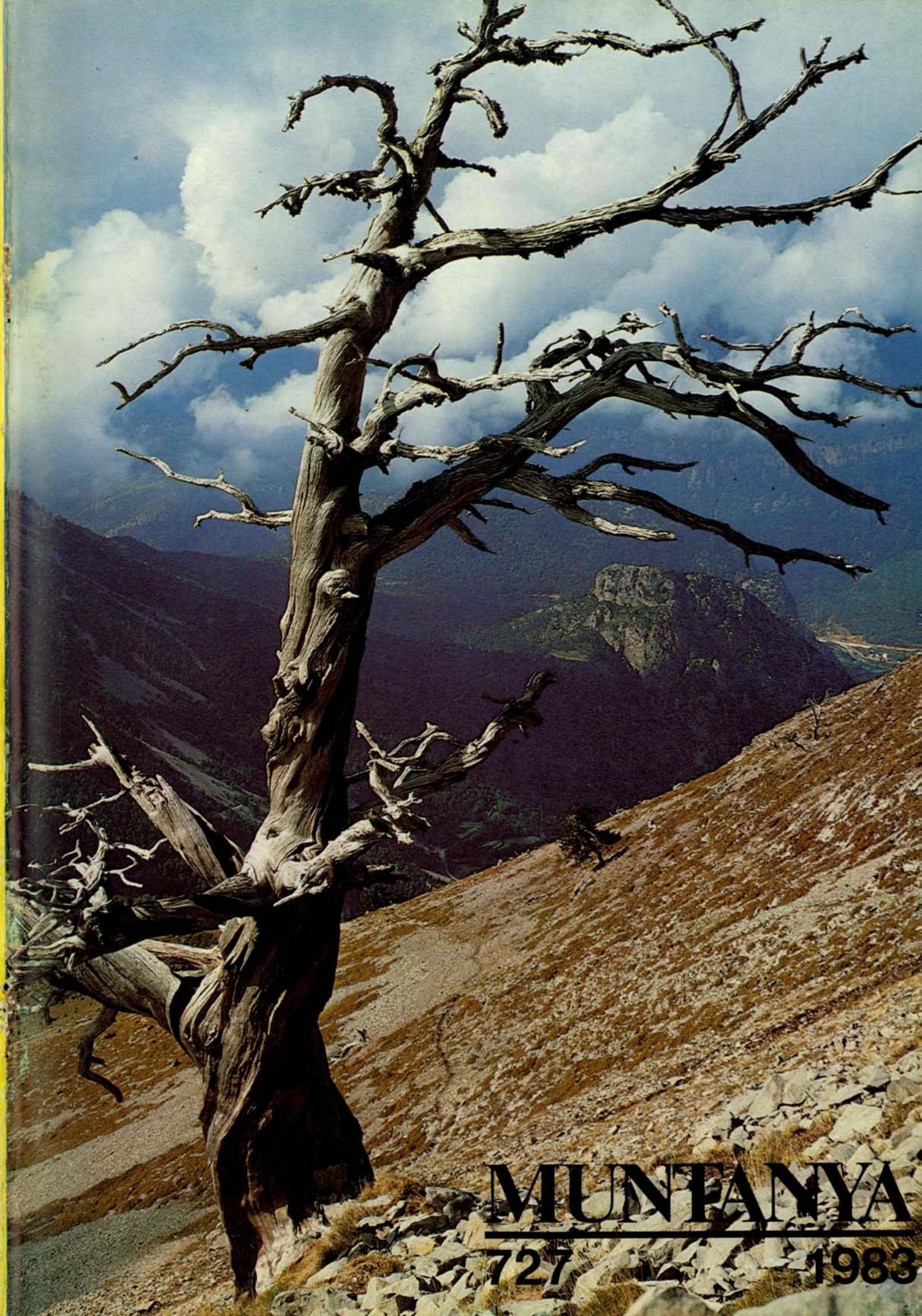

MUNTANYA

727

1983

A/s seus peus
**calçat
infantil**

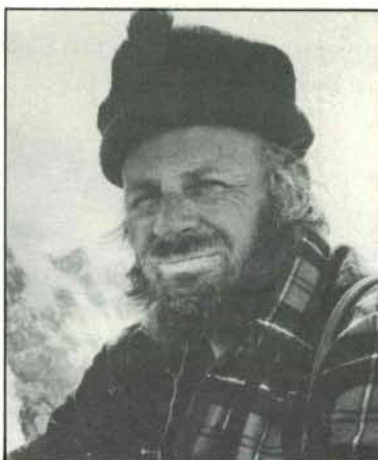
- BALMES
PLAÇA MOLINA
- AVDA.
PAU CASALS, 15
- PASSEIG
SANT JOAN, 139

KATAKROK

L'ESPECIALITAT NOSTRA: LA MUNTANYA!

PROMOCIONS:

Kurt Diemberger.

R. Messner.

**NOVETATS
EXPEDICIÓ
CATALANA
EVEREST 82**

MATERIAL:
SACS
MOTXILLES
BOTES
CLETES
CORDES
PIOLETS
GRAMPONS

MARQUES:
PETZL
SERVAL
BOREAL
CHARLET

**CADA DIA SÓN MÉS ELS ALPINISTES I ESQUIADORS
QUE PRACTIQUEN EL «WINDSURFING»**

NAVEGA AMB NOSALTRES

PLANXES PER 2.362 ptes. AL MES

esports edelweiss

Gran Via, 527 (cantonada C. Urgell). Teléf. 254 83 00. BARCELONA-11

SI VOLEU EL FULLET «COMO APRENDER WINDSURFING», DEMANEU-NOS-EL

**T.V. COLOR
ELECTROPARAMENT
IMATGE, SO, HI-FI
OBERT LA TARDA DELS
DISSABTES
PÀRKING GRATUÏT**

Tràdom

Central: Entença, 24 - Tels. 325 04 45-325 06 86-325 00 16 - Barcelona- 15

Sucursals: TELEVÍDEO i SO - Travessera de les Corts, 238 bis - Tel. 230 92 07
(només Imatge i So). **Barcelona- 14**

Major de Gràcia, 48 - Tel. 218 79 40. **Barcelona- 12**

Sant Josep, 7 - Tels. 873 97 49-873 25 48. **Manresa**

Sant Magi, 27 - Tel. 804 39 00. **Igualada**

Cardenal Remolins, 15 - Tel. (973) 24 77 38. **Lleida**

OFERTA ESPECIAL «TARDOR-83» PER ALS SOCIS D'AQUESTA ENTITAT

ELECTRODOMÈSTICS

	Ptes.		Ptes.
Cafetera TORNADO MC-8	9.950	Nevera BALAY-LINX 310 l., 2 p. i conge-	
Rentadora CORBERÓ, càrrega superior . . .	35.900	lador d'alumini	39.980
Rentadora CORCHO, càrrega frontal		Nevera CORCHO 240 l.	29.900
4 preses	29.900	Forn BALAY-LYNX 269	14.980
Cuina CORCHO 3 f., sencera	16.300	Cuina de placa («encimera») 4 f.,	
Campana MEPANSA 60 cm	6.900	acer inoxidable	9.500
Rentavaixelles BALAY-LINX	43.700	Vídeo BETAMAX	89.800

**A més, per a compres de més de 50.000 ptes., regalem una
cafetera elèctrica MOULINEX**

LIQUIDACIONS

- Liquidació d'existències T.V. ZENITH { 14" 35.000
20" 48.500
27" 59.800
- Per renovació d'existències d'aparells HI-FI, liquidem: VIETA, MARATZ, PIONER, KENWOOD, PHILIPS, AIWA, BANG & OLUFSEN, EUROPHON, SONY, SANYO, i SONITRON.
- Per Exemple: Equip VIETA bàsic (platina, amplificador, 2 caixes) . . . 29.500 pts.
Receptor PHILIPS 5 presintonies + 2 bafles + plat VIETA
i càpsula SHURE 36.860 »

SECCIÓ DE MÚSICA

- Pianos nous, d'estudi i de concert, des de. 164.000 »
- Orgues de moble, des de 39.500 pts. fins a 1 milió.

TOT A TERMINIS... I SENSE ENTRADA!!

AVÍS: Com és costum, li recordem que per a beneficiar-se d'aquesta oferta cal la presentació de la nostra **TARJA DE COMPRADOR** o la de l'empresa o entitat a què pertanyi, en els casos excepcionals en què l'hem acceptada com a tal, i si no la té, li preguem que presenti l'acreditatiu de pertànyer a una empresa o entitat associada al nostre sistema de vendes.

Estació termal i de muntanya Caldes de Boí

HOTEL «EL MANANTIAL»**
HOTEL CALDES***

Informació i reserves:
HOTEL «EL MANANTIAL»,
HOTEL CALDES

C/ Barcelona, 23, 1.er
MONTCADA I REIXAC (Barcelona)
Telèfon (93) 564 54 86

CLUB I QUATRE PISCINES, A L'AIRE LLIURE I COBERTES.
ZONES RECREATIVES I ESPORTIVES, AMB TENNIS, MINIGOLF, PETANCA,
PARC I CAMP DE FUTBOL INFANTIL.
CENTRE DE CAÇA I DE PESCA (TRUITA).
GRAN PISCINA DE RECUPERACIÓ I GIMNASI.
TRACTAMENTS DE L'ARTROSI, REUMATISMES, BRONQUITIS, ASMA,
GOTA I OBESITAT...
I LES SEVES FAMOSES ESTUFES NATURALS.

**PROPERA OBERTURA
TEMPORADA
del 24/6 al 30/9**

MODEL HIMÀLAIA 78

MODEL EXPEDICIÓ CATALANA A L'EVEREST

CASC PROTECTOR

duraleu-forte

FABRICAT PER MANUFACTURES PLÀSTIQUES ALEU · BARCELONA

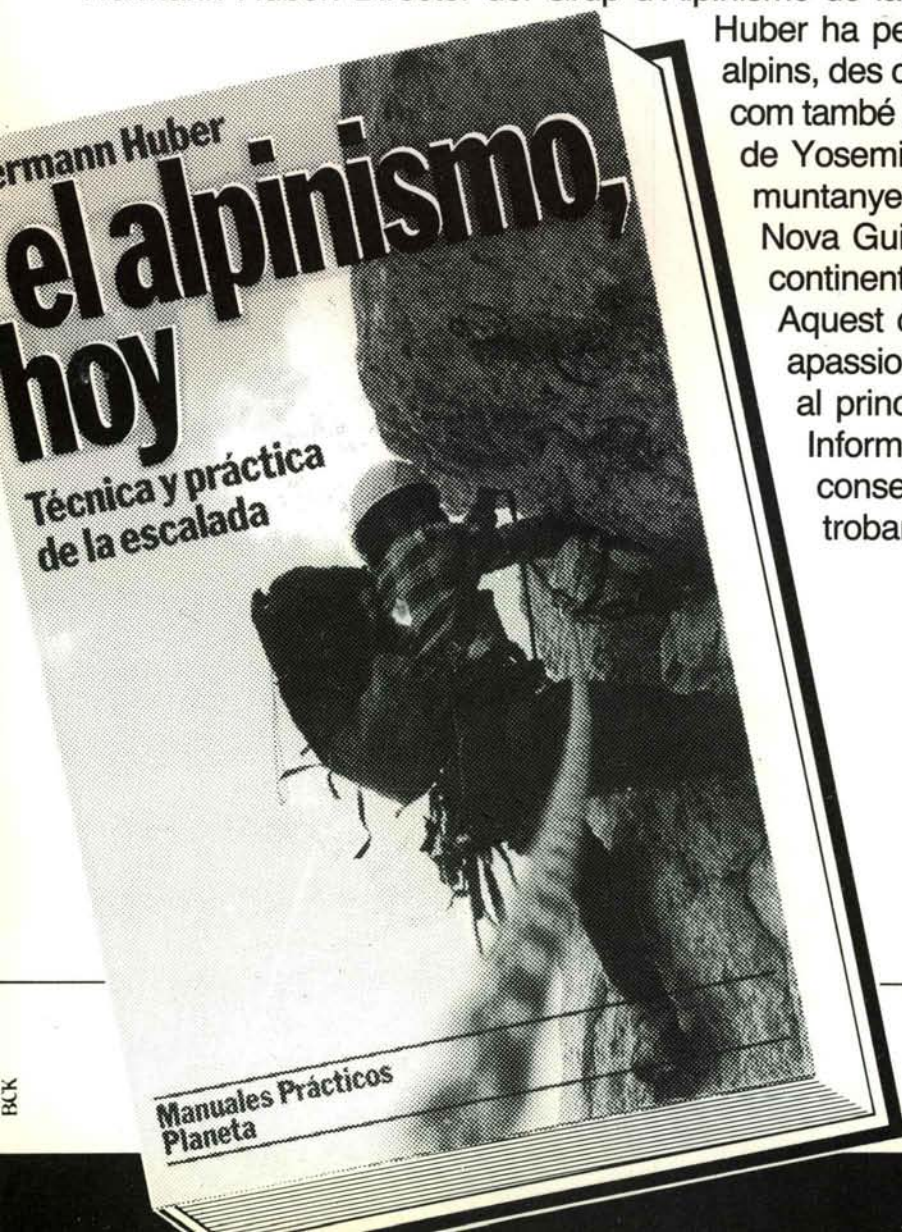
Les lleis de la muntanya

El nombre d'aficionats que dediquen llur temps i llurs energies a l'escalada és cada vegada més gran.

Ara podem conèixer les experiències d'un alpinista de gran renom, l'alemany Hermann Huber. Director del Grup d'Alpinisme de la Federació Alemanya,

Huber ha petjat més de mil cims alpins, des del mont Viso fins al Rax, com també les grans parets de granit de Yosemite, als EUA, o les muntanyes de Groenlàndia, Nova Guinea i altres dels quatre continents.

Aquest completíssim i apassionant llibre és útil tant al principiant com a l'expert. Informació, experiència, consells pràctics. Tot ho trobaràs en aquesta obra.

EDITORIAL PLANETA

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

ANY CVII N.º 727 VOL. 89 JUNY 1983

Redacció i administració:
Paradís, 10 - Barcelona (2)
Tel. 315 23 11

Director:
Josep Casanovas i Garcia

Maqueta:
Carles Fabregat i Sans

Secretari:
Josep Velázquez i Crespan

Corrector:
Joan Costa i Costa

Publicitat:
J. Casanovas i Novell
Av. Xile, 36, 2.ª, 1.ª
Barcelona-28
Tel. (93) 240 63 98

Adjunts al director:
Salvador Filella i Cornadó

Col·laboradors:
David M. Aloy, Jaume Altadill,
Armand Ballart,
Lluís Belvis, Agustí Jolis,
Modest Montlleó, Alfred
Montserrat, Ramon Pujol i
Alsina, Joan Quintana,
Joan Sabadell, Josep M.ª Sala,
Alfons Valls.

Subscripció:
1.300 pessetes l'any (sis exemplars).
Estranger 1.700 pessetes.
Preu d'aquest exemplar, 250
pessetes. (Comanda de números
endarrerits, a la redacció de la
revista.)

Dipòsit Legal: B. 545-1958

Fotocomposició i Fotomecànica:
Catalana de Fotocomposició, S. A.
Consell de Cent, 500

Imprempta:
Gráficas Renacimiento, S.A.
ISSN: 02112-2111

SUMARI

Editorial	414
Travesia del mar a la Pica d'Estats a peu <i>Albert Grasi i Simo</i>	415
Mirant cap els orígens. Kork-K-, Corcone, Corcó <i>Josep M.ª Plans i Roses</i>	423
Els Falcíots (o Falcillots) <i>Pere Mestre i Raventós</i>	426
Esquí de muntanya a la Vainoise. El Mont Pourri (3799 m) <i>Joan Martí i Riba</i>	429
La Pelle. Via dels Parisencs. «Una escalada de somni» <i>Jordi Lluch i Calomarde</i>	432
El «couloir» del Diamant <i>Santiago López-Cuadra López</i>	434
Sant Pau de Sant Pol de Mar <i>Joan Rals i Soriano</i>	438
Pics de Bassiero, per la vall de Gerber <i>Joan de Tera i Camins</i>	440
Expedició Andes Bolívia-Perú <i>Eloy Linares</i>	444
La llengua de la Vall d'Aran i la seva normalització ortogràfica <i>Casimir Ademà i Mora</i>	446
Crònica excursionista <i>Equip redacció crònica</i>	
Alpinisme	449
Esquí	452
Actes	453

Portada: Baixant al collado de Santa Isabel, entre Punta Llarga i Entremón.
(Foto: Josep M.ª Sala i Albareda.)

Els articles publicats a «MUNTANYA» expressen solament l'opinió de llurs autors. La revista «MUNTANYA», editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpi Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

FONT DE VIDA

Resulta agradable de caminar per la nostra terra, per aquesta terra que és «font de vida», que ens ha vist nèixer i on sovint sentim a frec del pell el bes de les herbes remeieres dels senderons i la frescor de la humanitat que s'hi respira a dolls. No sempre però, l'home ha sabut embellir-la. Desafortunades construccions sense control ni planificació l'han degradada; potser més per la ignorància que per mala fe, per falta de coneixements i sensibilitat que pel desig d'enlletgir-la.

L'excursionista integral, es pregunta ¿com pot haver-hi persones que es quedin indiferents davant l'obra de la Creació? A l'home que estima la natura i el trosset de gespa nadiua, li costa de creure que puguin haver-hi éssers que no sentin passió per les belleses naturals, malgrat haver-les tingudes sempre davant de casa seva.

Avui la nostra «font de vida» es troba afectada per urbanitzacions il·legals, per incendis que són obra del descuit o de la intenció, per la proliferació de «pistes» quasi sempre amb males intencions, etc. Conjuntament amb aquests estralls ecològics, cal enumerar, les contaminacions dels rius i de l'atmosfera, l'extracció de carbó a cel obert, la pèrdua d'integritat dels aiguamolls de l'Empordà que encara queden, la crítica situació del delta de l'Ebre, l'extracció de gredes dels volcans d'Olot, el poc respecte per les normes dels Patronats que vetllen els paratges pintorescos o la prohibició de pas per ermites on durant centenars d'anys s'hi han celebrat aplecs, etc.

Cal doncs, una major concienciació humana per deixar clar que progrés no és destrucció, que treball no vol dir contaminació, que energia no ha de ser pol·lució i que el consum desafortat, no és benestar. Necesitem un desenvolupament tecnològic ordenat, que eviti la contaminació de l'aigua i de l'aire. S'han de crear mesures de control respecte a les activitats explotadores i destructores del sòl, a fi d'evitar el mal irreparable. Cal autoritzar la construcció de nous camins amb mesura, que siguin d'una necessitat provada, i per persones competents, que tinguin ben arrelat el sentit de la protecció ecològica.

Els excursionistes tenim a l'abast un gran repte, una gran tasca, que hem d'activar tot seguit, principalment amb cursets. Davant la realitat que ens envolta, el noi serà sensible a la degradació del paisatge i trobarà manera de subsanar-ho segons les seves possibilitats. Davant la realitat es constituïran com a defensors del patrimoni natural i veuran ben clar que els rius són agents de civilització i no de contaminació, entendran que el clima

determina la vegetació i que aquesta no s'ha d'alterar, se sentirà tan ambadalit al davant un conreu com d'un gorg profund, davant un camí carener com d'un engorjat senderó, en contemplar una masoveria com un temple romànic, en un clos boirós com davant una panoràmica assolellada.

Quin empelt més perfecte, l'home i el paisatge!

A principis de segle, la lluita es va caracteritzar per l'acció de salvament de temples i monuments mil·lenaris portada a terme per excursionistes conscients, que s'havien adonat a temps d'aquella necessitat i, així, amb la seva empena és pogueren salvar, les Drassanes, Sant Pau del Camp, Santes Creus, Poblet, Sant Cugat del Vallès, Olèrdola, les esglésies romàniques de Terrassa, el monestir de Ripoll, etc.

En aquest camp, la tasca fou profitosa. Consolidada aquella lluita de salvament arquitectònic, avui ens toca defensar la naturalesa de la que som hereus i que hem de passar als nostres descendents incòlume, no adulterada.

Tots ens sentim orgullosos del nostre bressol; protegir-lo i estimar-lo és una regla que no ens costa cap esforç. Però sabem que hi ha persones a les qual cal recordar-los-ho, i aquí comença la nostra tasca.

Hem de preocupar-nos, ja, per l'ordenació del territori, i per preservar les terres agrícoles de qualitat, conservar la integritat forestal, crear espais protegits i altres d'esbargiment controlat, procurar no perdre els valors naturals d'interès estètic extraordinari (exemple, els congosts de Fraguerau i del Matarranya), etc. Ens cal procurar que les autoritats locals admetin el control dels recursos energètics i dels mitjans naturals de subsistència, l'increment accelerat de mesures contra la pol·lució atmosfèrica i la degradació de la qualitat de l'ambient.

No siguem infidels a la nostra terra: restem-hi eternament agraïts! Millorem-la! Fem que encara hi brolli més vida, més bellesa. Aixequem la seva formositat natural amb construccions adients. Aixequem tot allò que resta caigut encara, i que ens parla dels nostres avantpassats. Siguem conscients de tot el bé de Déu que tenim a mans plenes. Siguem-ne sensibles i unim-nos en defensa del que és de tots! Si la terra és nostra, estimem-la de la mateixa forma que hem sabut estimar sempre les nostres essències més fonamentals: la nació i la llengua.

Que en cada contrada neixi un agrupament humà per a defensar el sòl, l'aire i l'aigua. Una lluita noble que, per afegit, empara també els drets humans!

1.ª etapa: Turó de Montgat. Foto: Josep Llorens.

TRAVESSIA DEL MAR A LA PICA D'ESTATS A PEU

Albert Gras i Simó

Poc després d'acabar la travessia per etapes de Barcelona al Canigó a peu, i en el curs d'una excursió col·lectiva, amb un grup de companys vam comentar que seria interessant de fer una nova travessia cap a un altre cim significatiu. Malgrat que vam parlar del Pedraforca i de l'Aneto, qui això signa

va pensar que seria bo de mantenir el simbolisme que va tenir la travessia de Barcelona al Canigó, per la qual cosa proposà que s'anés des del punt més baix de Catalunya, el mar, fins al punt més alt, la Pica d'Estats. A més va decidir d'incloure el Pedraforca dins aquesta travessada.

No fou difícil de trobar el lloc de sortida. Ja que l'excursionisme català nasqué al Turó de Montgat, quin lloc més idoni que la platja de Montgat?

A diferència de la travessa cap al Canigó, el treball de trobar uns itineraris muntanyecs i amb finals d'etapa viables fou ben ardu. Vam procurar seguir sempre les carenes; en especial, la divisòria Ter-Llobregat, que fou tot un descobriment.

Sens dubte hi van haver entrebancs de tota mena, no sempre justificats, però la voluntat tossuda d'assolir l'objectiu ens féu vèncer totes les dificultats i tenir el goig de poder acabar la travessia amb un èxit remarcable, malgrat que la duresa de les darreres etapes ens obligà a limitar-hi el nombre d'assistents. Us oferim ara un resum d'aquesta bella aventura.

1.ª Etapa, platja de Montgat-Parets del Vallès

Vam iniciar la travessia el dia 11 d'octubre de 1981, que fou un dels diumenges d'octubre més calorosos que es recorden...

A un quart i cinc minuts de vuit del matí, 44 excursionistes ens trobàvem a les taquilles de l'estació del tren de rodalies, al Pla de Palau. Vint minuts més tard, sortíem en direcció a Montgat, on vam arribar ben aviat. Després d'esmorzar vam anar a la platja que hi ha sota el turó de Montgat i ens vam fotografiar prop de l'aigua, per deixar constància de l'inici d'aquesta llarga marxa. L'aigua era, per cert, molt neta.

Vam deixar enrera la platja i vam creuar la via del tren. A l'altre costat hi ha unes escales, sense barana, per on vam pujar. Tot seguit ens enfilàrem per un corriol que puja fins al cim (35 m), on vam poder veure el monòlit commemoratiu del Centenari de l'Excursionisme Català. Des d'allí vam contemplar una bona part de la Costa de Llevant.

Baixàrem per un corriol fins al carrer anomenat Baixada del Mar, creuàrem la carretera de Mataró per un pas inferior i pujàrem pel carrer d'Espanya i l'avinguda de Joana Ribas. Vam travessar la urbanització del Turó del Mar, i continuàrem per uns corriols que van paral·lels a l'autopista de Mataró i creuen la riera de Font. Trobàrem el camí de can Regent, que creua l'autopista per un pas elevat i va fins a una urbanització. Un cop travessada, emprenguérem l'ascensió de la llarga carena que va des de prop del mar fins al Turó d'en Galceran, amb elevacions com ara el Turó del Regent, el Rocar (206 m), el Cos de Dama, i passos com el Coll de Vendrans. Pujàrem al Turó del Bessó (229 m) i, a continuació, seguírem la carena en direcció NO, fins al Turó de Nou Pins (n'hi ha més, de pins!), coronat per una gran casa amb piscina i pista de tennis.

Poc després, sense deixar la carena, vam arribar al cim del Turó de l'Andreu (432 m), amb una magnífica vista sobre el Maresme i la Serralada de Marina. Vam baixar després cap a la cota 421 i el Coll d'en Galceran, i emprenguérem la forta pujada fins al cim del Turó d'en Galceran o Turó de Mates, vèrtex geodèsic que té una alçada de 477 metres, i punt de contacte amb l'itinerari de Barcelona al Canigó a peu. Seguírem a continuació el mateix itinerari d'aquella travessia, fins arribar a la Font d'en Gurri, l'aigua de la qual, segons ens digueren a Montgat, ara no és potable, cosa que motivà que gairebé ningú no en begués, malgrat la set que teníem.

Tot seguit vam agafar un camí que ens dugué en una clariana; en vam agafar un altre cap a la dreta i vam arribar a les runes de can Barbeta.

1.ª etapa: Pujada al Turó de l'Andreu; al fons, Montjuïc. Foto: Josep Llorens.

Prosseguírem per un camí que porta al Coll d'en Corbera i vorejàrem unes vinyes. Per un corriol estret, a voltes esborrat i molt embardissat, pujàrem fins al Castell de Sant Miquel, dalt del turó homònim, situat a 413 m.

A partir d'aquest lloc vingué el tros més feréstec de l'etapa, ja que el descens pel vessant nord del turó es fa sense camins i enmig d'una autèntica selva. Encara que és un tros ben curt, la majoria vam sortir-ne més o menys punxats.

Un cop vam trobar un camí ample, el seguírem cap a ponent. Quan el camí es converteix en la pista que baixa cap a Montornès del Vallès, just en un revolt, vam agafar un camí marcat amb pintura, en direcció O. Vam sortir a una altra pista que també baixa cap a Montornès, i la vam pujar en direcció contrària, fins al Coll Mercader (205 m aprox.). Després vam flanquejar l'emboscada Turó de Deu (302 m) i vam seguir un camí i una carena; en un coll hi passa una línia elèctrica. Més tard vam seguir un camí que passa pel Turó del Cucut (244 m), vam passar pel Coll d'Oleta i pujàrem el cim de la Covarola (256 m). En aquest punt la carena va cap al N, i nosaltres fèrem un camí que la segueix per la dreta. Després de passar pel lloc anomenat al mapa «Vinyes Velles» (no n'hi ha cap), fruírem de bones vistes sobre la vall del Besòs i el Vallès, i de la proximitat d'un bell bosc de pins, on els més resistents a l'espantosa set que ens provocà la calor vam dinar sense ni gota d'aigua (els altres decidiren de baixar a refrescar-se a Montmeló).

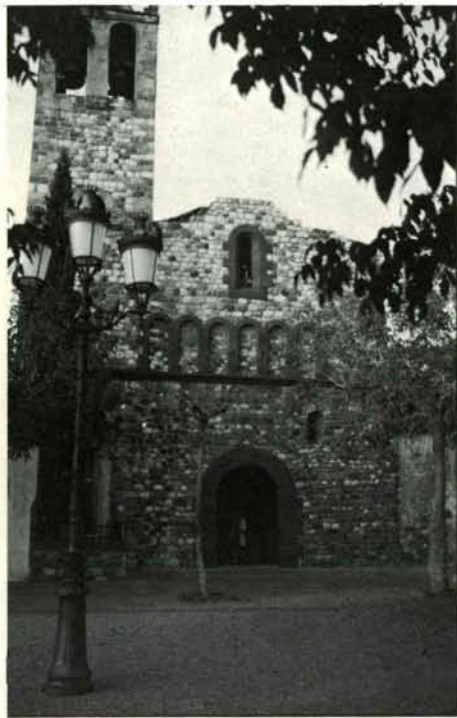
En havent dinat, començàrem a baixar cap a la urbanització anomenada «El Telégrafo» (?), travessada per una ampla pista que vam poder evitar en part, gràcies a un parell de dreceres. A la part baixa de la urbanització vam trobar can Blanca (120 m), al costat de la carretera de la Roca, que vam travessar. Una mica

més enllà surt el trencall de Montmeló, que vam seguir. Passàrem pel lloc on es forma el riu Besòs, o sigui la confluència del Congost i del Mogent... Un cop creuat el pont, arribàrem a Montmeló (79 m), on provocàrem un ràpid descens de les existències de begudes refrescants.

Alguns companys pensaren que ja n'hi havia prou, i tornaren cap a Barcelona, enllaminats en passar per damunt la via del ferrocarril Barcelona-Portbou. Els més tossuts decidírem d'acabar l'etapa fos com fos, i, després de deixar la carretera, vam agafar un carrer molt llarg que passa pel costat de la Casa de la Vila i travessa tot el poble. Vam veure una casa, que devia ser can Sala, i vam passar la xarxa d'autopistes per sota. Una altra branca la passàrem per un pont. Vam seguir un camí que va pel costat de la via del tren i, més endavant, vam pujar per un corriol fins a la via, que seguírem per la dreta en direcció a Parets. Un pas de vianants ens permeté de creuar, pel pont del ferrocarril, el riu Tenes. Poc després, una companya sofri una aparatosa caiguda; però, afortunadament, tot acabà bé. Finalment, i 600 metres després del pont sobre la carretera N-152 de Barcelona a Puigcerdà, vam arribar a l'estació de Parets (85 m), on vam agafar el tren cap a Barcelona.

Horaris

Platja de Montgat (0 m)	00'
Turó de Noupins (410 m)	1 h. 27'
Turó de l'Andreu (432 m)	13'
Turó d'en Galceran (477 m)	13'
Font d'en Gurri (370 m)	28'
Can Barbeta (310 m)	15'
Castell de Sant Miquel (413 m)	24'
Coll Mercader (205 m)	43'
Can Blanca (120 m)	1 h. 43'
Montmeló (79 m)	11'
Parets (85 m)	38'
Total del dia	6 h. 15'

2.ª etapa, Parets-Bigues

A un quart i cinc minuts de vuit del dia 1 de novembre de 1981, trenta-sis excursionistes ens trobàvem a l'estació de Sants, per agafar el tren cap a Parets del Vallès. Tot va anar bé, i no vam trigar massa a arribar en aquesta vila del Vallès Oriental, on vam esmorzar. A continuació pujàrem per l'Avinguda d'Espanya, fins a sortir del poble.

Creuàrem una pista i agafàrem un camí que pujava enfront, per un terreny erm. Al cap d'una estona tornàrem a trobar cases i travessàrem la urbanització de can Cerdanet (sembla que, incorrectament, es diu de cal Sardanet). Seguirem el carrer Enric Ballera i vam trobar la carretera que ve de Parets, la qual agafàrem en direcció a ponent, fins que vam trobar un encreuament on comença el terme municipal de Lliçà de Vall. Un cop creuada la carretera, pujàrem per un camí que va cap a una fàbrica i, abans d'arribar-hi, travessàrem uns plans erms, en direcció nord. Després de pujar per un marge, vam trobar una pista i, més amunt, una urbanització, on hi ha el lloc anomenat «El Mirador». Tota aquesta carena, que va en direcció nord, es caracteritza pels trams urbanitzats i els trams boscosos. El carrer que la segueix es diu carrer de Sant Valerià. Més amunt vam trobar, a la dreta, una curiosa església de moderna arquitectura i, al davant, un monòlit amb la inscripció: «Baix el mantell de la Mare de Déu de Montserrat».

Poc després, el carrer gira a l'esquerra i s'acaba, però nosaltres vam continuar pel camí que surt enfront (camí de Sant Valerià) i travessa el bosc. A l'esquerra, un xic apartat, vam veure can Farners, una sòlida masia a

200 m d'altitud, sota un turonet (213 m). Més enllà passàrem per una mena de coll i trobàrem una pista d'una amplària enorme, que ens portà a can Cuscó (210 m); a dins d'aquesta masia hi ha l'església de Sant Valerià, sense gaire valor artístic, almenys per la part de fora. La casa és habitada, i l'indret també es força interessant, per la qual cosa hi vam fer una breu parada.

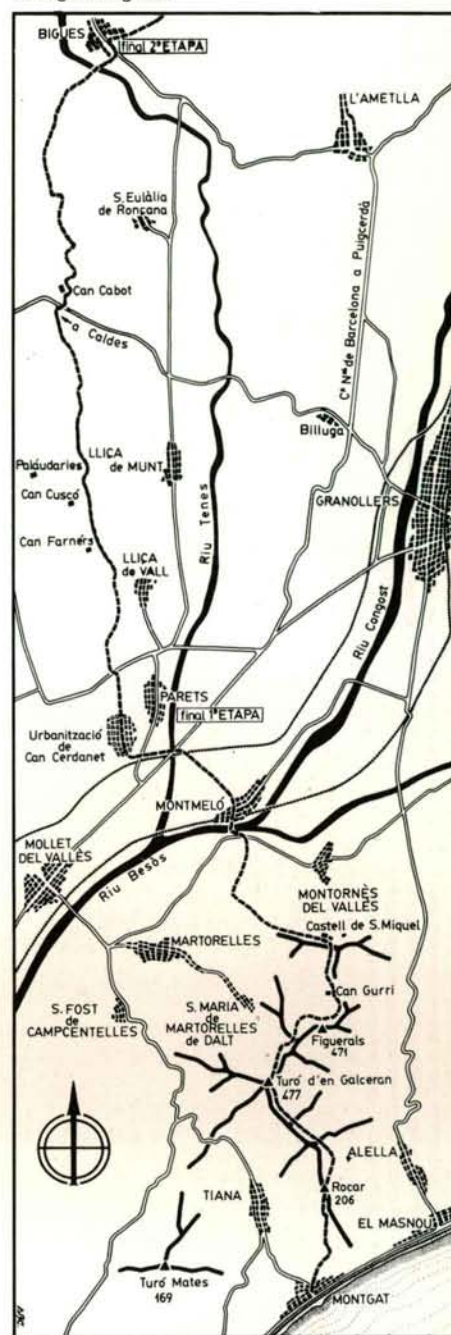
Continuàrem per la pista (ampla com una autopista) i, quan aquesta va cap a la dreta, la deixàrem per agafar un camí carreter que surt enfront. Vam travessar un extens bosc de pins, pràcticament seguint la carena. En trobar una trifurcació, seguirem el camí de la dreta, i de sobte ens trobàrem dins d'una urbanització, entre el Turó de Pa i Aigua i el paratge anomenat Vallcanera. Seguirem un carrer cap a ponent, un altre carrer que baixa molt i un tercer carrer que puja a l'esquerra. Vam trobar una pista i la seguirem en direcció N. Poc després vam trobar, una vegada la pista havia girat cap a l'est, la carretera de Caldes. La creuàrem i seguirem un camí que baixa a la vall de Castellet, fresca i humida, enmig d'un bonic bosc. A la dreta vam veure una font, però l'aigua no ens inspirà confiança. Un cop creuat el torrent, pujàrem fins a una notable masia habitada, can Cabot (235 m). Seguirem un camí cap al nord i, després de deixar a l'esquerra can Maspons, arribàrem a la Font d'Abril, situada en el parc d'una urbanització. Hi dinàrem, ja que aquell indret és força bonic.

Després de dinar, creuàrem la urbanització, pujàrem pel carrer del Tudó i el camí del mas Vidal, i anàrem a parar prop d'aquesta masia, que vam evitar per la dreta. Travessàrem uns camps i sortirem en una pista, per la qual continuàrem uns metres en direcció est, fins que vam trobar un camí carreter en direcció nord; el seguirem fins arribar sota d'un bosquet, pel qual vam pujar, sense camí, fins que vam trobar una pista que baixava i ens portà ràpidament a la vall del riu Tenes, on vam trobar una urbanització. La pista desemboca en una carretera de la urbanització i segueix prop del torrent de Maspons. Finalment vam arribar al riu Tenes, que creuàrem per un pont, i pujàrem fins a la carretera de Sant Feliu de Codines a Granollers, ja dins del poble de Bigues (210 m), on agafàrem el cotxe de línia fins a Barcelona

Horaris

Parets del Vallès (85 m)	00'
Encreuament de Lliçà de Vall (135 m)	34'
Can Cuscó (210 m)	56'
Carretera de Caldes (240 m)	1 h. 04'
Can Cabot (235 m)	14'
Font d'Abril (250 m)	9'
Bigues (210 m)	1 h. 36'
Total del dia	4 h. 33'
Total acumulat	10 h. 48'

Itinerari corresponent a les 1.ª i 2.ª etapes, de Montgat a Bigues.

3.ª Etapa, Bigues-Centelles

Aquesta vegada vam ser 55 excursionistes els qui ens vam trobar a Bigues, el matí del dia 15 de novembre de 1981. Alguns, amb molt bon encert, hi anaren amb el cotxe de línia, mentre que els altres hi pujàrem amb un «autocar» (?), que ens féu anar amb l'ai al cor...

Després d'agafar forces, gràcies a un bon esmorzar, emprenguérem aquesta llarga etapa. Primer vam agafar un costerut carrer que puja en direcció N i creua una urbanització. A continuació vam entrar al poble antic, on hi ha l'església de Bigues, d'origen romànic, restaurada el segle XVIII. Al davant hi ha una placeta i un bon mirador de la vall.

Vam sortir del poble per un camí en

direcció a llevant; en trobar dos camins, vam seguir el dretà, amunt, en direcció nord. Vam trobar una granja i vam continuar per un camí carreter, a l'esquerra, en direcció nord (és un camí que no figura als mapes). Vam trobar una casa protegida per una cadena, can Collfred, a l'esquerra de la pista, per la qual continuarem, sempre en direcció nord. Havent passat per una mena de coll, vam baixar vers la Vallroja; deixarem la pista, que baixa cap al fons de la vall, i pujarem per un camí costerut, a la dreta del qual vam trobar la Font de la Figuerola, d'aigua bona. Seguirem enfilant-nos i veïrem amunt, a l'esquerra, l'edifici de l'ermita romànica de Sant Bartomeu de Mont-ras. Trobarem un carrer de la urbanització «El Serrat de l'Ametlla» (de

«l'Ocata», segons el mapa) i el seguirem cap a l'E. Vam travessar el Pla de Magús i passarem pel Coll de la Vinya Roja. Aviat vam veure el Turó de Puiggraciós, amb els seus vessants boscosos i tot de masies de sota. Vam prosseguir fins als pals de la línia elèctrica i, llavors, pujarem per un camí que la segueix. Així vam arribar al carrer de dalt, que vam seguir en direcció O, fins arribar en un camí carreter antic, pel qual pujarem, en direcció nord. Poc després vam deixar a l'esquerra un rosari de masies: can Jaumet, can Calces, can Rit, can Panxa Rossa, etc.

Més endavant, vam veure que el camí es convertia en una àmplia pista, que voreja el Puiggraciós per l'est. El panorama era molt bonic, ja que veïem

a la dreta la fondalada del Torrent de Tremolencs, amb les masies de can Badia, can Boget i can Vidal i, més al fons, el Montseny amb el turó de Tagamanent. Poc després ja vam veure la torre de guaita que hi ha al costat del Santuari de PUIGGRACIÓS, anomenada en el mapa «La Torreta». Tot seguit aparegué el campanar del Santuari i en pocs minuts hi vam arribar.

El Santuari de Puiggraciós, on hi ha una comunitat de monges, és un lloc adient per a descansar-hi i vam aprofitar força aquesta parada. Situat a 701 m, gaudeix d'una situació privilegiada, ja que des de la Torreta, que és a pocs metres, hi ha una gran panoràmica dels Cingles de Bertí, els Sots Feréstecs i Montmany de Puiggraciós, el Montseny (amb el Tagamanent i el Pla de la Calma), i el poble del Figueró. Prop del Santuari, a l'esquerra del camí, hi ha una font ben fresca de la qual vam omplir d'aigua les cantimplors.

Agafarem el camí carreter que passa per la font, en direcció nord, i ben aviat canviarem de direcció, ja que la pista va cap a l'O, i travessa una frondosa pineda.

Aviat vam arribar al Coll de can Tripeta, a 694 m. Cruïlla de camins, d'aquí surt el que baixa als Sots Feréstecs i a Montmany de Puiggraciós. A partir d'aquest lloc, la pista va en direcció NNO i travessa els indrets potser més espectaculars de tota l'etapa, ja que està oberta en la roca viva i a l'esquerra hi ha un abisme que cau sobre el Sot que el mapa anomena de Bellobir, i que constitueix l'extrem meridional dels Cingles de Bertí. A l'altre cantó, es veu el cim del Puiggraciós, amb restes d'una torre a dalt del cim de 807 m.

La pista passa per sobre el Grau Mercader, canvia de direcció, i entra en un altiplà. A l'esquerra vam veure les runes de can Mestret. La pista va decantant-se a poc a poc al nord i apareix, encara llunyana, una torre d'aspecte medieval. Vam creuar, sempre seguint la pista, el Sot d'en Berga. Poc després, la pista va cap a l'O i creua el Sot de la Llòbrega.

Després d'un quants revolts, arriba al lloc on es dreça la torre que havíem vist.

Aquesta torre forma part del conjunt d'edificacions anomenades «El Clascar». Enmig de les exuberants alzines, s'aixeca un temple. La casa és en runes, però encara conserva unes finestres i uns capitells; a dalt, hi ha uns merlets. L'estil romànic i el gòtic coexisteixen, en una sorprenent barreja. També hi ha uns soterranis. Però si continua l'abandonament actual, ben aviat no hi quedarà res...

Tornarem a la pista i, just al revolt, prenguérem un corriol que va ben recte cap al nord, i permet estalviar-se un bon tros de pista.

Abans de deu minuts ja érem al deliciós lloc on es dreça l'església romànica de Sant Pere de Bertí (800 m).

2.ª etapa: Sant Valerià i can Cuscó. Terme de Lliçà de Munt. Foto: Josep Llorens.

Masia de can Cabot. Terme de Santa Eulàlia de Ronçana. Foto: Josep Llorens.
2.ª etapa.

Al costat hi ha les masies de can Magre i ca n'Escolà. Enfront, al vessant de la muntanya, s'albiren les runes de can Carrau. Vam tenir la sort de trobar el propietari de l'església, el qual ens permeté la visita de l'interior del temple. Ens cridaren molt l'atenció uns bancs de fusta, cadascun dels quals duia gravat el nom d'un sant.

Encara que la nostra intenció era la de pujar cap a can Carrau, vam veure que seria millor seguir la pista, la qual segueix la direcció sud, i passa per damunt de Sant Pere. Al cap d'una estona s'arriba en una bifurcació. Un camí porta al Clascar; el vam deixar a la nostra esquena, i vam agafar la pista que va cap al nord i voreja els Cingles de Berti per l'est. A l'esquerra vam deixar ca n'Esmolet. Aquesta pista, apta per a vehicles, gaudeix de bones panoràmiques sobre el Sot del Bac i la Trona del Berti, la vall del Congost i el Montseny. Ens va agradar, sobretot, la vista de la Trona, amb els replans on hi ha les masies de can Rejadell i la que s'anomena, encertadament, Bellavista Vella. Vorejarem després el Puigfred, màxima alçada dels cingles, si bé hi ha, segons el mapa, dos cims amb aquest nom... Després, la pista baixa sobtadament i s'arriba al coll planer, rodejat de boscos, que el mapa anomena Coll de Gasens (840 m). En aquesta cruïlla de camins, vam deixar el de la dreta i vam agafar la pista de l'esquerra, en direcció a ponent. Vam passar pel Collet de Can Escloper, on es retroba l'altre camí, i prosseguirem per la pista en direcció nord, fins a un extens pla, on trobarem can Benetó i, poc després, l'església de Sant Miquel Sesperxes (832 m), sense cap interès, excepte el del lloc on es troba situada, i des d'on es domina una extensa panoràmica del Montseny i l'alta vall del Congost. Malauradament, i a causa de l'existència d'una disgraciosa urbanització, la pista esdevé carretera asfaltada, que ens vam veure obligats a seguir. Vam baixar un xic i, al cap de poc, a l'esquerra, vam veure, el concorregut Hostal de can Miqueló (820 m).

Segons el mapa, un camí baixa a la Font de la Teula, però nosaltres no el vam trobar i continuarem encara un tros per la pista asfaltada, la qual gira bruscament cap a l'oest. A la dreta vam veure una casa, que ens digueren era can Llisi. Els seus estadants no són pas de la contrada, i no sabien per on s'anava a la Font de la Teula. Davant això, modificarem lleugerament l'itinerari i deixarem l'asfalt en arribar a la important masia de can Xico, habitada. Cal dir que totes les masies que vam veure a partir d'aquí són molt grans.

Vam agafar, doncs, un camí a la dreta que creua els camps de can Xico. En arribar a una bifurcació, canviarem de

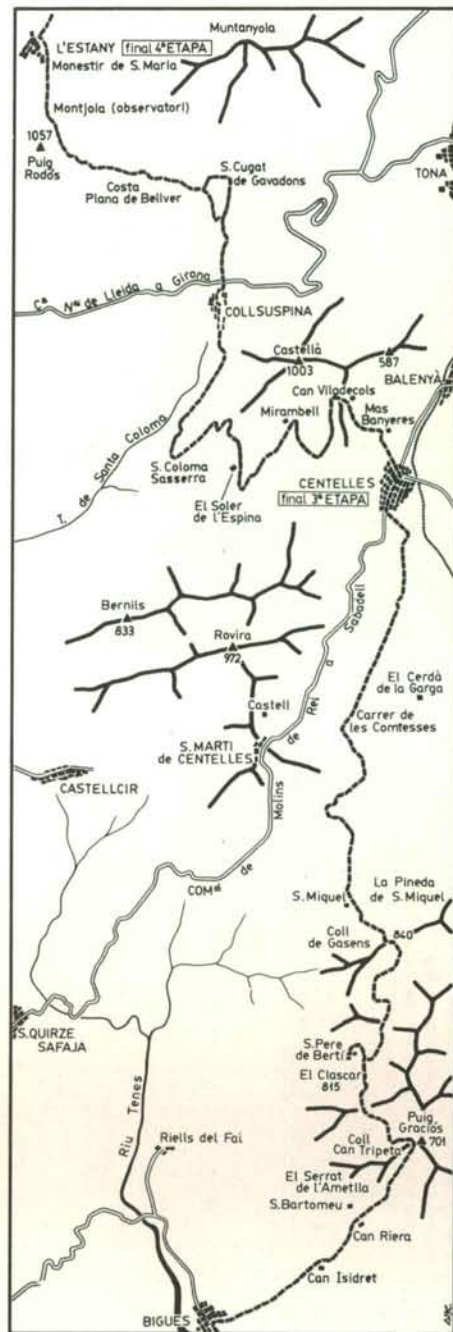
direcció i seguirem un camí menys important, cap al NE. Baixarem a l'extens Pla de La Garga i trobarem la casa del Montpar (735 m). Prenguerem un camí carreter, en direcció NNO, deixarem a la dreta el camí del Sot del Presseguer i, baixant sempre, creuarem tot el Pla de La Garga, fins arribar a can Comabessona (680 m), cruïlla de camins. N'agafarem un, en direcció nord, i, després de passar per les cases anomenades «El Carrer de les Comtesses» (650 m), continuarem recte fins a perdre el camí, que va parar en uns marges. Baixarem en una pista que vam veure que anava cap a l'O, i la seguirem fins arribar a un revolt, després de creuar la Riera Blanca i abans d'una línia elèctrica. Just en aquest revolt, surt un corriol en direcció nord, pel qual davallarem. Passarem per la masia de la Crusella i creuarem un torrent. Vam poder veure, cap al S, el castell de Sant Martí de Centelles, emergint misteriós enmig de la boira.

El camí passa per un terreny obert, rocós i inclinat. Unes grans fletxes blaves ens van ajudar a passar pels llocs més adients.

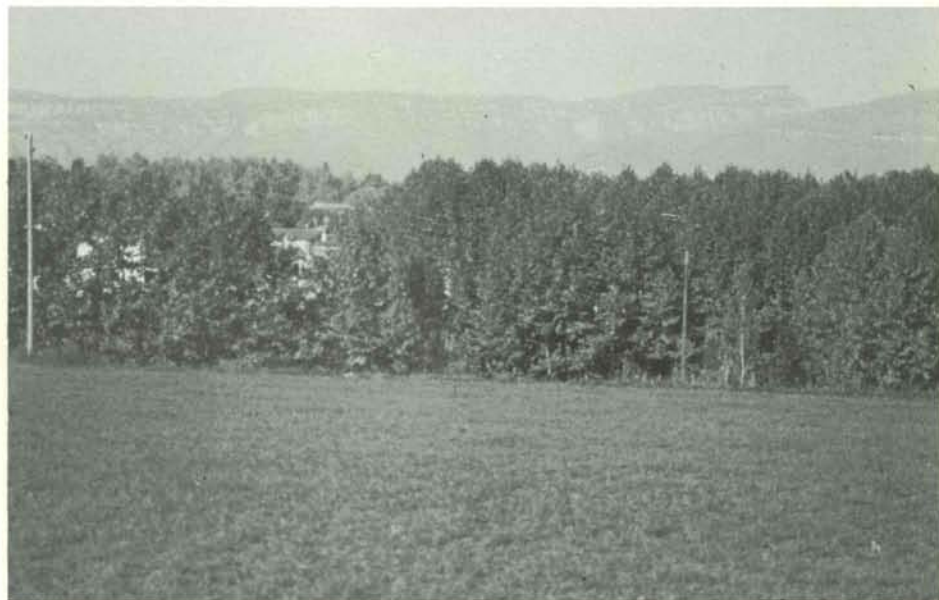
Era ja gairebé de nit quan vam arribar a les envistes de Centelles. Abans de creuar el torrent de la Gavarra Gran, deixarem dos camins a la dreta i agafarem, en arribar a una bifurcació, el camí de l'esquerra, que ens portà ràpidament dintre la vila. Vam baixar cap a l'estació i allí els companys que havien pujat amb el cotxe de línia agafaren el tren. Els altres vam haver de tornar amb l'autocar.

Horaris

Bigues (210 m)	00'
Església de Bigues (309 m)	15'
Can Collfred (426 m)	32'
Font de la Figuerola (480 m)	12'
El Serrat de l'Ametlla (520 m)	25'
Santuari de Puiggraciós (701 m)	30'
Coll de can Tripeta (694 m)	10'

Itinerari de les etapes 3.a i 4.a, de Bigues a L'Estany.

2.a etapa. Els Cingles de Berti, camí de Bigues.
Foto: Josep Llorens.

El Clascar (815 m)	41'
Sant Pere de Berti (800 m)	9'
Coll de Gasens (840 m)	1 h. 10'
Sant Miquel Sesperxes (832 m)	20'
Hostal de can Miqueló (820 m)	5'
Centelles (526 m)	1 h. 50'
Total del dia	6 h. 19'
Total acumulat	17 h. 07'

4.ª etapa Centelles-L'Estany

Diumenge, dia 6 de desembre de 1981; 48 excursionistes ens trobàvem a la plaça de Catalunya per agafar l'autocar que ens duria a Centelles.

Des de l'estació de Centelles vam agafar un carrer que puja cap al poble i vam anar a buscar la carretera de Sant Feliu de Codines, que travessa per dins del poble. Deixàrem aquest carrer-carretera i agafàrem un carrer que ens portà fins a aquesta mateixa carretera, però ja més amunt, quan revolta la vila. Una vegada vam creuar la carretera, prosseguirem per un camí carreter que va cap a unes cases, sota el cingle. Anàrem després cap a la dreta i vorejàrem els cingles per sota. Deixàrem enrera la casa del Puig i travessàrem un bosc per esborrats corriols, sense pujar ni baixar gaire. En veure una vall presidida per una gran casa, i una pista que hi mena, baixàrem decididament cap aquesta vall. Trobàrem la pista, que a trossos és carretera asfaltada, i arribàrem als mas Banyeres, que és la casa que vèiem. Sembla que es va intentar convertir-la en parador, però els amos en desistiren; i ara, el mas, d'una remarcable antiguetat, és totalment abandonat. Al davant, hi ha un petit parc infantil.

Seguirem la carretera del Puigsagordi i, quan començà el tram asfaltat, vam agafar cap a l'esquerra un camí marcat que puja cap a una casa. És un camí bastant dret en alguns llocs, i fins i tot ens calgué fer un flanqueig força aeri per un pas un xic delicat, en terreny margós. Poc després vam arribar a una notable masia habitada, can Viladecols (780 m), on alguns recolliren aigua. Els seus habitants són molt hospitalaris.

A continuació vam agafar un camí que surt enfront de la casa, en direcció al cingle. De seguida vam arribar a la carretera del Puigssagordi, que puja en balcó i domina Centelles i l'alta vall del Congost. Ara està totalment asfaltada fins a dalt de la carena, i com és lògic aquest tros fou el pitjor de l'excursió, ja que hi ha més de 2 km de carretera...

3.ª etapa: Església de Sant Pere de Berti. Foto: Josep Llorens.

3.ª etapa: La Trona (Cingles de Berti). Foto: Josep Llorens.

3.ª etapa: Sant Miquel Sesperxes. Terme de Sant Martí de Centelles. Foto: Josep Llorens.

4.ª etapa: mas Banyeres. Terme de Centelles: Foto: Josep Llorens.

La carretera entra a la capçalera de la vall, on hi ha la Fontcalenta, i arriba en una bifurcació. Nosaltres vam pujar en direcció sud, i vam deixar la carretera, que puja al repetidor de TV del Puigsagordi (980 m), per agafar la carretera de la urbanització Puigsagordi, on vam arribar poc després. A l'entrada vam veure l'oficina informativa d'aquesta poc encertada urbanització. Baixàrem per un carrer en direcció a ponent, i hi agafàrem diferents carrers. Damunt nostre vam veure la casa de Mirambell, rodejada per les noves construccions...

En arribar prop d'una masia, deixàrem enlloc la urbanització i seguirem un camí carreter en direcció a migdia. Vam arribar en una casa a dalt d'un turonet, deshabitada, i que possiblement sigui el Soler de l'Espina. Vam veure el campanar de Santa Coloma Sasserra a l'altre costat de la capçalera de la riera de Castellcir. Com que ens vàiem obligats a fer un gran sífo, cercàrem el millor camí, encara que no tinguérem massa èxit. Vam trobar un refugi excursionista i decidirem de baixar cap al fons de la vall pel dret. Aquesta baixada fou

difícil a causa de l'espessa vegetació i les punxes que de vegades ens barraven el pas. Finalment vam trobar una pista i creuàrem la riera.

Com que Santa Coloma Sasserra es troba a dalt d'una carena, i no vàiem cap camí que hi pugés, també decidírem de pujar-hi pel dret. Vam travessar uns camps i uns marges, prop dels quals trobàrem uns fòssils molt interessants. Continuàrem la pujada i travessàrem una zona de bosc, fins que vam arribar en un camí que portava a la pista de Santa Coloma Sasserra, que vam seguir en direcció S fins en aquest llogarret. Hi ha una església molt interessant, d'origen romànic, encara que modificada el s. XVIII. Hi ha una font i uns arbres enormes.

De nou vam agafar la pista, però ara en direcció nord i cap a Collsuspina. Aquesta pista segueix la carena; però quan hom veu al davant un trau entre els cingles i el repetidor de TV a la dreta, cal deixar-la, ja que baixa molt i va cap al Grau del Racó. Nosaltres, per tant, vam pujar en direcció nord, per la carena, fins arribar a un altiplà que domina Collsuspina. Prop d'uns camps de conreu vam agafar un camí carreter

que va cap al poble. Poc abans d'entrar-hi vam creuar un torrent que és la capçalera de la riera de Fontscalents o torrent de Santa Coloma. A causa de la gran secada que es patia en aquelles dates, l'aigua era ben poca i estancada. Un parell de minuts més tard ja érem al bonic poble de Collsuspina (901 m), que vam travessar fins a la carretera de Manresa a Vic per Moià. Uns quants companys van decidir quedar-se a dinar en un típic hostal, ja que era tard i feia fred...

Els altres, malgrat tot, vam decidir de continuar. Un cop creuada la carretera de Manresa a Vic, vam agafar el camí de Sant Cugat de Gavadons i vam pujar fins a can Martí i el veïnat de les Casetes (950 m).

A la dreta vam deixar el camí de can Camp i, un poc més enllà, el camí de can Oller (960 m). La pista va cap al NO i, al cap d'una estona, es troba un camí amb el terra de ciment que porta cap a una casa situada a l'esquerra de la pista. Aquesta casa es diu can Nualart i sembla molt important. No triga gaire a veure's l'ermita romànica de Sant Cugat de Gavadons (1030 m) i el vèrtex geodèsic que duu aquest nom

(1043 m). Però com que era ja molt tard, no hi vam pujar.

Arribàrem en una bifurcació, situada en una mena de coll (999 m), i llavors vam agafar la pista que travessa el Moianès en direcció oest. Vam veure grans boscos de roures i de pins, aquests darrers atacats per la processonària que en aquesta zona fa autèntiques malvestats. Passàrem per la Costa Plana de Bellver i el Coll de Güell (990 m). Per evitar una marrada de la pista, que baixa bruscament cap al nord, vam baixar pel costat d'un filat, pel dret, fins arribar un altre cop a la pista, que torna a baixar cap al sud. Vam trobar una bifurcació i un indicador que ens permeté de saber que encara ens quedaven quatre quilòmetres de pista... A partir d'aquí ja hi hagué poca història, perquè ja no deixàrem aquella pista. A l'esquerra vam veure la Caseta Alta i el Puig Rodors, màxima elevació del Moianès (1057 m), que gaudeix d'una fantàstica panoràmica, però al qual no pujàrem, ja que era molt tard. Tampoc no poguérem veure el dolmen de Puig Rodors, situat sota el cim.

La pista voreja el cim per l'est i comença a girar cap al nord. Es deixa a la dreta la cota 1042 i, en arribar a una mena de collet, s'entra al terme de l'Estany. A l'esquerra queda la cota 1030 i, més avall, el camí de can Costa. El camí segueix la carena en direcció nord i travessa un bosc molt bonic.

Aviat vam veure, al fons, a l'esquerra, la fondalada de l'Estany, on fa segles hi hagué un estany, del qual derivà el nom del poble. Ara és el fèrtil i verd Pla de l'Estany, situat a 900 m sobre el nivell del mar.

Deixàrem a l'esquerra el camí de can Jan, i el turó de la Barra (965 m) a la dreta. També a la dreta deixàrem la cota 925. Creuàrem la línia elèctrica i davallàrem ràpidament fins al poble, enmig de bonics xalets, amb noms tan encisadors com la Roureda i d'altres. Finalment vam arribar a la carretera de Moià i, un cop creuada, vam arribar al poble antic, on hi ha l'incomparable monestir de Santa Maria de l'Estany. En un hostal ens deixaren dinar... a les 6 de la tarda!

Horaris

Centelles (526 m)	00'
Mas Banyeres (600 m)	34'
Can Viladecols (780 m)	19'
Urbanització Puigsagordi (973 m)	50'
Santa Coloma Sasserra (864 m)	1 h. 19'
Collsuspina (901 m)	1 h. 08'
L'Estany (871 m)	2 h. 04'
Total del dia	6 h. 14'
Total acumulat	23 h. 21'

4.ª etapa: Santa Coloma Sasserra. Terme de Castellcir. Foto: Josep Llorens.

4.ª etapa: Collsuspina. Foto: Josep Llorens.

MIRANT CAP ELS ORÍGENS

Kork-K-, Corcone, Corcó

Josep M.ª Plans i Rosés

Troband-nos temps enrera per terres occitanes, a l'antiga regió de la Septimània, vam tenir interès a conèixer el llogarret de Corcó, perquè presumim que, en èpoques llunyanes, abans que els sarraïns, un cop dominada la major part de la nostra terra es llencessin a la conquesta de les Gàl·lies –i en altres circumstàncies històriques, anteriors i posteriors–, hi haurien hagut molts aspectes comuns i moltes coincidències singulars amb el Corcó de la *villa Corcone* ausetana,

d'aquesta banda dels Pirineus, quan Catalunya era encara un país en estat embrionari, però que, formava ja aleshores amb Occitània una comunitat de cultura i civilització.

La coincidència més notable, de bell antuvi, era la de l'homònim comú als dos topònims, als quals ens referim, i llur etimologia, que sempre ha estat confusa i problemàtica per als lingüistes. Ara, però, les investigacions d'un il·lustre filòleg occità⁽¹⁾ respecte al particular, l'indueixen a creure que n'ha

pogut precisar l'origen, i ha fet recurs a les ciències de la prehistòria, i particularment a l'antropologia antiga, segons les quals es tractaria de l'arrel *kar*-«pedra», en la seva variant *kor-k*-, la final de la qual seria llatinitzada per l'adjunció del sufix *-one*, per facilitar la seva inserció a la llengua llatina. Realment, la pedra és l'element predominant damunt qualsevol altre en la formació dels dos territoris, i llur característica més important en mires a l'explotació de les riqueses del sòl.

Detall del vell carrer Nou de l'Esquirol, antic camí ral de Collsacabra, damunt la pedra natural de l'antiga via romana «strata francisca». (Foto: Josep M.ª Plans.)

El cingle del castell de Corcò, d'Occitània, des de les cases del llogarret. (Foto: Josep M. Plans.)

De lluny, doncs, procedents de Montpeller, abans d'arribar a Corcò distingirem un massís muntanyós, per una banda, amb les restes de l'antic castell (enderrocat per l'ofensiva militar francesa per terres de la Septimània, seguint la devastadora «croada albigea», iniciada per motius religiós-polítics contra l'Occitània i el catarisme) i, per l'altra, una llarga cinglera que forma el que la gent del país en diu *la faille de Corconne*. Entre aquells estimbals s'endinsa un llarg i afrós engorjat, en el que hom podia distingir el pont natural dit de l'Atzar, en relació al qual ens digueren que, en una de les grutes allà existents, uns espeleòlegs trobaren vestigis d'ocupació precèltica.

L'endemà emprenguerem la pujada cap al castell, que havia estat sens dubte una important fortalesa defensiva situada estratègicament al cim d'aquella imponent mola de pedra, d'estructura massissa de plegament alpi, poblada en els seus beis i esquerdes per alzines sovint degradades en matossars i garriga, i per herbes oloroses que, encara un segle enrera, havien donat vida a algunes destil·leries d'essències aromàtiques.

Tot pujant, divisàrem, cap a la dreta: les runes de les muralles del castell; les rampes d'accés al glacis i als baluards, ara convertits en munts de pedres; les fortificacions exteriors, totalment demolides; i, finalment, arribàrem al recinte immediat a la plaça d'armes, a la qual accedirem pels esglaons de pedra viva del taulat. Del que eren les dependències principals del castell, totes elles esfronades, sols es conservaven encara els murs i el sostre de la capella, els carreus de la qual, en la part exterior, van cedint al seu talús.

Penetràrem a l'interior, antany imbuït

de litúrgiques i profundes ressonàncies gregorianes en l'àmbit avui trist i desolat d'aquell recer, presidit a bastanta alçada per una imatge de la Verge, sola i abandonada, sota la claror esblaimada d'una rodona d'ull de bou, immersos en el silenci i la fredor del lloc, entre quatre cadires de boga, atrotinades, uns quants bancs polsosos i desnivellats, i una petita pica beneitera al costat de la porta esgavellada i espanyada, que no tanca ni tan sols ajusta.

En sortir de la capella, des del pati principal veiérem a la nostra esquerra la llarga cinglera de la falla de Corcò i, als peus de la muntanya, les teulades de les cases del petit nucli rural format pel seu escàs poblament, quasi totes elles reconstruïdes, del qual sobresortia el campanar de l'*Ecclesia Sancti Stephani de Corconne*, erigida l'any 1119. Davant nostre s'estenia l'ampla plana corconenca, plantada de vinyars i olivars ben cultivats, fins ben enllà d'enllà, cap a les rutes del litoral mediterrani on, temps enrera, els treballs agrícoles permeteren de descobrir-hi vestigis de l'ocupació romana, ço que transportava la nostra fantasia a l'època en la qual els soldats romans veterans de la legió *Septima Gemina Felix* s'establiren a la part sud-occidental de la Gàl·lia, que des de llavors es conegué amb el nom de Septimània.

¿I com no recordar que, en l'època carolingia, fou aquella regió refugi de molts hispans de les comarques pirinenques, caps de família i cultivadors de la terra, que en diverses tongades i en gran nombre hi emigraren a causa de les incursions sarraïnes del segle VIII? Molts d'ells, amb l'ànim de tornar a llurs terres d'origen, col·laboraren decididament amb els francs de Carlemany en la recuperació

dels comtats visigòtics que formaven la Catalunya Vella, la reconstrucció de fortaleses i castells i la de les antigues vil·les i altres construccions rurals que havien estat abandonades o destruïdes.

I així fou com la «vil·la Corcò» s'aixecaria de nou en terrenys del propi mas, a poca distància de la primigènia —uns 600 m cotes avall cap al NO—, amb un petit oratori, en honor de Santa Maria, allà on la inclinació del terreny cap a Ponent comença a enllaçar suaument amb els relleus de la Plana, a la vora del camí romà de Vic a Olot (l'antiga *Strata Francisca*)⁽²⁾, i el torrent que aboca les seves aigües a la riera de les Gorgues, des d'una alçada d'uns vuitanta metres, formant-hi un dels més espectaculars saltants, entre paorosos espadats, on el corrent impetuós, després de restar aparentment tranquil en un i altre gorg, s'apressa a rendir-se amb dòcil submissió a la força vital del Ter, poc abans d'entrar a les Guillerries.

Les mateixes circumstàncies històriques ens fan suposar que el desig d'afermar-se a la terra de les seves arrels feren que un descendent d'aquells cultivadors corconencs, immigrants també de la Septimània, aixequés una altra «vil·la Corcò», més cap el nord-oest de la Plana, prop del lloc on suposadament hauria existit un graner romà⁽³⁾, i, cap a les darreries del segle VII, una església sota l'advocació de Sant Esteve, que, per l'antecedent d'haver-se aixecat al seu redós, en el segle IX, la *vil·la Segetrudis*, es conixeria més tard, com encara avui, per Sant Esteve de Vila-setrú.

Si bé no podem pas precisar que l'origen de Corcò occità sigui degut a l'establiment en aquelles terres d'uns grups procedents de la «vil·la Corcò» ausetana i les seves rodalies, sí que el fet que la nombrosa emigració d'hispans a la Septimània, en la primera tongada entre els anys 712 al 720 ens ho fa suposar així, puix que en aquelles dades no era coneguda l'existència de cap Corcò a la Gàl·lia narbonesa i, per altra banda, en l'acta de consagració de l'església de Manlleu, de l'any 906, consta l'existència d'una església fundada en honor de sant Esteve «en el lloc dit Corcò», que es remunta a temps antics, segurament anteriors al s. VIII, mentre que la del Corcò occità és del 1119, i també fou aixecada en honor del mateix sant, com hem dit anteriorment.

Molts anys després, quan la revolta d'Aïssó (826), foren arrasades la ciutat de Vic i la *civitas* de Roda amb les *villae Corconne* del seu àmbit, i novament es produí un veritable èxode de famílies pageses i de camperols vers les terres occitanes, i especialment cap a la Septimània, on encara se'n trobaven de lliures i abandonades, que els eren fàcilment atorgades en règim d'«aprisió»⁽⁴⁾ per a llur conreu i explotació.

D'ací que un llarg silenci de por i

desolació s'hagués apoderat de Corcó i de tota la regió ausonenca, abandonada i empobrida, fins a l'època de la Reconquesta i de la repoblació que, amb fermesa, intel·ligència i eficàcia, emprengué Guifré el Pelós (878), el fundador de la nació catalana.

A partir d'aleshores, la comarca ausetana recobrà una nova vida, plena de contingut i realitzacions, i, des dels cims de les serralades de Cabrera i Aiats i dels careners d'una i altra banda de la vall de les Gorgues fins a la Plana, es construïren les esglésies de Sant Llorenç Dosmunts, Sant Julià de Cabrera, Santa Maria de Corcó (el vell oratori del mas), Sant Bartomeu Sesgorgues, Sant Martí Sescorts (existent ja aquesta el 934) i Sant Vicenç dels Verdors, totes les quals agrupaven les disperses pagesies que s'anaven establint en masos, bordes, cabanes i altres construccions rurals en la part occidental del Collsacabra.

La *villa Corcone*, el mas Corcó, seguia enrunat; però l'oratori fou reconstruït i conservà el nom del mas, i fou instituït més endavant com a parroquial. Aquesta *Parrocchia Sancte Marie de Corcone*, esmentada ja el 952, restava cada dia més solitària en el seu emplaçament, puix que bastants masos propers a ella tampoc no havien estat reconstruïts. Comptava doncs amb una filigresia dispersa, de nombre ben migrat, que suportava estoicament el pes dels delmes i primícies, i el jou del feudalisme, mentre a l'indret del Collsagorga, camí ral amunt, s'anava formant des de mitjan segle XI un nucli urbà, molt prop d'una pagesia que la família Esquirol convertí en hostal, el cognom de la qual esdevingué el topònim de la població. En el mateix indret, i no massa enllà del mas-hostal Esquirol, s'aixecà una capella a Sant Genís —avui totalment desapareguda— on es congregava la pagesia d'aquelles rodalies. Molts anys després, la Casa del Comú residiria a la plaça del nou Hostal de L'Esquirol.

Malgrat que fou suprimit el culte a la capella de Sant Genís i que aquest continuava celebrant-se a l'església del desaparegut mas, el fet és que Corcó perillava i L'Esquirol havia adquirit el rang de municipalitat. Potser per això, l'any 1743 passà al nou temple de L'Esquirol la parroquialitat de Corcó.

Interessos polític-socials i religiosos, locals i comarcals, pressionaren fins aconseguir que el nom de la parroquial predominés damunt del de la municipalitat, sense distingir el diferent caràcter d'ambdues institucions ni preveure que un dia o altre podrien provocar polèmiques discussions, d'aquelles que sols el temps pot apaivagar.

A part d'aquestes simples disquisicions, que permeten un rigorós assaig sobre l'evolució socio-econòmica del que fou la demarcació patrimonial del vescomtat de Cabrera (coneguda pel Cabrerès de

Cingleres de la «faïlle de Corconne», del Llenguadoc, que ens recorden les serralades de Cabrera i Aiats. (Foto: Josep M. Plans.)

Collsacabra) compresa en el territori del prehistòric *kor-k-*, i, tot passant per alt el període que va des de la Reconquesta fins els nostres dies, avui és un fet que l'antic llogarret occità de Corcó, amb la seva parròquia de Sant Esteve, és actualment un petit municipi que es coneix amb el nom afrancesat de Corconne. I que el Corcó de l'antic territori ausonès es conserva en el nom de la parroquial de Santa Maria, la qual, com les de Sant Martí Sescorts, Sant Julià de Cabrera i Sant Roc de Cantonigrós, es troben situades dins l'actual terme municipal de L'Esquirol.

Notes

- 1) NOUVEL, A. *Les noms de lieux, témoins de notre histoire*. Montpellier 1981, pp. 67-68.
- 2) MOLAS I FONT, M.ª D. *Els ausetans i la*

ciutat d'Ausa. Vic 1982, pp. 74-75.

3) PRAT I ROCA, J. *La Pagesia de Manlleu*. Manlleu 1956, p. 18.

4) CAUVET, E. *Étude historique sur l'établissement des espagnols dans la Septimanie aux VIII et IX siècles*. Montpellier 1898.

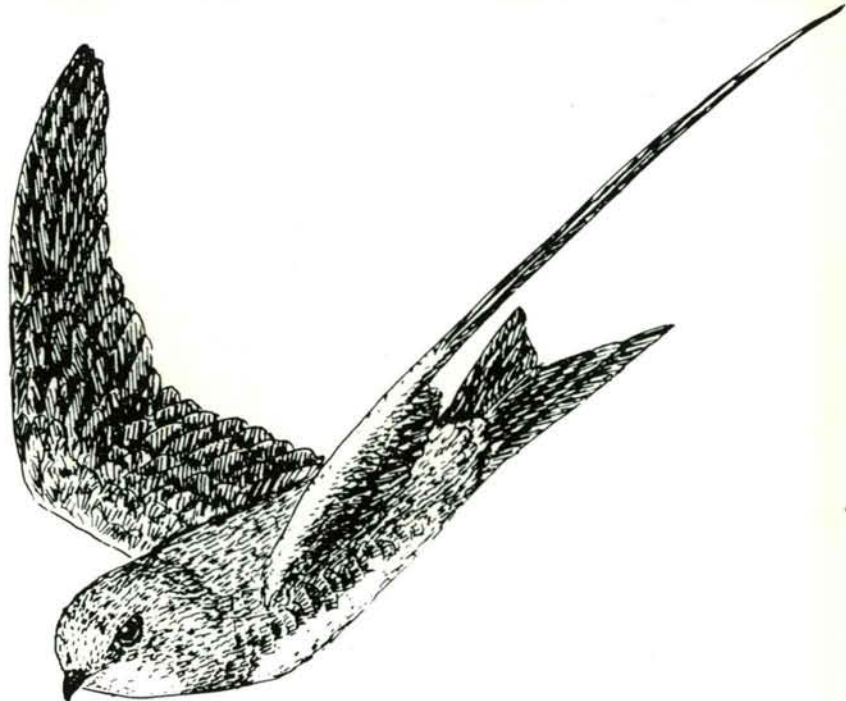
Bibliografia general

- ABADAL I VINYALS, R. *Dels visigots als catalans*. Barcelona 1968.
- BONNASSIE, P. *Catalunya mil anys enrera*. Barcelona 1979.
- NADAL, J. M. i PRATS, M. *Història de la llengua catalana*. Barcelona 1982.
- ROVIRA I VIRGILI, A. *Història de Catalunya*. Barcelona 1922.
- SALRACH, J. M. *Història dels Països Catalans*. Barcelona 1980.
- TARRADELL, M. *Les arrels de Catalunya*. Barcelona 1982.
- TRUETA, J. *L'esperit de Catalunya*. Barcelona 1977.

ELS FALCIOTS

(o Falcillots)

Pere Mestre i Raventós

Ballester (*Apus melba*). (Dibuix: Humbert Salvadó.)

Els falciots pertanyen a l'ordre apodiformes, família *Apodidae*. Tenen unes característiques anatòmiques molt semblants a les dels colibrís; és molt possible que, en temps remots, aquestes dues famílies tinguessin un avantpassat comú.

Molts dels excursionistes que no són experts en ornitologia, no saben diferenciar els falciots de les orenetes; en canvi, ambdós ocells no tenen res a veure, no tenen cap parentiu, tot i que moltes vegades cacen junts. Els falciots estan dotats d'unes ales llargues, estretes, lleugerament arquejades i amb una constitució adequada per a volar a gran velocitat; són els reis indiscutibles del vol: aquest és més directe i ràpid, i també més regular, que el de les orenetes. Tenen en comú que ambdós cacen al vol. La velocitat dels falciots pot assolir 180 Km per hora, i s'enlairen fins a més de 2000 metres. Les ales estan desenvolupades a expenses de les potes, que són atrofiades, curtes, mal conformades i, al mateix temps, fortes, tot el que podria fer pensar el nom del seu ordre:

APODIFORME, és a dir, «sense potes». Els peus estan formats per quatre dits, com els d'una mà; són forts i proveïts d'ungles molt arquejades i fortes. Aquesta constitució dels peus fa que no baixin mai a terra: no els permet posar-s'hi, ni peonar. Amb les ungles s'arrapen a les superfícies verticals, i s'hi ajuden amb el suport de la cua, curta i forta. No tenen cap altre recurs que el d'amagar-se entre els forats i les esquerdes de les parets o de les roques, en llocs on, en sortir-ne, puguin deixar-se caure per volar.

Si per algun accident cauen a terra, se n'aixequen amb molta dificultat; els cal arrossegar-s'hi fent anar les ales fins a trobar un lloc més alt des d'on els serà possible despenjar-se i desplegar les

ales. Si el terreny és pla, molt pocs poden aixecar-se; resten a terra, sobre el ventre: els falta impuls per elevar-se i moure les ales llargues. No tenen sinó dues formes d'estar: quietes, en el seu refugi, o a l'aire, mitjançant el seu vol potent.

Si cap al vespre, o a primera hora del matí, els observem quan volen per sobre les poblacions o al voltant de les pròpies colònies, veurem que van i vénen en grups o a parelles, descrivint cercles, mentre emeten uns xisclets característics de cada espècie, tot perseguint-se. Es diu que fan la «roda». Pot ser un vol de zel o d'alegria per algun motiu; d'altres s'eleven a gran altura, tot fent anar precipitadament i alternativament les ales, o es deixen caure planejant; d'altres segueixen la direcció d'un carrer o baixen rasant la terra a gran velocitat. Quan passen volant a prop nostre, deixen sentir el brunzit que fan les ales en tallar l'aire.

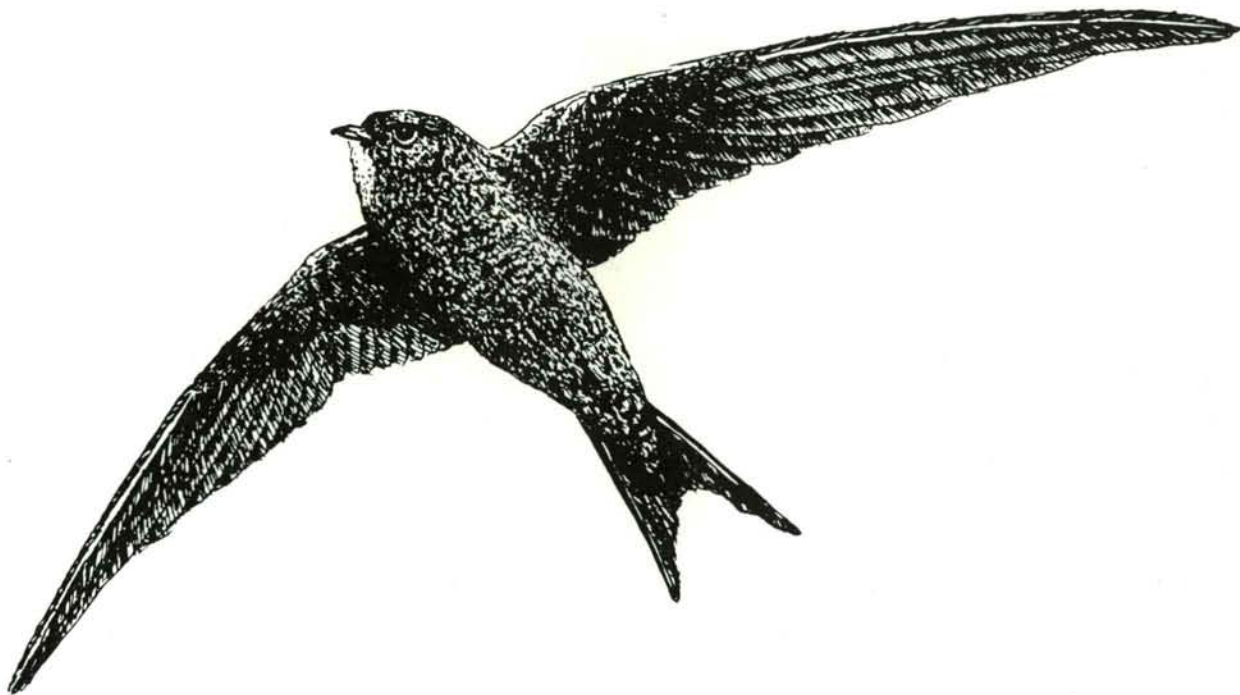
Es diu que volen tota la nit, i que probablement dormen mentre volen. No ha estat possible de demostra-ho. Hom creu que no és cert. A la vesprada, en dies clars, se'ls veu volar pel voltant de les colònies, a gran altura; fins i tot arriben a perdre's de vista. No obstant, a l'última hora aniran a dormir al forat o a l'esquerda on tenen el niu. Aquest comportament és més accentuat pocs dies abans de les seves migracions; aleshores s'allunyen molt i no tornen als llocs de descans fins a la posta del sol o més tard, quan la fosca de la nit no permet d'observar-los en arribar.

Hem fet constar que, com les orenetes, cacen al vol. Tenen el bec molt curt, però molt ample a la base. També és així la gola, que sempre és manté untuosa, a causa de la viscositat de la seva saliva que reté les preses capturades al vol. La visió és extraordinària; els ulls són grans i

penetrants, i això els permet descobrir els insectes a gran distància, tot i volar a molta velocitat. Si els contemplem amb les ales desplegades mentre evolucionen, comprendrem la perfecció de la seva constitució per a volar, que ells apliquen per a caçar. Fan presa dels insectes que volen a gran alçada, gràcies al poderós vol i a la prodigiosa vista. També estan dotats per a fer-ho a poca alçada de terra.

La forma de caçar està lligada al cicle dels insectes. Mostren més moviment a primeres i últimes hores del dia; es diria que prefereixen els insectes crepusculars, i és en aquestes hores quan s'observa que cacen per les poblacions o al voltant de les seves colònies. Durant el dia, quan no tenen cries o no es troben en migració, passen el temps en els llocs de descans. Mentre cacen mostren una gran seguretat de vol, i qualsevol insecte que s'aventuri a llur zona de caça, està perdut. El bec obert del falciot és una xarxa que avança impetuosament a trobar-lo i que l'engoleix. Si té cries, acumula les preses durant algun temps i, amb la gola plena, torna al niu per distribuir la pitànça: una munió de mosques, mosquits i petites papellones i escarabats.

Els falciots tenen un costum peculiar per a construir el niu: se serveixen de la saliva, que la tenen abundant i viscosa. Les glàndules salivars d'ambdós sexes es desenvolupen molt durant l'època de cria, i tots dos s'encarreguen de la tasca d'aportació de materials. Escullen el lloc per a suport del niu en un forat profund d'una paret a gran alçada; aprofiten respiradors, esquerdes i també els forats de l'envà pluvial, quan n'hi ha en edificis. Cal pensar que aquests ocells, primitivament, construïen els nius a les cingleres, i per

Falcot (*Apus apus*). (Dibuix: Humbert Salvadó.)

això encara avui trobem colònies que ocupen aquests llocs; la preferència de niar en un nucli urbà o a les roques depèn de l'espècie, i darrerament s'observa un canvi a favor dels edificis en totes les que n'hi ha a Catalunya. El niu és una plataforma molt plana, d'uns 10 a 15 cm de diàmetre, si bé la forma no sempre és regular, sinó que s'adapta al lloc on és col·locat.

Entren al niu en ple vol; algunes vegades els és necessari de passar-hi i repassar-hi al davant, però en general s'hi introdueixen amb tanta rapidesa que es perden de vista: hom creuria que, de cop, es tornen invisibles. El niu està compost de palletes, plomes, borres cotonoses d'inflorescències d'arbres i flors de plantes compostes. Aquests incoherents materials estan aglutinats entre ells mitjançant la saliva viscosa que goteja constantment de la gola del falcot. L'ocell impregna d'aquesta saliva tots els materials que va recopilant, gairebé sempre obtinguts al vol —recordem que no poden posar-se a terra—, i va formant capes, fins a obtenir la plataforma; quan la saliva s'asseca es solidifica, agafa el color brillant de la goma i dona a tot el conjunt una perfecta consistència i, fins i tot, elasticitat. La posta es compon de dos —més rarament, tres—ous, enterament blancs, arrodonits als dos extrems i de forma allargada. Ambdós sexes comparteixen els deures de covar els ous i d'alimentar les cries. El període d'incubació oscil·la entre 16 i 23 dies, i els polls neixen nus i cecs; tarden molt a treure la ploma i, en general, romanen de cinc a vuit setmanes al niu, segons l'espècie. No l'abandonen fins que poden volar d'una forma sostinguda i segura; perquè, si algun caigués a terra, no podria

aixecar-se. Els primers dies són alimentats en vol pels seus progenitors, i així es poden observar com si els perseguissin, però aviat s'independitzen i tindran cura d'ells mateixos.

Els falcots només passen de quatre a sis mesos entre nosaltres; depèn de l'espècie. Tots ells hivernen a l'Àfrica i emigren, segons les circumstàncies, en grups, bo i desplaçant-se a cercles (talment hom diria que cacen mentre avancen) o bé en vol directe (i, en aquest cas, més baix i ràpid, i de forma dispersa, com si llur desplaçament tingués lloc en solitari).

A Catalunya podem veure tres espècies diferents de falcots: el ballester, el falcot comú i el falcot pal·lid. Totes n'hi ha a la nostra terra. Passem a descriure les característiques particulars de cadascun d'aquests ocells.

BALLESTER (*Apus melba*)

Mesura 21/22 cm. És més gran que el falcot comú; les parts superiors són d'un color burell i no pas negres, i, les inferiors, tenen la gola i l'abdomen d'un blanc pur, amb una faixa de color gris que els travessa el pit.

És un ocell estival. Arriba a primers d'abril i es poden observar com migren durant tot aquest mes; és possible una cita una mica avançada: la d'un exemplar migrador el 17 de març. Marxa més tard que el falcot comú; amb tot, sembla que alguns emigren el mes d'agost. Són freqüents les cites de la segona desena de setembre, i, les últimes, a mig d'octubre. El 13 d'octubre

de 1982, a la colònia que hi ha a la casa núm. 42 del carrer del Brasil, en el Cinturó de Ronda de Barcelona, completament fosc, entre les 5,35 i 5,40 de la tarda, hora solar, arriben a dormir-hi, en petits grups, entre 25 i 30 exemplars.

Es troben en colònies a les cingleres de les muntanyes del Pre-Pirineu; ocupen gairebé tots els congosts que porten a aquesta serralada, com el de la Presa del Pantà d'Escales, i els de Tarradets, Collegats, Sant Llorenç de Montgai, i també a les serres de Prades, Montsec, Montserrat, i a Sant Miquel del Fai i el Montseny o al litoral. Especialment també en llocs on les onades peten al peu de les roques tallades a pic, com és ara, entre altres punts, l'Estartit fins a Cala Montgó (Empordà) o a zones més allunyades del mar, com la muntanya de Montjuïc o les cingleres del Torrent de Vallbona, al Garraf. Al riu Gaià (Tarragona) s'hi situen no menys de quatre colònies, el nombre dels pobladors de les quals aquests últims anys ha sofert una forta regressió són: Penya de Mas Cabau, Gorg Negre, Penya de Cal Baldric i Cova de les Falzies; aquesta, en el Torrent de Vallespinosa, prop de Saburella, proporciona el nom vulgar d'aquest ocell (falzia) en una zona on n'hi ha.

Els últims anys s'observa un canvi en el comportament de la forma de niar d'aquesta espècie; s'adapta com el falcot comú a les edificacions humanes i, mentre les colònies a les cingleres sembla que entren en regressió, augmenten els exemplars que n'hi ha en edificis. Sabem que hi ha colònies a diversos nuclis urbans del Vallès Occidental, almenys des del 1968, i fins i tot sembla que abans. Les localitats

són: Sabadell, Terrassa, Santa Maria de Barberà, Ripollet i Mollet. Últimament també n'hem sabut a Monistrol de Montserrat i a Barcelona; és possible que n'hi hagi algunes més.

La posta dels ous té lloc de la segona quinzena de maig fins a primers de juny.

FALCIOT COMÚ (*Apus apus*)

A Barcelona, moltes persones creuen que han arribat les orenetes quan, des de mig abril fins a últims de juliol, es veu el cel ple d'uns ocells negres que evolucionen constantment tot xisclant (si bé el soroll de la gran ciutat no permet d'apreciar sempre aquest factor, que serà ben ostensible en una població petita). No són orenetes: és el falciot comú, gairebé l'única espècie que podem observar volant pel cel de Barcelona, si exceptuem alguna petita colònia de ballestes, com una que hi ha als voltants de l'Hotel President, a la Diagonal, i la més nombrosa, ja esmentada, del carrer Brasil, que podem veure des de la cruïlla de l'Avinguda de Madrid amb el Cinturó de Ronda. Pel que fa a les orenetes, no se'n veuen al centre de Barcelona; només a la perifèria, en zones de jardins, o en llocs despoblats serà possible de veure-les; com, per exemple, la colònia d'orenetes cuablancaques de l'edifici de la caserna de Pedralbes.

El falciot és un dels ocells més abundants, a la primavera i l'estiu, en els nuclis urbans. Té el plumatge negrós i, a la gola, una zona més clara de color blanquinós. Mesura uns 16 cm.

A Barcelona solen arribar els primers entre el 4 i el 5 d'abril; alguns anys és possible que uns pocs exemplars s'anticipin a últims de març. Són més segurs d'observar entre el 9 i el 10 d'abril, i a finals del mes se'n veuen a milers que, a primera hora del matí i al final de la tarda, omplen el cel amb llurs vols; pel mes de maig encara continua l'entrada de migradors, procedents dels punts d'hivernada de l'Àfrica. La seva marxa té lloc a finals de juliol a tota la zona de la costa. Barcelona, en deu o dotze dies queda sense falciots; del 20 al 25 és quan la marxa és més perceptible. Això contrasta amb contrades de més a l'interior, on la migració té lloc uns dies més tard. També sembla que el seu pas no es produeixi per la zona litoral de Catalunya. Per l'agost, en comarques de l'interior, com són el Pla d'Urgell (Lleida) i les serralades del Pirineu, encara se'n veuen en quantitat en vol i amb direcció al sur: són els exemplars en emigració, procedents d'Europa, on es reproduïxen, llevat del nord d'Escandinàvia. Pel setembre, i fins a mig octubre, algun dia s'observen exemplars aïllats en migració; no

Falciot pàl·lid (*Apus palidus*). (Dibuix: Humbert Salvadó.)

obstant, és possible que molts d'ells pertanyin al falciot pàl·lid, que emigra més tard.

Nia en edificis, on aprofita forats dels respiradors dels entresolats i de l'envà pluvial, i també esquerdes de la pared. A l'antigor niava a les roques dels cingles i encara ara poden continuar ocupant les parets rocalloses de la costa i algunes de l'interior, si bé caldria controlar fins a quin punt són falciots pàl·lids.

Com el ballester, obté en vol els materials per al seu niu, i amb la saliva amassarà una plataforma; en molts casos només li serà necessària una reparació per utilitzar la de l'any anterior. Si els pardals han ocupat aquell lloc, en són expulsats sense cap mirament. No és estrany que escullin un forat on aquells havien aportat un dipòsit molt important de materials; sobre d'ell, el falciot construirà el seu niu. També, per obtenir palles i plomes, visita aquests nius i hi roba els materials. El falciot passa una temporada curta entre nosaltres, i el temps li resulta escàs per tal de portar a terme la seva reproducció. Posa els ous durant la segona quinzena de maig; alguns cops, a primers de juny.

FALCIOT PÀL·LID (*Apus pallidus*)

Normalment, passen desapercebuts. No se sol distingir del seu congènere, el falciot comú: són idèntics de forma, i només el colorit del plumatge del falciot pàl·lid és més clar, té un negre més esvaït i el blanc de la gorja ocupa més lloc. Ambdós caràcters són molt difícils d'apreciar mentre l'ocell vola (per tal de diferenciar les dues espècies), i només quan les condicions de llum són molt favorables és possible de classificar-los. Les seves veus també són diferents, però cal una orella molt fina i avesada a sentir-los per distingir-los. Observats a la mà, presenten les plomes de les cobertures alars i les del dors ribetejades d'un color blanquinós, gairebé imperceptible.

No sempre es pot fixar amb exactitud la seva arribada, que té lloc uns dies més tard que la del falciot comú. I, en superposar-se les dues espècies, és molt difícil diferenciar-les. Una data segura fou el 18-4-72. En canvi, de la

marxa en coneixem bé les dates. A les colònies de les Costes de Garraf, s'han vist els últims entre el 6 i el 10 de setembre, en diversos anys de control. Aquesta característica, de marxar uns dies més tard que el falciot comú, que presenta el falciot pàl·lid, pot proporcionar als ornitòlegs el mitjà per tal de situar les colònies al llarg de les nostres costes, en quedar-hi sola aquesta espècie per un espai de temps més o menys prolongat, segons les contrades. Caldria controlar tots aquells punts, on es sospita l'existència d'una colònia de falciots pàl·lids, durant el període de temps entre últims d'agost fins a primers de setembre, si bé, en no fer-se l'emigració en els mateixos dies en totes les colònies, hi ha punts en què aquest control és pot fer fins a primers d'octubre. Per la tardor de 1981, en visitar la costa de la comarca de l'Empordà, s'hi controlà algun exemplar al Port de la Selva, Cadaqués i l'Escala. Una nova visita a aquestes contrades, el 2 d'octubre de 1982, permeté d'anotar alguns exemplars que caçaven per Llançà i Port-Bou i, el capvespre, al Port de la Selva, de presenciar l'evolució de 50 a 60 exemplars, que anaven a dormir als respiradors dels entresolats de diverses cases del Moll d'en Bolleu, però que abans oferiren un espectacle meravellós amb els seus vols i xiscles que es prolongaren durant molt de temps; i, completament fosc, continuaren cridant dins els llocs on tenen el dormitori. El dia 3, novament, se'n controlaren al Port de la Selva i També a Cadaqués i a Roses. A l'Estartit, lloc on hi ha una colònia de falciots i ballestes, no se'n veieren. És molt possible que el motiu fos una tempesta que es formà cap a Begur i Pals i que cobrí el cel fins a l'Estartit.

El falciot pàl·lid té una densitat d'individus bastant important a la zona de la costa de la comarca de l'Empordà, i seria interessant de controlar-ne les colònies pels ornitòlegs de la comarca empordanesa. En aquest moment, personalment, desconec si passa el mateix a la resta de la Costa Brava.

Els exemplars migradors, observats en petita quantitat a les Costes de Garraf durant el mes de setembre i fins a mig d'octubre, és de creure que pertanyen a aquesta espècie i a les colònies que acabem d'esmentar.

La posta també té lloc més tard que la del falciot comú. A les costes de Garraf, nia a les cingleres de roca prop del mar, en les esquerdes. Es gairebé segur, per l'observació feta el dia 2 d'octubre propassat, que, a l'Empordà, a més de niar a les cingleres de la costa, també niés als edificis d'algunes poblacions. Caldria demostrar-ho.

A la colònia de Garraf s'hi han controlat nius amb ous a finals de juny i durant el juliol, i fins i tot un niu amb pollets, el 31 d'agost.

Barcelona, febrer de 1983

Ja des del començament, la gelera de Geay es presenta força redreçada. (Foto: Joan Martí.)

ESQUÍ DE MUNTANYA A LA VANOISE

**El mont Pourri
(3799 m)**

Joan Martí i Riba

Seguint un costum per nosaltres ja normal, acomiadem la temporada d'esquí de muntanya amb una sortida als Alps, bo i aprofitant el dilluns de la segona Pasqua, que sempre s'escau a les darreries de maig o començaments de juny. Quan la neu del nostre Pirineu ja s'ha fos en gran part, o presenta unes condicions molt poc aconsellables per a l'esquí de travessia —malgrat que en indrets com el massís de la Maladeta encara n'hi hagi en quantitats

respectables—, als Alps trobem força indrets que ofereixen bones condicions per a l'esquí de muntanya. No vol dir això que en aquesta època hi trobem la neu ideal, però és molt més esquiable, i en superfícies molt més extenses, que la que trobem a casa nostra.

Les bones comunicacions existents en l'actualitat ens permeten sortir un dissabte a les sis del matí, a les quatre de la tarda, començar la marxa d'aproximació cap al refugi que hem escollit com a punt de partida per a l'ascensió de l'endemà. Si es pot sortir el divendres al vespre, i es fa un bivac en algun dels nombrosos i ben dotats pàrkings que hi ha a les autopistes franceses, abans del migdia del dia següent ja es pot començar la marxa d'aproximació cap al refugi.

Pels qui no coneixen el Mont Pourri, direm que és un dels cims més característics del massís de la Vanoise. Vist des de certs indrets de l'alta vall de la Tarentaise, com pot ser des de la Grande Sassière, o simplement des de la carretera que baixa del coll del Petit Sant Bernat, se'ns presenta com el cim més destacat de tot el sector NE de la Vanoise. Ens vam decidir per aquesta ascensió, després de llegir en el llibre de Philippe i Claude Traynard «Alpes et neige: 101 sommets à ski», el següent paràgraf: «És una de les més belles ascensions d'esquí de muntanya que existeixen. L'ambient sever, dins un marc alpi amb pendents sostinguts, en fan una ascensió inoblidable».

L'ascensió es realitza per la ruta normal, que segueix la gelera de Geay, pel vessant O, tot prenent com a punt de partida el modern i confortable refugi del Mont Pourri, a l'alta vall de Peisey Nancroix.

Un temor ens obsessiona durant el viatge: la massificació de la muntanya. Omple tant els refugis que, moltes vegades, la feina és trobar un lloc per a dormir, encara que sigui en el terra del menjador. L'experiència viscuda l'any abans, en aquestes mateixes dates, amb un grup de companys del Centre al refugi de Turtmannhütte (Valais), en una sortida que fèrem al Brunneggghorn i al Bishorn, ens feia témer que s'esdevingués el mateix aquest any. El fet que el Mont Pourri sigui un dels cims més característics de la Vanoise ens feia suposar que trobaríem el refugi ple de gom a gom. Malgrat tot, teníem una certa esperança que això no fos del tot

El cim. (Foto: Joan Martí.)

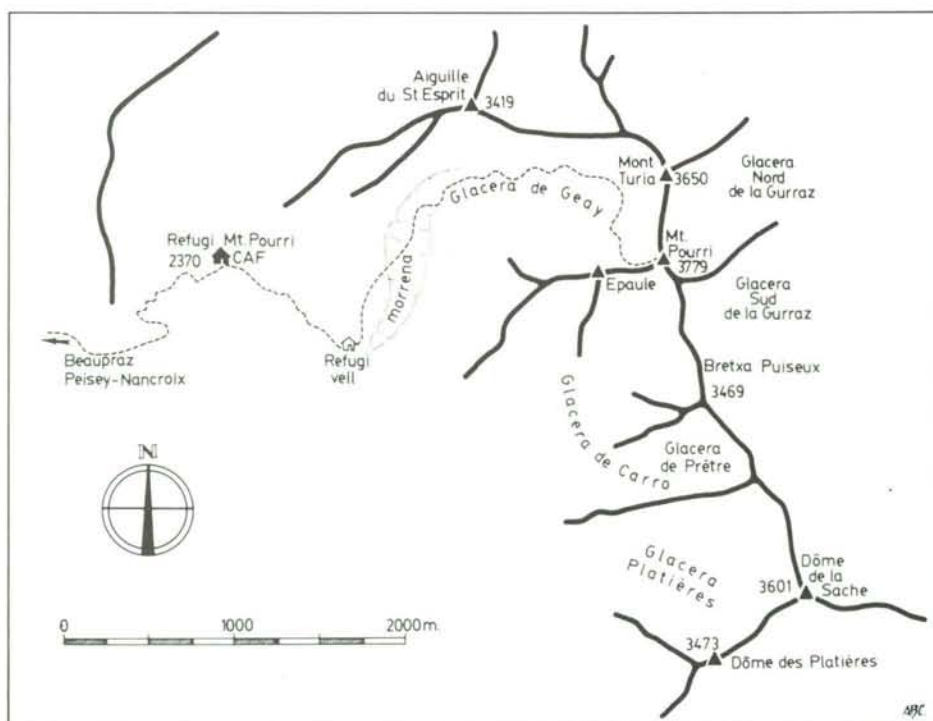
així, ateses les característiques d'aquesta ascensió d'esquí de muntanya, ja que fer el Mont Pourri amb esquís és una gran cursa alpina que en molt curt espai lineal supera 1300 metres de desnivell, i que discorre per una accidentada glacera d'un fort pendent.

A les quatre de la tarda arribem a Peisey Nancroix. Una estranya sensació de solitud envaeix l'ambient. Pels qui algun cop hem corregut per algunes valls de l'alt Isère durant els mesos hivernals o a començament de la primavera, amb el constant moviment de cotxes, autocars i esquiadors, amb les estacions d'esquí en plena efervescència, trobar ara aquest silenci, aquesta calma, aquesta solitud, ens permet de veure l'altra cara d'aquestes valls. Els hotels, els restaurants, gairebé..., tot resta tancat. Quin gust el d'endinsar-se per aquesta vall i no trobar gairebé ningú! Deixem Peisey Nancroix endarrera i arribem fins a Beupraz, indret on deixem el cotxe i on agafem el camí que ens portarà al refugi. Un cop enllestida la motxilla, comencem a pujar. La primera part del camí s'enlaira, en contínues

ziga-zagues molt redreçades, pel mig d'un bosc esclarissat; tot seguit, cal fer un llarg flanqueig, gairebé sense desnivell, que discorre paral·lel a la vall, però a uns 500 metres més amunt. Tot i que resulta feixuga, trobem agradable aquesta aproximació. I, com que tenim temps, de tant en tant ens aturem per gaudir del paisatge. El sector del Mont Pourri i l'Aiguille du Saint Esprit estan força tapats; les nuvolades només ens permeten de veure la part inferior de la gelera de Geay, per la qual discorre l'itinerari previst per a demà. En canvi en el sector de la Dôme de Bellecôte i la Dôme des Pichères, tota la muntanya resta aclarida. El vessant nord d'aquests cims està totalment cobert de neu, i contrasta fortament amb el verd dels prats que hi ha a sota. Un cop arribats als xalets des Loyes, el camí torna a guanyar un fort desnivell fins arribar al refugi. Les tres hores que hem esmerçat per guanyar els gairebé 900 metres de desnivell que ens separaven del refugi ens han passat força de pressa, malgrat haver de tragar els esquís a coll.

Ens enduem una agradable sorpresa. Som només 7 o 8 persones. Fins a la nit encara en pot arribar molta, de gent; però per sort, al capdavant, no serem més de vint. El vespre al refugi, sense atapeïments, sense torns per disposar d'una taula per a menjar, es fa força agradable. Això ens permet de conversar amb altres grups, cosa més difícil quan el refugi és ple de gom a gom, i el que cerca tothom és només un racó per a seure i preparar el menjar.

Un grup que tenim a la taula del costat estan encuriosits per la llengua que parlem i que ningú no entén; finalment, algú es decideix a preguntar-nos d'on som. Quan els diem

Itinerari d'ascensió al Mt. Pourri (3779 m) des del refugi del CAF (2370 m).

que som catalans, ens contesten que un d'ells, durant tota aquella estona en què s'havien dedicat a fer suposicions sobre el nostre lloc de procedència, havia esmentat la possibilitat que fóssim polonesos. Això ens fa riure molt i ens recorda el «*polacos*» que, en to despectiu, els espanyols diuen als catalans quan anem a fer la *mili* més enllà de les terres de l'Ebre. Seguim enraonant. Els costa d'entendre que haguem fet tants quilòmetres per venir només un cap de setmana, encara que aquest tingui un dia més. Els expliquem que això ja comença a ser normal, a casa nostra, i que, de vegades, per anar a segons quins indrets del Pirineu Central, també cal esmerçar-hi unes quantes hores, ja que en molts llocs les comunicacions són desastroses.

Abans d'anar a dormir fem una darrera ullada cap al Mont Pourri, però els núvols no ens deixen veure més enllà de mitja muntanya.

L'endemà ens alcem una mica tard. Sortim en direcció E fins arribar a l'antic refugi, avui mig abandonat, tot i que encara se'n pot fer ús, almenys a l'estiu. De fet, és a partir d'aquest punt on s'inicia l'ascensió. La nostra intenció és atènyer la cresta de la morrena dreta de la gelera de Geay i, un cop situats en aquesta cresta de sorra i pedres, passar a la glacera per l'indret que ens sembli més factible.

Més amunt nostre veiem diversos grups que pugen per la gran congesta que hi ha sota la morrena; els uns amb esquís, els altres a peu. Finalment, decidim de fer-ho a peu i posar-nos els esquís en arribar al capdamunt de la morrena. De seguida ens adonem del que serà l'ascensió: un fort pendent molt continuat. Després d'una bona estona, arribem al crestall de la

morrena i podem contemplar l'accidentada gelera de Geay per on discorre gairebé tota l'ascensió. Seguim aquesta cresta fins que amb els esquís ja calçats comencem a pujar per la glacera.

El dia no és massa bo: el cel es presenta cobert. Malgrat tot, els núvols no arriben a tancar el cim, i sembla ser, pel que hem anat veient fins ara, que la cosa no empitjorarà. Comencem a trobar les primeres esquerdes. De fet, fins a mitja gelera, tot és un seguit d'esquerdes. Com que moltes són ben visibles, anem pujant sense cap dificultat per redreçades diagonals, ara cap a la dreta, ara cap a l'esquerra.

A mesura que avancem, veiem cada cop més a prop una impressionant barra de séracs que pengen sobre una muralla rocallosa, situada a la banda esquerra de la gelera. Ens aturem una estona per determinar amb exactitud l'itinerari: veiem el cim del Mont Pourri i, a la dreta (esquerra orogràfica), l'Épaule du Mont Pourri. L'itinerari, el descobrim fàcilment: ens cal seguir pujant la redreçada gelera fins gairebé a l'alçada de la cascada de séracs i, llavors, flanquejar cap a la dreta per damunt d'aquesta fins a situar-nos aproximadament sota el coll que hi ha entre el Mont Pourri i l'Épaule. Un cop deixada enrera la barra de séracs, tot enllaçant curtes diagonals haurem d'arribar a aquest coll per seguir després per la cresta cap al cim.

Des del punt on estem situats veiem un grup de gent al mateix extrem de la barra de séracs. Què hi fan, allí? Una caiguda, i faran un vol impressionant! No ho entenem. Com pot ser que passin tan a la vora de la timba? És possible que, des del lloc on són, no s'adonin del tallat que tenen a sota?

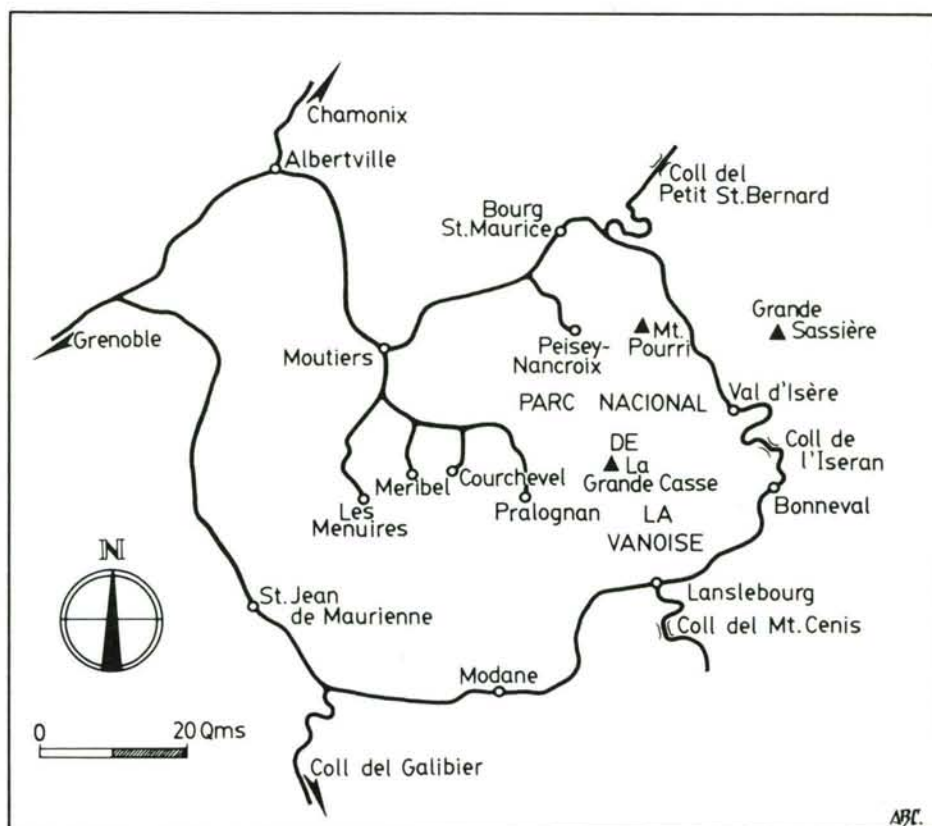
Continuem pujant. Més gent que passa pel mateix indret. És que no es pot passar per cap més lloc? Ja ho veurem quan hi arribem.

Poca estona després ens tornem a aturar. Una llarga i ampla esquerra s'obre davant nostre, amb un providencial i alhora espectacular pont de neu d'uns dos o tres metres d'amplada al bell mig. Cap a la nostra esquerra no s'albira cap més punt per on superar-la, ja que s'allargassa, amb una amplada cada cop major, fins a la mateixa rimaia del marge dret de la gelera. Cap a la nostra dreta, malgrat que l'obertura es redueix progressivament, decidim no provar-ho, ja que l'esquerra es perd en una zona amb séracs i alguna que altra esquerra, la qual cosa no ens fa ni un pèl de gràcia. Si els altres hi han passat i no s'ha enfonsat el pont de neu, també ho podem provar nosaltres. Així ho fem, amb molta atenció (com si passéssim damunt una catifa d'herba que no volem marcir amb el nostre pas), i respirem tranquils en ser a l'altra banda.

Continuen les redreçades ziga-zagues. Anem guanyant força alçada. Quan arribem cap a la cota 3300 aproximadament, el pendent es va tornant més suau, i ara ja amb tendència cap a la nostra dreta, ens atensem a una mena de *plateau* allargassat, el qual anem flanquejant. Ens trobem sota la vertical del cim. Veiem una cordada que ha deixat els esquís i, amb piolet i grampons, s'enfilen directes al cim.

Ara comencem a comprendre per què la gent que hem vist abans passaven tant cap a la dreta, a la mateixa vora de l'estimball. Davant nostre tenim la paret O del Mont Pourri. L'ascensió per aquesta cara, a primer cop d'ull no presenta massa dificultats, i és per on puja la cordada que ha deixat els esquís al *plateau*; però ens estimem més continuar l'ascensió amb els esquís als peus per la gelera que baixa des del coll que hi ha entre el cim i l'Épaule, per la qual cosa, cal seguir flanquejant cap a la dreta, ja que al davant nostre tenim un gran sérac allargassat, que només és possible de superar si hom va un bon tros cap a la dreta. El flanqueig és llarg. El sérac allargassat es va fent progressivament més petit, i quan finalment arribem a l'indret que ens permet de superar-lo, ens trobem al damunt mateix de la barrera de séracs que vèiem quan pujàvem. Ara comprenem per què la gent que vèiem abans passava tan a la vora de l'estimball: és que no hi ha cap més pas.

Per acabar-ho de complicar, ens trobem que el gruix de neu és mínim, i el gel surt a la superfície. Pugem aquests metres de costat, bo i clavant ben fort els cantells. Una relliscada, amb aquest terra tant llisquent i la timba uns pocs metres més avall, no ens faria cap gràcia. De fet, superar aquest tram no té cap dificultat, però les característiques

Situació del Parc nacional de la Vanoise.

Part inferior de la gelera de Geay. (Foto: Joan Martí.)

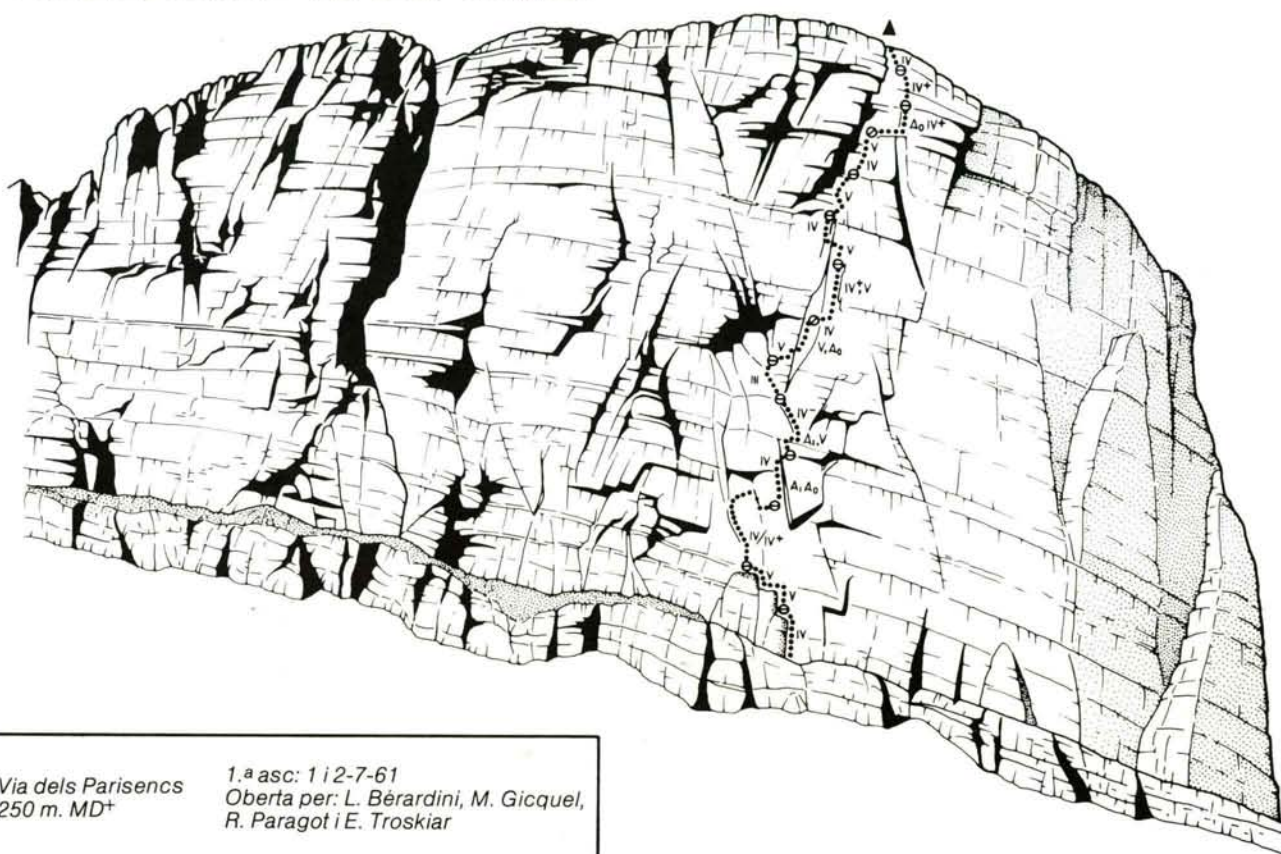
de l'indret fa que hi posem la màxima atenció. Ràpidament, el gel desapareix sota una capa de neu cada cop més gruixuda, i ara ja tornem a reprendre les diagonals ascendents sobre un terreny no tan dret com a la primera part de l'ascensió.

El coll ja no és lluny; amb facilitat anem sortejant els darrers séracs. Ens creuem amb gent que baixa. Els uns han deixat els esquís al coll i, d'altres, abans. Nosaltres fem això darrer, ja que ara la neu no és molt bona i és massa tova. Fem aquesta darrera part de l'ascensió amb una boira no massa espessa. No ens és cap problema de seguir la ruta adequada, ja que tenim les petjades dels qui ens han precedit. Quan som a prop del coll ens desviem cap a l'esquerra per atènyer directament la cresta. Lentament, anem pujant; sense cap mena de complicació arribem a dalt del cim.

Estem cansats, però contents. La boira impedeix de veure els cims que ens envolten. Durant l'estona que restem a dalt només es produeix una ràpida esclarissada que ens permet de veure les crestes N i E, força esmolades i amb unes cornises impressionants. Per un moment em ve a la memòria Hermann Buhl. De seguida la boira torna a embolcallar-ho tot. Ens hauria agradat de poder restar força estona a dalt del cim, ja que hi som ben sols; però sembla que aquesta boira difícilment s'aclarirà. Comencem a baixar. Poca estona després, tornem a posar-nos els esquís i a iniciar el darrer descens de la temporada.

(Ascensió realitzada el 30-5-82 per Antoni Rosa Olivera, de l'Agrupació Científico-Excursionista de Mataró, i Joan Martí i Riba, del CEC.)

PRÉALPES DU DIOIS – LA PELLE – CARA EST

Via dels Parisencs
250 m. MD+

1.ª asc: 1 i 2-7-61
Oberta per: L. Bérardini, M. Gicquel,
R. Paragot i E. Troskiar

LA PELLE. VIA DELS PARISENCES «UNA ESCALADA DE SOMNI»

Jordi Lluch i Calomarde

Descriure mitjançant un escrit de caire alpinistic les vivències d'una determinada ascensió sol ser el reflex d'unes emocions físiques o psíquiques intenses que, d'alguna manera, hom vol que no quedin esborrades del record. Maltempsades, bivacs forçats i precaris, esforços, lluita... solen ser els protagonistes d'aquestes experiències. La batallaleta d'avui, en canvi, no és res

d'això. Simplement, m'agradaria de poder transmetre la sensació de goig i plenitud d'una magnífica escalada, amb la intenció d'interessar el lector i amb el desig que, en repetir-la, algú pugui gaudir-ne tant com jo n'he fruit.

Cada any, en acabar-se l'hivern i començar a veure les branques dels arbres curulles de brots verds, sento el neguit que em corre per totes les venes.

Montserrat i Terradets han aconseguit ja la seva tasca, i deixen pas a una gran munió de projectes pels Pirineus i els Alps i; les vacances de Pasqua procuren la primera oportunitat d'escapolir-se dels afers quotidians i de materialitzar alguna d'aquestes il·lusions.

El massís pre-alpi del Vercors m'és un lloc predilecte per a aquesta primera

La Pelle. Cara E. (Foto: Jordi Lluch.)

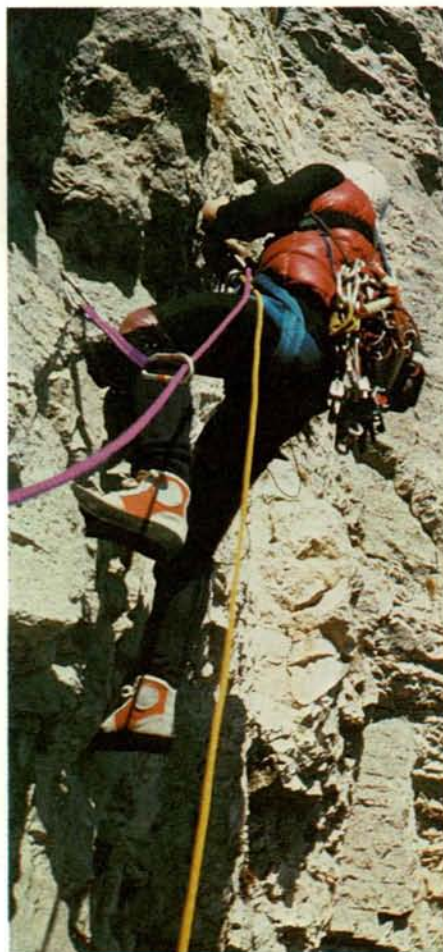
fugida anyal, malgrat que per l'abril la neu encara és massa baixa i el ventall de possibilitats se'ns redueix considerablement. De tota manera, quatre dies no donen per a gaire, i un parell d'ascensions, en un lloc com per exemple pot ser Presles o Courmouze, et deixen sobradament recompensat.

Aquest any, però, l'interès se centra més al sud del massís de Vercors pròpiament dit: en la seva perifèria i dins de la regió del Diois hi ha el grup dels Tres Beccs, on *Le Signal* i *La Pelle* (també anomenada *Roche Courbe*) són els cims principals. Interès despertat per una fotografia de la superba cara E de *La Pelle*, d'aspecte cuirassat i dolomític, i incrementat pels comentaris a ella referits. Ni més ni menys que Patrick Cordier qualifica la via dels parisencs con «l'itinerari esdevingut més clàssic del Vercors, i, certament, entre els més estètics», a més de fer-lo comptar entre les rutes històriques del massís.

Fou el 1961 quan la cèlebre cordada Berardini-Paragot obri aquesta via, i en sortí amb la severa qualificació de ED sup, a causa sobretot de les dificultats despreses de la qualitat de la roca. Avui, tot el dolent i dubtós se n'ha anat avall, i ha deixat el lloc a un sòlid i magnífic relleu, que sembla talment fet per a escalar. El pitonatge, sense ser abusiu, és el suficient per a una progressió segura i còmoda a hores d'ara, però que cal passar compte a l'hora de valorar la cotació d'aquella primera ascensió. De tota manera, i recolzant-me en el comentari de F. Labande sobre aquesta via, la categoria de Lucien Berardini està per damunt de les ridícules baralletes sobre graduacions.

Efectivament, i entrant en el comentari de la via, una de les raons per a recomanar-la és el fet de copsar

la intel·ligència i el gran sentit estètic d'aquell audaç alpinista (recordem que fou l'ànima de la primera via oberta al vessant O del Dru). Trobo altament enriquidor, en resseguir aquestes rutes, de traslladar-me vint anys enrera i poder admirar la saviesa amb què

La Pelle. Sortida de R-4. Vº, Vº, A-O. (Foto: Jordi Lluch.)

aquells homes solventaven els problemes d'un itinerari: la revoltada i el pèndol per entrar a R-3, el peu del pas clau del primer balmat, i la travessa de la «*dalle à grattons*» a la sortida de R-7, són potser els punts culminants d'una gran lliçó d'ortodòxia, a la que caldria que certs personatges s'apuntesin abans de desgraciari el proper trosset de paret al seu abast.

L'altra raó ja l'he esmentada: una verticalitat dolomítica en un rocam excepcional, amb la comoditat d'un equipament quasi complet. Finalment, el darrer motiu neix d'un fet que tots els escaladors valorem molt, per la satisfacció que dona el conjunt de l'ascensió: la diversitat d'estil i bellesa de gairebé tots els llargs. Costa prou de decidir quin és el més ferm: curiosos, el diedret i la placa del segon; magnífica, la troballa del tercer; forta exposició i ferma canaleta, en el cinquè; formidable pas, la travessa i bavaresa següent en el vuitè; molt maca, la xemeneia de l'onzè; i novament un fort ambient en el dotzè...

Una còmoda aproximació i un descens amable completen una ascensió que, avui per avui, no dubto a qualificar com una de les més boniques que mai hagi fet.

Dades tècniques

La Pelle (1545 m) Via dels Parisencs a la cara E. (Regió del Diois, Grup dels Tres Beccs.)

Punt de sortida. Saillans, entre Crest i Die, en la N-93. Desviació, 18 Km abans de Valence.

Base d'atac. Acampada al bosc, al peu de la carretera que de Saillans puja al coll de la Chaudière. Petit aparcament a la dreta, després d'ultrapassar la vertical de La Pelle. Portar aigua.

Apropament. Un evident camí en direcció NO i O porta al coll de Picourère, entre La Pelle i Le Signal. Flanquejar, no pas pel camí del peu de la paret, sinó per un altre menys marcat per damunt d'una primera barrera o contrafort. Atac per la gran esquerra-xemeneia que forma a la dreta una gegantina llastra enganxada a la paret. Una hora des de la carretera.

Dificultat. MD sup. en un recorregut d'uns 400 metres i un desnivell de 250 metres.

Horari. Vuit hores de mitjana.

Material. Un joc d'excèntrics, bicoïns mitjans, uns sis pitons assortit, i 25 mosquetons.

Descens. Pendis herbat al sud fins al coll de Picourère, que es baixa a l'E fins a retrobar el camí de pujada. Una hora.

1.ª ascensió. Berardini, Paragot, Troskiar, Gicquel (1 i 2 de juliol de 1961).

(Repetició efectuada per A. Cobo, C. Bauz, F. Minguillon, M. Rosell i J. Lluch, per Pasqua del 1982.)

Sortint d'una cascada, en el couloir del Diamant. (Foto: S. López-Cuadra.)

EL «COULOIR» DEL DIAMANT

Santiago López-Cuadra López

«L'home és la mesura de totes les coses».

Això diuen. S'equivoquen. Ningú no és mesura de ningú ni de res.

Tan sols som mesura d'allò que estimem.

I això es trenca quan, a allò que estimen, li posem un nom i un número.

Diamant... grau 6.

Crec que no.

Lluita. Grau jo.

Diuen que, fa molts anys, un missioner va veure brillar, a través dels exuberants boscos, una immensa muntanya. El sol s'hi reflectia i li donava una brillantor especial, una brillantor refulgent, una brillantor cobejada. Era com un diamant.

Meravellosa canal de gel!

És com una gran ferida sense cicatritzar en el cos d'un déu immens. Somnio en ella. És el meu límit? És el meu principi? No, no és res d'això. Ara és, simplement, una part de mi mateix, del meu jo, de les meves mans i dels meus ulls...

La recordo introvertidament.

Sorollet del fogonet. Les dues del matí del dia 16 de juliol de 1982. Fràgil i insípid desdejuni. Material a la motxilla. No acabo mai a decidir-me.

Són dos quarts de quatre. Ensopego amb les primeres pedres en sortir del refugi «Two Tarn». Hem de baixar per una immensa glaçera per arribar a un petit ivó, i remuntar després la morrena de la glaçera Darwin. No hem guanyat desnivell, respecte al refugi.

Vista del Mont Kenya i del Diamond Couloir des de la Teleki Valley. (Foto: S. López-Cuadra.)

En una pedra quadrada, allargo el meu material com el creient que, pregant, allarga els presents al seu Déu. Tenim alguna cosa en comú.

De la muntanya baixa un riu de gel.

Remuntem la glaçera Darwin: 45 graus; neu dura. Rimaia. Reunió, primer llarg, por. Ataco el mur violentament, abans de donar-li temps a defensar-se. Al principi, malament; després, bé; i més tard, super bé. Clavo els terrodàctils sense problemes i m'asseguro per mitjà de cargols troncocònics; 40 metres, a 85 i 90 graus. Estic content. He de muntar la reunió en la mateixa cascada, penjant del budrier. Àngel sense a penes mitjançar cap paraula. Abasta el relleu i segueix per la resta de la cascada.

Acabem la cascada: és com sortir de

la malla d'un colador.

El *couloir* no s'ha acabat: cal fer uns vuit llargs, o potser nou, amb gel a 60°. A cada llarg hi ha una petita cascada de 80° que es supera sense gaire dificultat, a causa de la suprema qualitat de gel i de la magnífica ocupació del binomi terrodàctils-ment. Més amunt, el *couloir* es divideix: un esperó de roca separa el terrenal del virginal; a l'esquerra, el *couloir* fa una «S» i esquiva una gran cascada. A la dreta, evita el concret per tal de separar-se de la realitat. Aquest és el nostre camí.

Esperem a la reunió, sota la paret, per arreglar els grampons de l'Àngel.

Ataco el *Headwall* (cascada directa Chivunard-Covington). Al·lucinant paret de 70 m d'altura: 40 o 50 m són verticals a mort, 90°. El gel, bé; no es pot dir que

sigui mantingut, sino super-mantingut, ja que en el principal llarg hi ha diversos desploms de 5 a 8 graus que fan reviure el passat.

M'asseguro als cargols troncocònics i, com que surten roques, de vegades col·loco algun *friends*. Un segon llarg que efectua l'Àngel, també en la cascada i amb les mateixes condicions de gel i de graus, ens dipositen a la glaçera del Diamant.

Ens aturem; l'Àngel mira el buit. Establim un barem de somnis.

Que n'és de diferent tot, darrera una paret de 50 m. En aquestes condicions, tot passa a un segon terme, fins i tot la mateixa paret.

Es fa difícil de creure que, fins al 1975, aquesta paret representà un obstacle infranquejable per a notables geleristes, fins que Yvon Chovinard i Mike Covington van acceptar el repte i el guanyaren. Es va dir que era el *couloir* més difícil del món...

Remuntem el *couloir* del Diamant en 4 o 5 llargs a 50 graus. Arribem així a la collada que separa el Batiam del Nelion. *Gate of the Minds* és el seu nom.

Pugem al Nelion (5188 m), on passarem la nit en el refugi Howell, construït pacientment per Iain Hosell, qui hi pujà, portant ell el material, tretze vegades en solitari per la via Mckinders (4°).

A 5000 m a la vora de la vida, estic més a la vora de mi.

Sóc com una caixa que espera ser oberta: a l'interior no hi ha res.

Dades tècniques del *couloir* del Diamant (Headwall).

Dificultat: VI (E-D). S'efectua pel Headwall (cascada directa Chovinard-Covington)

V (MD). Si s'evita el Headwall.

Desnivell: 600 m, en longitud uns 16 llargs.

Horari: 8 hores.

1.ª ascensió: Mathenge i Snyder, 1973 (esquivant la cascada, dos dies).

1.ª ascensió (Headwall): Yvon Ch. i Mike C., el 1975.

1.ª ascensió espanyola: Esteban Vicente i Lluís Fraga.

1.ª repetició espanyola: Àngel Martín-Sonsea i Santi López (el 16-7-82, en 8 hores).

Material: reunions en roca a base de *friends*, tès, *camp-lock*, claus *knife-blade* i *bong* petits. Per a la cascada, cargols troncocònics. Pel que fa a la roba, vam anar amb jaqueta de *goretex-thinsulate* i pantalons d'arnilla de *thinsulate*. Són recomanables les botes de plàstic dobles (nosaltres portem les Dolomite i Koflach) acompanyades de cobrebotes Altus de *goretex* que deixen la sola lliure. El casc és molt recomanable.

Aproximació: Des del refugi «Two Tarn (4500 m) al peu de la gelera Darwin, dues hores.

SANT PAU DE SANT POL DE MAR

Joan Rals i Soriano

Bastant sovint venim observant que el dibuix de la planta de l'església de Sant Pau, de Sant Pol de Mar, es va repetint en forma errònia. L'última vegada que l'hem vista ha estat publicada a la revista d'estudis medievals «Diplomatari II», pàg. 29, sota el títol de «temple trevolat», títol que, per altra banda, no s'ajusta tampoc a la realitat, atès que amb aquesta definició s'entenen els temples que tenen tres absis o absidioles en forma de trèvol, no les basíliques pel fet de tenir tres absis, ni les fornícules que pot tenir un presbiteri encara que siguin tres, com en el cas de Sant Pau. Amb igual característica ha aparegut també publicada l'esmentada planta en l'opuscle «Maresme Romànic I» del Grup d'Amics de l'Art Romànic del Maresme, de Mataró. Fa anys que també aparegué en el fascicle «El Monestir de Sant Pol, del Maresme» (1931), que tampoc no s'ajusta a la realitat.

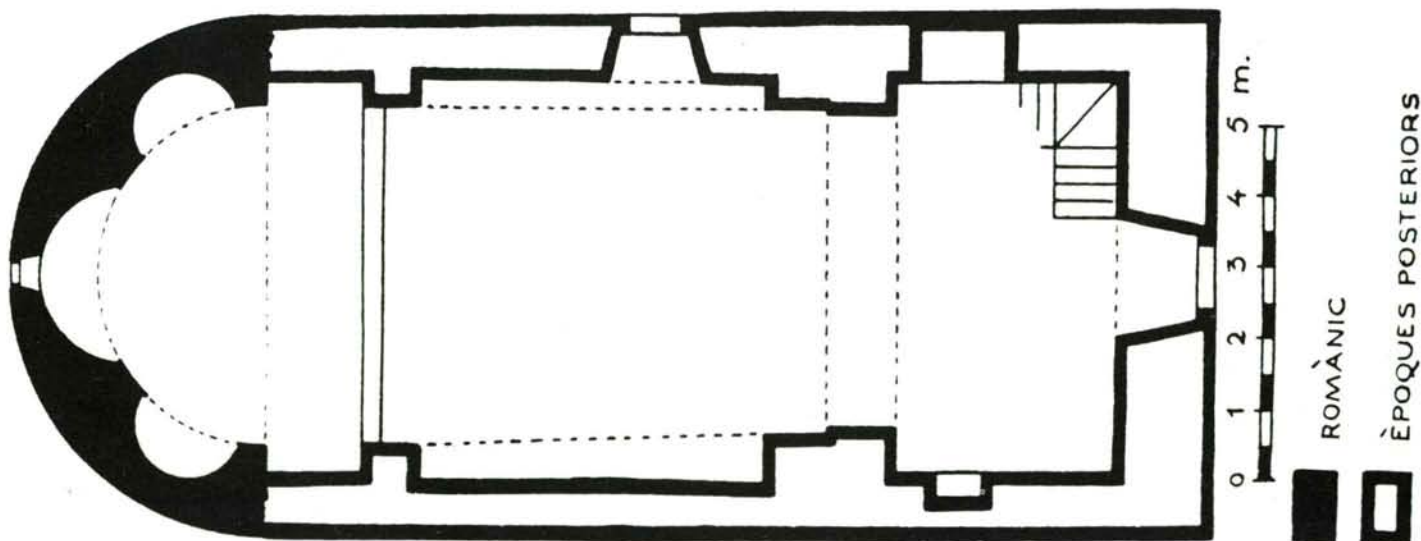
Un cop dit això, anem a l'assumpte que ens ocupa. Sant Pau és un dels temples que presenten certes dificultats cronològiques quant a la seva estructura. No ens referim a la nau que és posterior, sinó que centrem la nostra atenció només en el presbiteri. Deixem així mateix, també, allò que podríem anomenar cambra o subterrani que hi ha en el centre de l'església, que té totes les traces visigòtiques.

Quan donem una ullada al temple, allò que advertim immediatament és que la capçalera no és semicircular, sinó de planta ultrapassada, característica dels temples pre-romànics del s. X, i que, a més a més, tampoc no tenia finestra, igualment que aquells: les dues existents avui van ser obertes

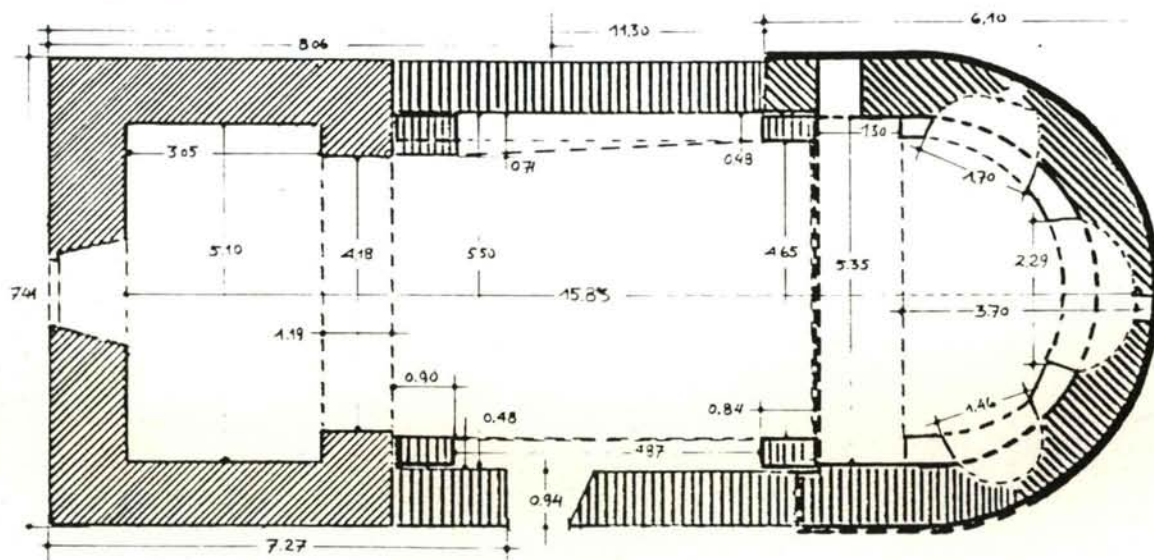
Sant Pau de Sant Pol de Mar. Absis on es veu perfectament la part del sòcol. (Foto: Joan Rals.)

Poster: Prop de Lladorre. (Foto: Josep de Tera i Camins.)

Planta presentada per J.M. Pons Guri «El Monestir de Sant Pol del Maresme» 1931.

Planta segons dibuix de Joan Rius 1975.

posteriorment. La idea de pre-romànic, en aquest cas, no resulta descabellada puix que s'ens diu que tenim notícies del temple des de l'any 968. Posats en aquests pensaments, ens adonem que es tracta d'un absis ultrapassat pre-romànic, dels majors que creiem conèixer a Catalunya. En parlar d'ultrapassats, no figuren entre ells els de planta de ferradura, que són anteriors i el major dels quals, en aquest cas, seria possiblement el primer temple de Sant Tomàs, de Fluvià, avui un absis central,

Quan ja creiem que és pre-romànic, pensem que no és normal que el presbiteri tingui fornicules. Examinades, veiem que són de forma irregular i desiguals entre elles. Tot seguit, d'una manera tan senzilla com picant amb els artells de les mans, descobrim que s'hi produeixen ressonàncies de buits i que el material només és compacte en el fons de les mateixes. Això ens demostra clarament que hi ha una part del presbiteri que està superposada per poder obtenir

una major profunditat en les esmentades fornicules, després d'haver rebaixat material pre-romànic. Per tant, veiem que les plantes del temple on apareixen aquests buits com a originals no són exactes.

Però, amics lectors, encara no hem exhaurit les incògnites. Es tracta que l'absis té arcuacions del s. XI, que ens poden ensorrar totes les nostres pretensions. Però, si ens hi fixem una mica (i, si convé, amb l'ajut dels prismàtics), podem veure que els materials, ja abans d'arribar a les arcuacions, són diferents als de l'absis i que, per tant, van ser afegits al temple anteriorment, per actualitzar-lo als costums del moment.

En alguns escrits s'ha acariciat la idea que aquest absis hauria pogut ser abans una torre circular de vigilància, cosa que no ens sembla acceptable puix que, després d'examinat, no hi veiem pas cap indici, en especial en el costat N, que pugui acreditar que, a partir del semicercle de la suposada torre, s'haguessin allargat els costats

per deixar la forma actual ultrapassada.

La comprovació del que hem dit no és possible pel costat S, puix que aquest va haver de ser reconstruït, com pot apreciar-se per la manca d'algunes de les arcuacions que circumden l'absis. Si en realitat aquest es veu molt alt, això és a causa del fet que poc menys de la meitat de la seva alçària és massís, i serveix de base perquè el temple quedi més elevat.

És a dir que, si no es demostra el contrari, creiem trobar-nos davant un temple pre-romànic de mitjan s. X, transformat en el s. XI, de la construcció del qual només han arribat fins als nostres dies les seves arcuacions. La nau fou reconstruïda després de fortificar el recinte; i construïren la torre actual rectangular, als peus de l'església, el s. XVI. Encara més tard, tornà a ser fortificada en part, amb maons, per fer front a la invasió napoleònica. En les restes dels paraments existents en el vessant S de l'església, encara hi ha vestigis d'espitlleres de l'última època de la seva fortificació.

Estanyets superiors de Gerber, abans de sortir el sol. (Foto: Josep de Tera.)

PICS DE BASSIERO, PER LA VALL DE GERBER

Joan de Tera i Camins

Una de les meves fal·leres constants a la muntanya és la d'anar a cims poc freqüentats, o de pujar-hi per vessants poc transitats.

Els pics de Bassiero i la vall de Gerber reuneixen una mica d'aquestes dues característiques.

La vall de Gerber. Aquesta vall va de nord a sud; és subsidiària, pel N, de la vall de la Bonaigua, i està emmarcada per les valls de Ruda i el cercle de Saboredo a l'oest, Amitges i coma de l'Abeller al sud, i la vall de Cabanes a l'est.

És plena d'estanyets; el més gran és el de Gerber, a 2178 m. La seva màxima elevació és el pic de Bassiero, que la tanca pel sud i que consta de dues puntes; l'est, de 2901 m, i l'oest, de 2903 m. La segueixen les elevacions

del pic d'Amitges, de 2848 m i del pic de Xemeneies, de 2826 m.

D'aquesta vall, crida l'atenció del viatger que va per la carretera en direcció al port de la Bonaigua el magnífic salt del riu Gerber, per l'esquerra de la carretera, poc abans de les primeres corbes que porten a les Ares.

Feia temps que hi tenia els ulls ficats, però no vaig poder-hi ficar els peus fins el 26 d'agost del 1981, quan, havent sortit a tres quarts de sis del matí del meu «centre d'operacions» de Ribera de Cardós, enfilava la vall del Noguera Pallaresa fins a arribar més amunt del

Santuari de les Ares, a uns 1900 m, just on comença un camí molt ben marcat que, planejant, va acostant-se a la vall de Gerber.

Encara era completament fosc; per aquesta raó vaig esperar a dins del cotxe fins que va començar a clarejar. Em pensava que, en aquestes hores, no hi hauria ni una ànima per la carretera del port de la Bonaigua, però amb relativa freqüència passaven cotxes; a Llavorsí, fins i tot hi havia gent arran de carretera que esperava l'«Alsina Graells», que surt d'Esterrí a les sis del matí.

Amb les primeres clarors del nou dia començava a caminar pel camí transversal que mena fins al torrent de Gerber, i que és l'itinerari n.º 148 i 149 de la guia del C.E.C. «Pallars-Aran». De primer, cal passar pel costat d'una torre d'alta tensió i, poc després, s'arriba en una petita cabana de pastor.

En aquest lloc em vaig trobar amb la primera sorpresa agradable del dia, car aquesta cabana queda oberta completament a llevant, i justament faltava molt poc perquè sortís el sol; el dia era molt clar, no hi havia ni un sol núvol; per això, era la pròpia atmosfera la que tenia totes les tonalitats del color vermell; la més feble és conforia amb la foscor de la nit sobre el meu cap, i la més intensa, a punt d'esclatar, era lluny, en l'horitzó, en el que es retallaven els pics de Lavans, Medacorba, Coma Pedrosa i Monteixo.

Només vaig fer-hi una fotografia, perquè ja ho sé de cada vegada: aquestes fotos amb poca llum i amb el teleobjectiu, és millor fer-les amb tripode; o sinó, queden una mica mogudes. Però... només em faltaria portar un tripode a la motxilla; ja hi porto prou coses.

Per això, aquestes imatges les deixo retratades en la millor màquina de fotografier que hi ha: en la pròpia retina.

Poca estona després de reprendre el camí, els estreps que baixen del pic de la Bonaigua barren la panoràmica per l'est, i per tant em vaig quedar sense poder veure l'esclat final del sol per sobre del cercle de Baiu.

El camí, tan planer i amb magnífica panoràmica, em va tornar mandrós, i així em vingué molt de tort quan es va acabar la planejada i vaig haver de començar a guanyar alçada en fortes rampes, ja per dins del bosc i paral·lelament al torrent de Gerber.

Aviat vaig arribar en un estanyet de reduïdes dimensions, situat a 2080 m, però en un lloc molt acollidor.

El camí voreja l'estanyet per la seva esquerra i va guanyant alçada; ara, però, d'una manera més suau, per baixar fins i tot en alguns trossets. El torrent de Gerber és torna a sentir proper.

Més endavant, molt a prop d'un altre estanyet, s'ha de deixar el camí, que continua molt ben marcat, i agafar-ne un altre a la nostra esquerra, no tan ben marcat al principi, que travessa el

Refugi i estanys d'Amitges, des del pic de Bassiero oest. (Foto: Josep de Tera.)

torrent, després voreja aquest estanyet rodó de Gerber per la seva dreta i, finalment, guanyant una vintena més de metres, arriba a l'estany de Gerber, a 2180 m, just a la seva sortida d'aigües.

En arribar-hi eren dos quarts i deu de vuit, una hora després d'haver començat a caminar. Havia decidit de parar-m'hi, però el lloc és una mica enclotat i fosc; així, vaig continuar guanyant alçada pel camí del marge dret de l'estany, fins arribar en un petit balcó, ja a mitja alçada del contrafort, que barra l'estany pel sud.

D'allí estant podia admirar tot l'estany. És molt bonic, quasi rodó i amb el bosc a nivell de l'aigua. Era d'hora i encara no hi tocava el sol, però s'hi reflectia una muntanya situada davant meu, és a dir, al marge esquerre de l'estany, que ja estava mig il·luminada pel sol.

Ara hi havia més llum i ja no calia estar pendent de tenir el pols ferm, o de portar el tripode, per poder-hi fer fotografies.

Després de recrear-m'hi una estona, vaig reprendre el camí. Vaig travessar de primer el torrent que baixa dels estanys superiors de Gerber, per enfilar-me tot seguit per una pronunciada canal, fins a assolir la plataforma superior de Gerber.

El panorama canvia radicalment: ja no és veu l'estany de Gerber, aviat s'acaba el bosc i només queda un rosari de petits estanys sota la carena de Xemenieies.

Aquesta alta i abrupta serra mantenia tota la vall a les fosques: impedia d'entrar-hi els raigs del sol, i creava un formidable joc de llums i ombres en les aigües dels estanys, que contrastava amb la vall de la Bonaigua, completament inundada ja per la llum del nou dia.

Després de seguir una petita vall paral·lela a la pròpia vall de Gerber, vaig arribar a l'estany Llong, o de l'Illa, a 2460 m; feia aproximadament una hora que havia deixat l'estany de Gerber, i dues des de la carretera del port de la Bonaigua, i, com que la gana començava a fer-se notar, vaig buscar un còmode raconet a la vorera esquerra de l'estany per esmorzar-hi.

Mentre anava menjant contemplava l'estany amb la mica de roca que hi sobresurt i, darrera d'ell, l'alta paret de la trencada serra de Xemenieies, que encara continuava amagant els raigs del sol.

Aquesta va ésser la raó per la que vaig haver d'abandonar l'estany abans d'hora: en refredar-me, vaig començar a tenir fred i a desitjar estar de nou en moviment.

Si, doncs, volia moviment, en vaig tenir per donar i per vendre, ja que només sortir de l'estany i donar la volta d'un contrafort que baixa de la serra de Xemenieies, vaig trobar-me dins una tartera de blocs immensos; tant ho eren que, a estones, havia de recular, perquè la pedra on jo era quedava massa separada de la més propera o el desnivell a saltar era massa gran.

En realitat, havia d'anar més a l'esquerra (és a dir, per sota mateix del contrafort abans esmentat) per estalviar-me aquesta tartera i pujar a la collada de Bassiero; però havia decidit d'anar pel fons de la clotada formada pel contrafort de la serra de Xemenieies, collada de Bassiero, pics de Bassiero i pic d'Amitges, car confiava trobar-hi un estanyol que hi ha marcat tant en el plànol de l'«Alpina», com en la guia «Pallars-Aran»: hi tenia previst de proveir-me d'aigua.

Bé, doncs: em vaig quedar sense aigua, perquè aquest estanyol no existeix. Més tard, des del pic de Bassiero vaig poder-ho corroborar: no hi ha estanyol; com a molt, segons en quins anys, deu haver-hi una gran congesta. Però, aquesta vegada, ni congesta no hi havia.

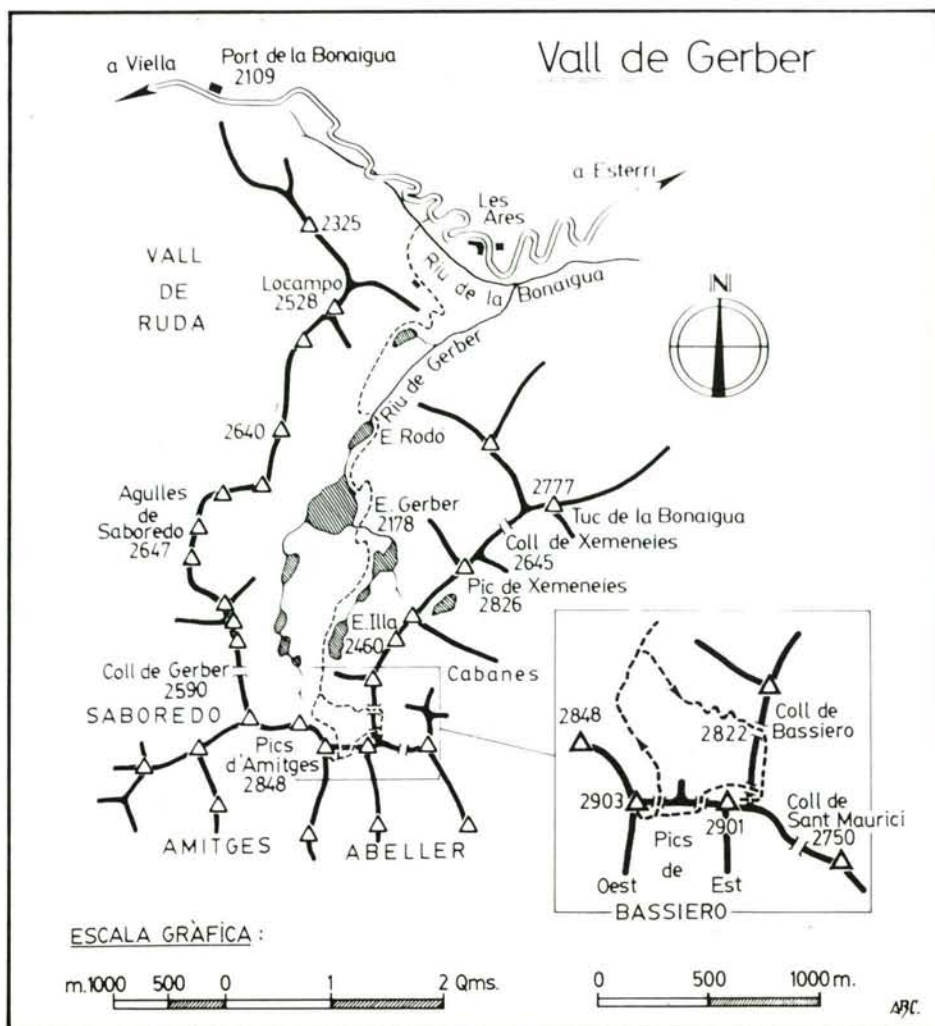
Una vegada convençut que aquesta vegada passaria set, vaig sortir tan aviat com vaig poder d'aquell laberint de pedres per pujar el pronunciat pendent que mena al coll de Bassiero, a 2700 m, i a cavall de les valls de Gerber i de Cabanes.

En arribar al coll eren les deu del matí; per fi vaig abandonar la part obaga que m'havia acompanyat fins aleshores.

Aquesta vegada la cosa anava d'estanyols que apareixen i desapareixen, car en la part alta de la vall de Cabanes hi havia uns estanys assenyalats en la guia i inexistents segons el plànol.

D'aquest coll contrasten les dues vessants, perquè la de Gerber és vertical i de roca descomposta, mentre que la de Cabanes és suau i, en gran part, herbosa.

Després d'un curt descans, vaig

Mapa de carenes amb l'itinerari seguit per assolir els pics de Bassiero.

Vall de Gerber: en primer terme, l'estany de l'Illa i, al fons, la carretera vers el pla de Beret. (Foto: Josep de Tera.)

reemprendre el camí vers el cim de Bassiero pel suau pendent que hi mena per la vessant de Cabanes, fins a assolir el fil de la carena Bassiero-port de Sant Maurici, molts pocs metres abans del cim.

A dos quarts i cinc d'onze arribava finalment al pic de Bassiero est o punta Gourdon, de 2901 m.

El pic de Bassiero est. Té vessants a les valls de Gerber, Sant Maurici i Cabanes; és aquesta última la que li dona una mica d'estabilitat, car les dues primeres estan constituïdes per apilotaments de grans llastres, de les que cada any se'n deuen desprendre unes quantes.

La panoràmica des d'aquesta punta és molt semblant a la de la seva germana occidental. Però hi ha tres particularitats que les distingeixen clarament: primera, la vall de Cabanes no és veu des de la punta oest, car només està a cavall de les de Sant Maurici i Gerber; segona, des de la punta oest, no és veu l'estany de Sant Maurici, mentre que des de la punta est se'n veu la cua; tercera, la punta oest és un mirador privilegiat sobre el refugi i estanys d'Amitges, mentre que des de la punta est no es veuen, car els tapa un llarg estrep que es desprèn de la punta oest vers el SO. En contrapartida, els Encantats es veuen millor des de la punta est que des de la oest.

Després de tant parlar de les puntes est i oest, crec que també és just parlar de la cresta que les uneix, perquè no és difícil si es troba el pas més factible per baixar a la doble bretxa que les separa.

Després d'haver cercat aquest pas durant una estona, em va semblar haver-lo trobat, i a tres quarts i cinc d'onze abandonava la punta est del pic de Bassiero, disposat a comprovar-ho.

Cal recular uns 15 o 20 metres en direcció a la collada de Bassiero (N) pel fil de la carena (recordem-ho: vertical, la vessant de Gerber, i, suau llom, la de Cabanes), fins arribar en una marcada canal pedregosa per la que haurem de baixar uns metres; després haurem de flanquejar per unes petites cornises, on es poden trobar petites dificultats, ja que s'ha d'anar buscant el millor pas per anar des d'una cornisa a l'altra.

No se surt directament a la part oriental de la bretxa, sinó que haurem anat a desembocar a la tartera que hi mena pel vessant de Gerber; caldrà, doncs, remuntar uns deu metres per arribar-hi.

Situats a la bretxa, a la que haurem arribat en uns 15 minuts, cal passar a la vessant de Sant Maurici, o, millor dit, a la coma de l'Abeller, per contornejar el sentinella que la divideix. Aquest nou flanqueig no presenta cap dificultat.

Arribats ja a la part occidental de la bretxa, a uns 3 o 4 metres per la vessant de l'Abeller (S), s'enfila una dreta canal que cal seguir amb petites dificultats al començament, per acabar en una fàcil grimpada per la cresta cimera, i arribar finalment en uns deu minuts al cim.

Pic de Peguera, des del pic de Bassiero est. (Foto: Josep de Tera.)

Assolia al pic de Bassiero oest, o punta Brulle, de 2903 m, a un quart de dotze. Malgrat la seva proximitat amb la punta Gourdon, té un aspecte més esvelt, aïllat i compacte. Talment, que la punta oriental sembla un bony de la cresta en plena descomposició.

La panoràmica. Des de la punta Brulle, el panorama, és molt semblant al que es veu des de la punta Gourdon, menys les tres diferències ja esmentades.

Parlar de panoràmiques extraordinàries des de cims del Pirineu no és res de l'altre món, car n'hi ha molts que n'ofereixen; però cada un té el seu angle particular que et fa descobrir nous aspectes i perspectives d'altres pics ja coneguts, però des de diferents punts d'observació.

Des dels pics de Bassiero, crec que s'ha de destacar la panoràmica sobre els Encantats i, sobretot, la del pic de Peguera: se'n dominen les vessants nord, que són les més esveltes.

El Peguera sobresurt davant nostre com una piràmide quasi perfecta, i deixa bastant avall els seus veïns Monastero i Sobremonastero. La seva ja considerable alçada (2982 m) és augmentada per la curta distància en línia recta que hi ha entre els dos pics (uns 7 o 8 Km, aprox.), separats només per la fondalada de més de mil metres del llac de Sant Maurici (1900 m).

La panoràmica general s'estén per les muntanyes de les comarques del Ribagorça, del Pallars Sobirà i de la Vall d'Aran.

Sobre aquesta última cal destacar una panoràmica negativa; car, mirant al nord-oest, hi ha quelcom que trenca l'harmonia del paisatge: és la

desproporcionada carretera construïda vers el pla de Beret.

No entraré ni sortiré en el tema d'aquesta carretera; només presento una fotografia, feta des del pic de Bassiero, on es veu clarament una part del seu traçat i les proporcions que té. I que cadascú tregui les seves pròpies conclusions sobre la finalitat que pot tenir a curt o a llarg termini.

Mitja hora després d'haver-hi arribat, abandonava la punta oest per tornar a la bretxa. A vegades és més difícil baixar que pujar, i la canal que uneix l'esmentada bretxa amb la punta oest n'és un exemple: per pujar-la em van caldre deu minuts; per baixar-la, en vaig necessitar quinze.

Des de la part occidental de la bretxa vaig optar per baixar la gran tartera que hi mena per la vessant de Gerber.

Només havia començat a baixar per aquesta vessant quan vaig trobar, a sota d'una gran llastra despresa i que feia com de cova, unes fustes mig podrides; vaig suposar que devien pertànyer a una antiga «fita» del pic de Bassiero oest que, per alguna raó se'n va anar muntanya avall.

Jo també vaig anar tirant muntanya avall per una dreta i desfeta tartera, fins a entrar de nou a la zona de grans blocs; per esquivar-los una mica, vaig anar a trobar unes congestes de neu que hi havia sota la cresta del pic d'Amitges. Però, per arribar a l'estany de l'Illa, em calgué tornar a travessar el fons de la coma, on, ho repeteixo, hi ha blocs grans com a cases, però ni un sol estanyet. Ho torno a dir, perquè, en travessar de nou aquesta coma, feia tres hores llargues que no tastava ni una gota d'aigua. Novament en vaig trobar, prop de la una de la tarda, a l'estany de

l'Illa.

L'aspecte de l'estany i de tota la vall de Gerber havia canviat molt des de la pujada, car ara el sol hi tocava de ple. I si abans tenia un aspecte irreal i hi feia fred, ara, tot el contrari, el seu aspecte i la temperatura eren de rigorós estiu.

Després de beure i descansar una estona, vaig deixar enrera l'estany de l'Illa i, pel mateix itinerari de la pujada, vaig baixar fins a l'estany de Gerber, tot fent atenció a trobar el lloc exacte on hi ha la canal que hi mena per la vorera dreta.

Des d'aquesta canal, i a les dues de la tarda, l'estany semblava tret d'una postal. Que bonic que arribava a ser! Encara que en aquesta hora no s'hi reflectien les muntanyes, a causa de la verticalitat dels raigs del sol, la blavor de les seves aigües quedava plenament harmonitzada amb el verd del bosc i el marró de les pedres que l'envoltaven.

Liàstima del projecte de construir-hi una resclosa que desgraciària un altre bell indret del nostre ja prou exprimit Pirineu!

Però és veu que s'encomana la mania de construir rescloses en aquest país. Ara ja tenim en estat de degradació els estanys de Llauset i d'Airoto; els propers, potser seran els de Gerber, Cabanes i, fins i tot, el mismíssim pla de Boavi.

Finalment, i ja acalorat pel fort sol que em queia a l'esquena, arribava de nou a la carretera del port de la Bonaigua a tres quarts de tres de la tarda.

L'indret on, a dos quarts de set del matí, havia deixat el cotxe completament sol, ara semblava un aparcament subterrani del centre de Barcelona la vigília del Reis.

EXPEDICIÓ ANDES BOLÍVIA-PERÚ

Eloy Linares

A la cara E del Salcantay. (Foto: Eloy Linares.)

Vida gitana. Les muntanyes m'acompanyen i se'n van. Les veig en el somni; les perdo de dia. No estic presoner de les muntanyes: elles no decideixen res.

Quan torno de les muntanyes: diapositives, projeccions, tot una estafa; és una cosa molt fonda en mi. Temps passat en elles; dies que agraeixo.

El record enmagatzema sempre el que mereix la pena. Ell em coneix millor que ningú, i no oblida el que és realment important. Les muntanyes i la gent dels meus records vénen a la seva memòria. Granada, la muntanya, dones i homes que forjaren la meua existència.

Vam arribar a Pampa Jabana.

«Senyora!..., Senyora!...» No contesta ningú. Sortim de la cabanya desenganyats. La nostra ratxa de bona sort fa que veiem una noia en una cabanya més allunyada. Li expliquem que venim del Salcantay, que no hem menjat en dos dies... I aconseguim, després de llarga estona, perquè ella només parla quetxua, que ens vengui quatre ous.

Nosaltres volíem també un formatge, però no és temporada de pastors, i els que tenen se'ls reserven. Insistim sobre això i ens adonem que no hi ha res a fer. En canvi, més tard, quan ens n'anàvem, veiem que ella es dirigeix fins on som i que amaga alguna cosa... Un formatge vell... tot per a nosaltres. Li paguem i la invitem a menjar-ne. Tracta de dir-nos

alguna cosa que no entenem i la nostra sorpresa és gran quan, a meitat de menjar, s'acosta a la seva cabanya i porta un altre formatge: li havíem pagat el doble del que valia i no estava tranquil·la. Menjar era una obligació del cos; però fer-ho junt aquella india, va ser una delícia, un somriure.

Ens vam plantejar la difícil feina d'escalar als Andes; escollírem cims que eren en diferents massissos i també en diferents països; això fou un problema per a nosaltres, ja que sols disposàvem d'un temps limitat.

La preparació i organització d'aquesta expedició als Andes, la vam portar a terme nosaltres mateixos amb l'ajuda d'alguns amics que ens van oferir la seva col·laboració. Encara que no n'estem descontents, hauríem necessitat una ajuda econòmica més forta; l'empresa, per les seves característiques i objectius, ho merexia plenament. Al final, amb l'ajuda de la Caja Rural Provincial de Granada, del Excmo. Ayuntamiento de Granada, de la Federación Andaluza de Montañismo, i d'algunes cases comercials, vam aconseguir de cobrir el 55 % de les nostres despeses, i cobriem nosaltres el 45 % restant.

Vam sortir de Granada el dia 25 de juny, en un vol Madrid-La Pau, amb escala a Lima. Un cop a Bolívia, encara que estàvem una mica afectats per l'alçada (la Pau és a vora de 4000 m d'alçada), vam decidir d'anar cap al nostre objectiu, l'Illimani, de 6450 m.

Després dels preparatius que precedeixen tota gran escalada, vam sortir en un camió l'1 de juliol. Calgué dotze hores pels 90 Km que separen la Pau de l'Illimani. Així, vam agafar la base del penyal de Malaquiviri a uns 4500 m d'alçada. Des d'aquest lloc iniciem l'escalada, i prescindim totalment de tots els intermedis que es

fan servir en les expedicions clàssiques. Et trobes davan la muntanya amb un reduït equip, que has de transportar sempre tu mateix, només amb l'imprescindible. La resta ho ha de posar el muntanyec.

Vam escollir la ruta més fàcil que presenta aquesta muntanya, ja que pretenien assolir una perfecta aclimatació a l'alçada i al medi per aconseguir els nostres següents objectius, molt més difícils. La principal dificultat que ens va presentar aquesta escalada va ser la continua lluita amb l'alçada, a més d'un bivac a 5850 m, que ens vam veure obligats a fer, sense els nostres sacs de dormir.

Després d'uns quants dies de descans a la Pau, el 9 de juliol ja estàvem sota la paret; amb un desnivell de 900 m, aquesta presenta grans dificultats de gel, amb pendents de fins 75 graus, a més de diferents bandes rocalloses.

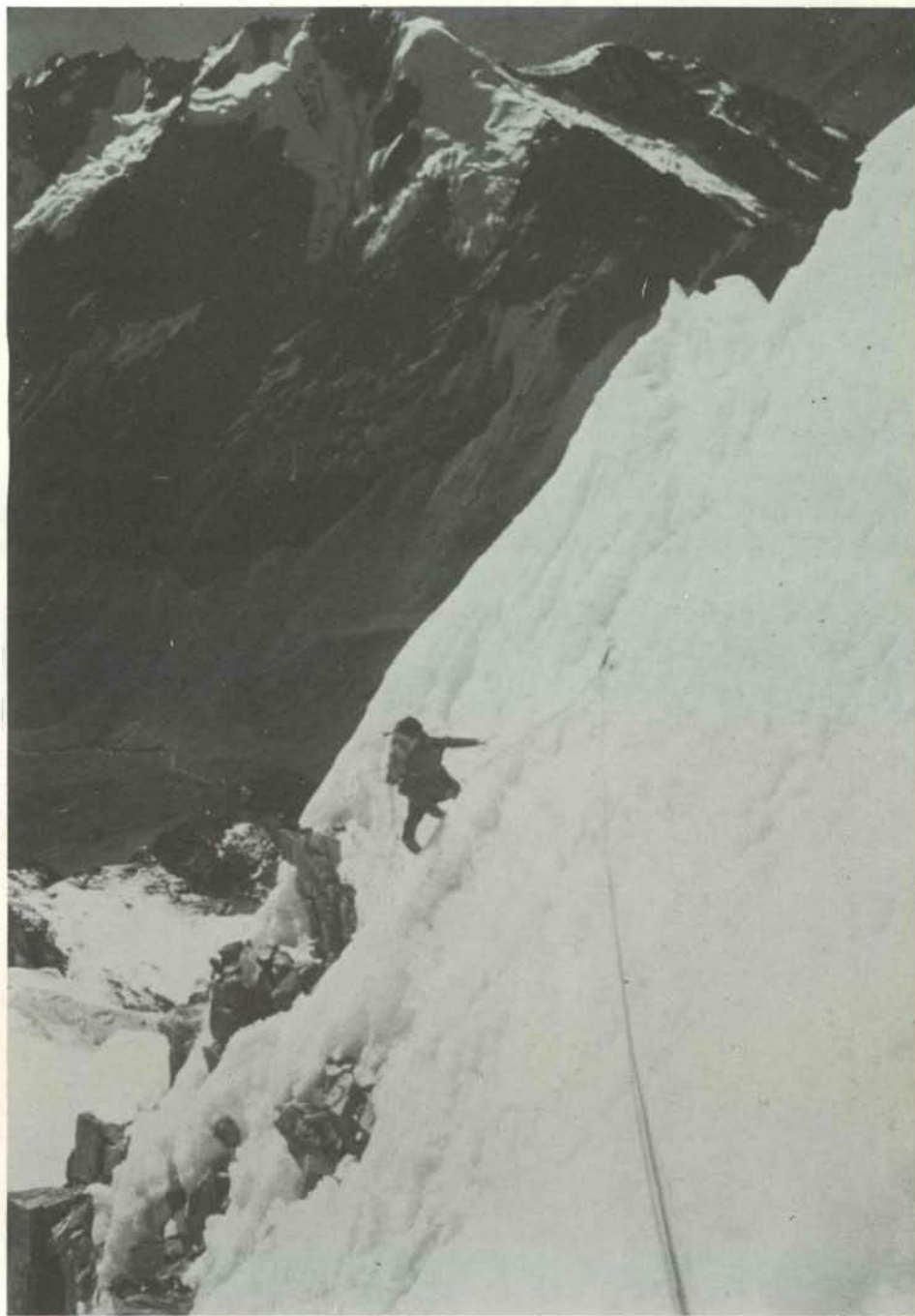
L'escalada ens va exigir dos dies complets, amb dos bivacs a 5400 i a 6000 m, així com un altre dia per al descens. El primer terç de la paret el recorrem pels pendents de l'esquerra de la gran barrera de séracs, on bivaquegem. El nostre segon dia d'alçada ressaltos rocallosos que no ens oposen gaire resistència. Seguim una línia molt directa fins a l'aresta cimera, que agafem cap a la una de la matinada, després de 6 hores d'escalada nocturna. En principi, sembla que hem fet un itinerari nou: més directe i de més gran dificultat que no pas els ja existents en aquesta muntanya.

Pocs dies més tard, sortíem cap al Perú. Descansàrem uns dies a l'illa Taquile, del llac Titicaca, on vam recuperar forces per a la nostra següent escalada. Un cop a Cuzco, sortirem, amb el tren del Machu-Pichu, cap al Salcantay (6380 m).

Al començament del «camí de l'inca» vam contractar dues mules per pujar el nostre material. Aquest cop, encara que només érem dos (Llorenç va haver de tornar a Granada), la dificultat i complexitat del pic ens obligà a deixar més pes, pel que respecta a alimentació i material, al campament de base. Amb un dia i mig d'aproximació, instal·làrem el nostre campament sota la cara nord-est del Salcantay.

Dediquem un dia a l'observació de la ruta i a la preparació del material. Encara que hem decidit de pujar per la via dels iugoslaves, hem vist la possibilitat d'obrir un itinerari nou a la paret est. Ho vam intentar i, per la impossibilitat d'agafar la paret est des de la nord-est, en la que ens trobàvem, vam seguir el nostre primer itinerari.

La ruta iugoslava es divideix en quatre parts ben diferenciades. En la primera, a més d'una dificultat de glacera, d'un fort pendent, cal enfrontar-se a grans esquerdes i perillosos séracs. Més amunt d'aquests vam fer el primer bivac, a 5350 m. La segona part

Escalant en el Salcantay. (Foto: Mariano Cruz.)

consisteix en una paret de gel de 5000 m de desnivell i 65 graus d'inclinació mitjana. Aquesta paret ens va portar a la paret final de l'aresta nord, on, a uns 5850 m., vam fer el segon bivac en una petita cartela de la roca.

El tercer dia el vam dedicar a pujar el tram d'aresta que ens portaria al gran plateau. Aquest va ser el tram més lent de l'escalada, ja que en anar les cornises per plena aresta i la dolenta qualitat de la neu feien perillosa la nostra progressió. Superada una paret vertical de 20 m de gel, desembocàrem en el gran plateau del Salcantay. Ens hi va frenar una gran esquerda, i vam decidir de bivaquejar a sota d'ella, a uns 6050 m.

El cim del Salcantay es troba a l'extrem sud d'aquest gran plateau, i ens va costar tot el dia següent pujar-hi i tornar-ne, tot fent un bivac un altre cop el mateix lloc. El cinquè dia el vam dedicar al descens: elegirem la ruta de l'aresta nord, per la variant Terray. Aquesta ruta ofereix un descens amb força de dificultat.

De tornada a Cuzco, vam decidir de pujar a l'Ausangale. Però ens va fer mal temps. Dedicàrem aquells dies a visitar el Machu-Pichu, la selva i a conèixer una mica més a fons aquests pobles sud-americans.

Traducció al català:
Maria Boix

El dia 9 de desembre de 1982, en una sessió que tingué lloc a la sala d'actes de l'Ajuntament de Viella, presidida per la directora general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, senyora Aina Moll, i amb l'assistència del batlle de Viella, senyor Xavier Tous, i de diferents membres de la Comissió, es va presentar al públic aranès el text provisional de les Normes Ortogràfiques proposades per la «Comissió per a la normalització ortogràfica de la llengua de la Vall d'Aran». Aquesta Comissió quedà definitivament formada pels senyors:

Casimir Ademà, advocat, autor d'una gramàtica aranesa,

Antoni M. Badia i Margarit, lingüista, rector de la Universitat de Barcelona,

Pèire Bec, filòleg, professor de la Universitat de Peitieu (França),

Pilar Busquets, escriptora aranesa, Miquèu Grosclode, filòsof i lingüista, especialitzat en gascó,

Xavier Lamuela, lingüista, professor de la Universitat Autònoma de Barcelona,

Isidor Mari, lingüista, cap del Servei d'Assessorament Lingüístic de la Generalitat de Catalunya,

Aina Moll, lingüista, directora general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya,

Josep M. Pujol, lingüista, professor de la Universitat de Barcelona a Tarragona,

M.ª Elvira Riu, mestra, directora de «Tèrra Aranesa»,

Jacme Taupiac, lingüista, especialista en gascó, i

Frederic Vergès, mestre, especialitzat en l'estudi de l'aranès.

Com diu Aina Moll, en el Prefaci de les referides Normes: «La Vall d'Aran es l'únic territori de Catalunya que no té com a llengua pròpia el català. El català hi és oficial, com a llengua de Catalunya, i el castellà com a llengua oficial de l'Estat, però l'aranès no és una modalitat de cap d'aquestes llengües, sinó d'una altra llengua romànica parlada també més enllà de la frontera francesa, que, a conseqüència de les seves vicissituds històriques, es troba en un estadi de normalització poc avançat, comparable a la situació del català a principis d'aquest segle». En realitat, l'aranès és una modalitat del gascó –variant dialectal de l'occità o Llengua d'Oc–, si bé, com diu Pèire

LA LLENGUA DE LA VALL D'ARAN I LA SEVA NORMALITZACIÓ ORTOGRÀFICA

Casimir Ademà i Mora

Departament de Cultura
de la Generalitat de Catalunya

Direcció General
de Política Lingüística

Comission entar estudi
dera normatiua lingüística
aranesa

NÒRMES
ORTOGRÀFIQUES
DER ARANÈS
Tèxt provisional

Bec, constitueix dins del conjunt occità, una entitat ètnica i lingüística completament original, que es distingeix netament del altres complexos dialectals occitans per la morfologia, la sintaxi, la fonètica i el lèxic. Existeixen corrents mes radicals, com la mantinguda per l'«Escolo deras Pirenèos», que publica la revista titulada «Era bouts dera Mountainho», i que s'oposa a considerar el gascó com a una varietat dialectal de l'occità; afirma que té una personalitat pròpia i independent d'aquell, i no accepta, en conseqüència, l'ortografia de l'Institut d'Estudis Occitans, sinó la proposada per Bernard Sarrieu, professor de Filosofia i Filologia, i poeta gascó, que morí l'any 1935.

Pel que fa referència a l'aranès, no podem oblidar que és una llengua viva, parlada constantment —a diferència dels altres dialectes occitans— per la gent del país, ni tampoc que la integració de la Vall d'Aran, durant segles, a la Corona catalano-aragonesa i en definitiva a Espanya, ha donat al seu parlar una personalitat pròpia que hem de conservar. D'aquí que sigui digne de remarcar el paràgraf amb què comença la Introducció de les «Normes», en assenyalar que «els criteris fonamentals que han conduït el treball d'aquesta Comissió són el respecte absolut a les característiques lingüístiques de les diferents varietats de l'aranès i l'operativitat cultural de les normes que havia d'establir».

D'aquí que les «Normes» no tractin pas de modificar gens l'aranès, sinó, senzillament, de normalitzar-ne l'ortografia per a poder accomplir la declaració continguda al article 3.4 de l'Estatut de Catalunya, segons el qual: «...la parla aranesa serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció».

Ara bé, si l'aranès s'ha parlat ininterrompudament a través del segles, com queda dit, no es pot dir el mateix pel que fa referència a l'escriptura, cosa d'altra banda comuna a totes les llengües no declarades oficials en un Estat. Això no vol dir que no hagin existit escriptors aranesos, entre els que destaquen els grans poetes mossèn Condò Sambeat, mossèn Rafael Nart i Joan Benosa, autors d'inspirades i belles poesies com «Era Val d'Aran», «Pastorada» i «Era oellera», i més recentment en Francesc Nart «Paquito desde Bernada», autor del «Imne dera Val d'Aran».

Per la meua part, pel juliol de 1966 vaig publicar un llibret titulat «Estudio sobre el dialecto aranés» que considero el primer tractat que, de forma metòdica i sistemàtica, ha sortit a la llum sobre aquest parlar. A més de la Introducció, el llibret es composava de 5 capítols, dedicats a: Filiació, Característiques fonamentals i variants existents, Morfologia, Ortografia, i a un petit Vocabulari dels mots més típics;

en un Apèndix figuraven unes quantes poesies araneses transcrits amb l'ortografia proposada.

En el capítol dedicat a l'ortografia ja manifestava que l'única cosa que em proposava era donar unes quantes regles per a poder escriure amb un cert mètode el dialecte aranès, i que ho havia fet tot deduint, amb la màxima precisió, unes normes generals dels pocs escrits que havien caigut a la meua mà, alguns d'ells en una escriptura força arbitrària. Em vaig guiar, principalment, pel Pròleg de l'opuscle titulat «La Vall d'Aran i els Catalans», que publicava una conferència donada a Barcelona, el 23 d'octubre de 1913, per Josep Sandaran i Bacaria. Aquest Pròleg, del qual era autor Josep Arrú, fou l'únic escrit en prosa d'alguna extensió que havia pogut llegir. L'ortografia es basava en la castellana, principalment, si bé s'hi introduïen algunes grafies catalanes, especialment en aquells sons anàlegs als d'aquesta llengua —que no existeixen en castellà— diferenciant, d'altra banda, els sons de la *u* castellana i la *u* francesa.

Entre altres, seguia les normes següents:

- Representava la *e* tancada amb accent agut (é), i la *e* oberta, amb accent greu (è).
- El so *i* el representava sempre amb *i* llatina.
- El so *s* sorda, amb **ss** o **ç**, seguint l'ortografia catalana.
- El so *s* sonora, amb **s** o **z**, seguint la mateixa ortografia.
- El so *ch*, castellà, amb **tx**.
- El so *ch*, català, amb **x** (sense la *i* al davant, com en l'ortografia catalana antiga).
- El so representat en castellà amb *ñ* el representava amb **ny**, com en català, per escriure's així els cognoms aranesos Delseny, Caseny, Cuny.
- La *h*, la conservava en aquelles paraules derivades del català o del castellà on s'hi grafia així, com també en aquelles paraules que en aquella llengua comencen per *f* i que en aranès no sona: farina = **harina**; finestra = **hiestra**.
- Suprimia la *r* muda, fins i tot a l'infinitiu dels verbs.
- El so *u* francès, el grafia **û**.
- Els articles contractes els escrivia sempre amb apòstrof: **de'r** = del; **de'ra** = de la; **a'r** = al; **a'ra** = a la.

L'indicat Estudi, malgrat la seva simplicitat, despertà un gran interès. Persones vinculades a la cultura occitana es van posar en contacte amb mi, personalment o per escrit, cosa que em va despertar un afany investigador.

Exhaurida la primera edició, per l'abril de 1969 en va sortir una segona —esgotada així mateix fa temps— en la que, si bé mantenia en principi l'ortografia que en podem dir tradicional, declarava la meua admiració pel moviment occità i el meu desig que en el seu estudi s'hi

CASIMIRO ADEMA MORA

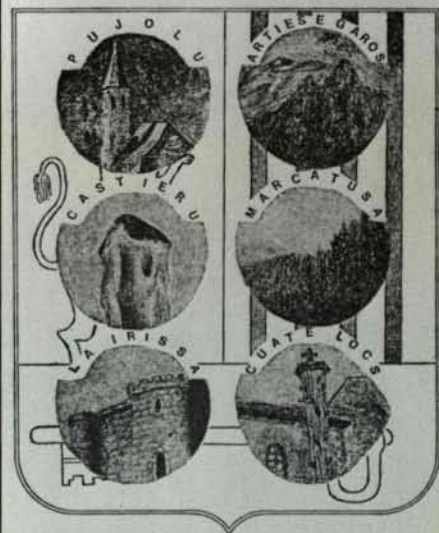
ESTUDIO SOBRE EL DIALECTO ARANES

EDITORIAL OCCITANIA

Terra Aranesa

ANN IV

NUM. 11

Qui tenc era lengua tenc era clau

Publicacioun del Museu Etnologic
dera Val d'Aran

incloguessin les característiques pròpies de l'aranès, tot donant a conèixer, encara que molt suscintament, l'ortografia proposada per l'I.E.O.

L'any 1972, la Parròquia de Viella va publicar un llibre, patrocinat pels Ajuntaments de la Vall d'Aran, intitolat «Amàs Liric de'ra Val d'Aràn», que vaig tenir l'honor de prologar, i que constitueix una recopilació de poesies i cançons araneses transcrits en l'ortografia proposada en el meu Estudi.

Ara bé, en una conferència feta l'1 d'agost de 1975 al col·legi «Juan March», de Viella, manifestava de manera inequívoca que el fet d'haver donat en el meu llibret unes normes ortogràfiques i haver-les seguit, tant en la transcripció de les poesies que hi incloïa com en redactar el Pròleg de l'«Amàs» —cosa evidentment conseqüent—, podia induir a pensar que, per la meua part, havia pres sobre aquesta qüestió una posició inamovible. El qui pensava així estava molt lluny de la realitat. Jo proclamava que el que interessava era la conservació de l'aranès, tant en el que fa referència al lèxic com a la fonètica. Insistia que, conservant la fonètica i no desfigurant la llengua, qualsevol ortografia que tingués un fonament científic em semblava vàlida, i entenien d'altra banda que, si s'acceptés l'ortografia de l'I.E.O., caldria adaptar-la a la fonètica i a les variants dialectals que té el nostre parlar.

La gent aranesa, principalment la joventut, es va conscienciar que la seva llengua podria servir per a quelcom més que per a la comunicació coloquial. Sorgiren persones que començaren a escriure en prosa i en vers, tot acceptant per regla general les normes proposades en el meu llibret, si bé algú —especialment al Baix Aran— substituïa les grafies **x** i **tx** per **ch** i **tch**. Vull fer especial esment de Pepita Caubet (qui, amb el seu relat «Era fira darrera de Viella», va obtenir el primer premi en el primer concurs literari aranès, celebrat el 7 de novembre de 1976), així com de M.ª Pilar Busquets y de Josep M.ª Boya.

L'any 1977 sortí la publicació trimestral «Terra Aranesa» —de la que n'és directora M.ª Elvira Riu— on s'han publicat escrits en aranès en prosa i en vers, bo i conservant la variada i no sempre coherent ortografia dels texts originals.

Pel mars del 1978 sortí el «Petit Missau Aranès» (que és utilitzat en certes ocasions solemnes i, pel que a Viella fa referència, tots els dissabtes a la missa vespertina) en el que s'hi han introduït algunes grafies emprades per l'I.E.O., així com per l'«Escolo deras Pirenèes»; concretament, la **LH**, la **NH**, la **CH** i la **SH** (aquesta emprada solament pel gascó), i on la **H** s'empra solament en el cas de substituir la **F** llatina. Aquesta grafia era proposada en el n.º 5 de «Terra Aranesa», que suprimia així mateix l'apòstrof dels articles contractes: **det**, **dera**, **pet**, **pera**.

A les escoles es començà a ensenyar l'aranès. Un dels capdavaners fou en Frederic Vergés, qui ja emprava l'ortografia de l'E.O. i qui ha publicat algun llibret de contes, com «Eth dragon de Banhòles» i «Et doaner e es cerides».

Finalment, la Generalitat de Catalunya, per a poder complir la declaració continguda a l'article 3.4 de l'Estatut (al qual he fet esment al

Eth doaner e es cerides

començament d'aquest article), el 29 de juliol de 1980 convocà a l'Ajuntament de Viella una reunió presidida per l'honorable conseller de Cultura, senyor Max Cahner, acompanyat per la directora general de Política Lingüística, senyora Aina Moll, per estudiar amb les autoritats administratives i diverses personalitats culturals araneses la problemàtica

cultural de la Vall d'Aran, tal com s'acordà en la reunió preparatòria que tingué lloc el dia 2 del mateix juliol. El primer punt de l'ordre del dia tractava de la «Comissió per a la Normalització Ortogràfica». Els membres d'aquesta comissió mixta, Generalitat de Catalunya-Consell General de la Vall d'Aran, foren proposats, per part aranesa, per la Comissió Delegada del Consell, en reunió celebrada el 12 de juliol de 1980. La Comissió quedà constituïda el 12 de juny de 1981. Després de diferents reunions celebrades a Barcelona i a Viella, en les que el comissionats presentaren llurs punts de vista oralment o per escrit, donaren fi a la tasca encomanada i presentaren la seva proposta al Conseller de Cultura, el 6 d'abril de 1982. El resultat del seu treball va ser el d'adoptar les Normes de l'Institut d'Estudis Occitans, de manera que es respectessin les característiques de l'aranès.

I vull acabar aquest article amb les paraules amb què Aina Moll clou el Prefaci: «La Generalitat de Catalunya, en sotmetre al poble de la Vall d'Aran les normes que la Comissió proposa per a l'ensenyament de l'aranès a l'escola, és conscient que si la proposta mereix per part dels aranesos l'acceptació que el poble català donà a les normes del mestre Fabra, s'haurà fet un pas de gegant cap a la normalització lingüística de la Vall».

ALPINISME

PICOS DE EUROPA

Naranjo de Bulnes

Els escaladors murcians J. L. Garcia i M. A. Diez han obert, a la paret O d'aquesta muntanya, la via «Sueños de Invierno». Per obrir aquest itinerari han necessitat 69 dies d'escalada, sense baixar mai a la base de la paret. Amb aquesta escalada han aconseguit el rècord mundial de permanència en una paret.

HIVERNALS

Peña Telera

Primera hivernal al corredor Watade pels alavesos X. López, J. Álvarez i G. Herráez.

Pala de Ip (2778 m)

La via Ursl de la paret Nord, catalogada MD, de 920 m, ha estat escalada per primera vegada en hivern, durant els dies 3, 4 i 5 de gener d'enguany, per D. Horsworth i J. Murciano.

Gavarnie

El passat 7 de gener, J. M. Castro, G. Mateo, J. Lorenzo i P. Palacios escalaren la cascada Banzayous, en el Mur de la Cascada, del cercle de Gavarnie.

HIMÀLAIA - NEPAL

Manaslu (8156 m)

Èxit en la darrera expedició britànica a aquest cim. El dia 10 de maig d'enguany, Pat Parson, Charles Hattersley, Terry Moore i Doug Borthwich van aconseguir el cim. L'ascensió fou per la cara nord.

Cho-Oyu (8153 m)

Nou èxit de l'expedició de Reinhold Messner en aquesta muntanya, sense utilitzar bombones d'oxigen, acompanyat en l'acte final per Johan Kausmerkander, Michel Rocher i tres xerpes.

Everest (8848 m)

Ascensió de la paret SE, via Britànica, en estil alpi, a

MONTSERRAT

(Paret dels diables)

Via: «Libertad Provisional»
300 m. ED⁺

1.ª asc.: 9-4-83

Oberta per: Josep M.ª Codina, Ricardo Estrada, Antoni Bou, Juan Carlos Ramallo i Bartolo Pérez.

càrrec dels alpinistes americans Garry Neptune, Jim States i el xerpa Lhapka Dorje.

HOGGAR - ALGÈRIA

Miquel A. Gallego i Pepe Seiquer van obrir un nou itinerari al Garet Dejenun, per la paret O, en sis dies i amb quatre bivacs a la paret.

ANDES DE L'ARGENTINA

Aconcagua

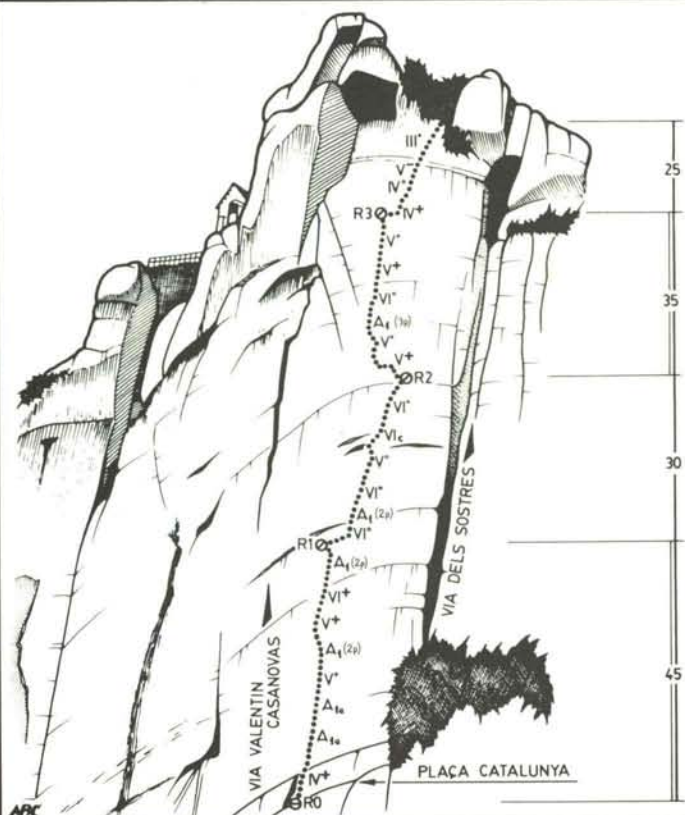
- M. López i J. Toni, escaladors gallecs components d'una expedició, escalaren aquesta muntanya cinc vegades. Tres cops ho van fer per la via normal, una d'elles des del camp de base en un dia; la quarta, per la glacera dels

Polonesos, en sis hores fins el cim; i la cinquena i última ascensió, per la paret S, via dels Francesos, sortint per la Directa Messner. Aquesta és la primera vegada que s'aconsegueix fer la paret Sud de l'Aconcagua només amb un bivac.

- Primera expedició totalment femenina a aquesta muntanya. Set

MONTSERRAT

(Paret de l'Aeri)

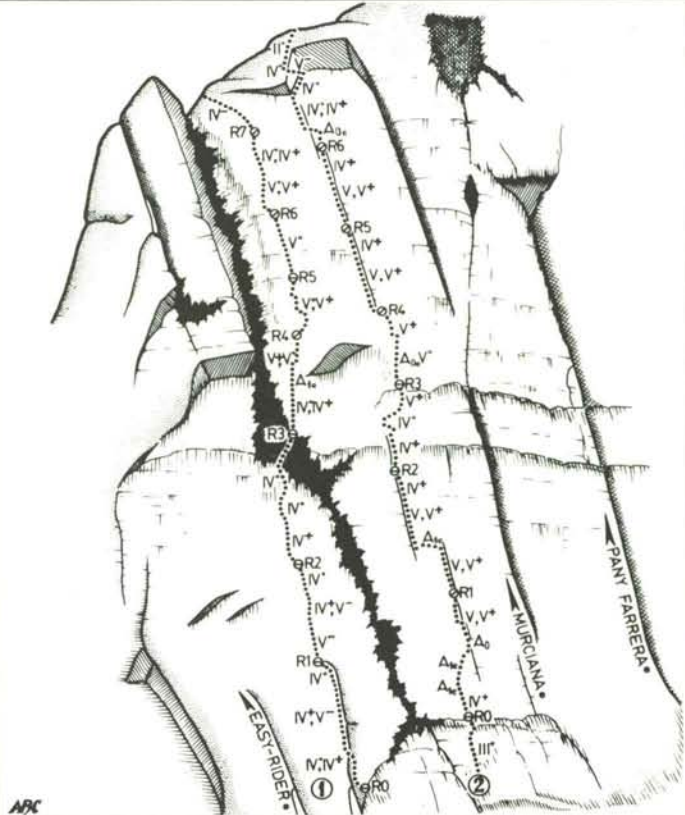

Via: «Olesa»
135 m. ED+

1.ª asc.: 24-4-83
Oberta per: Josep Reche i
Xavier Martin.

MONTSERRAT

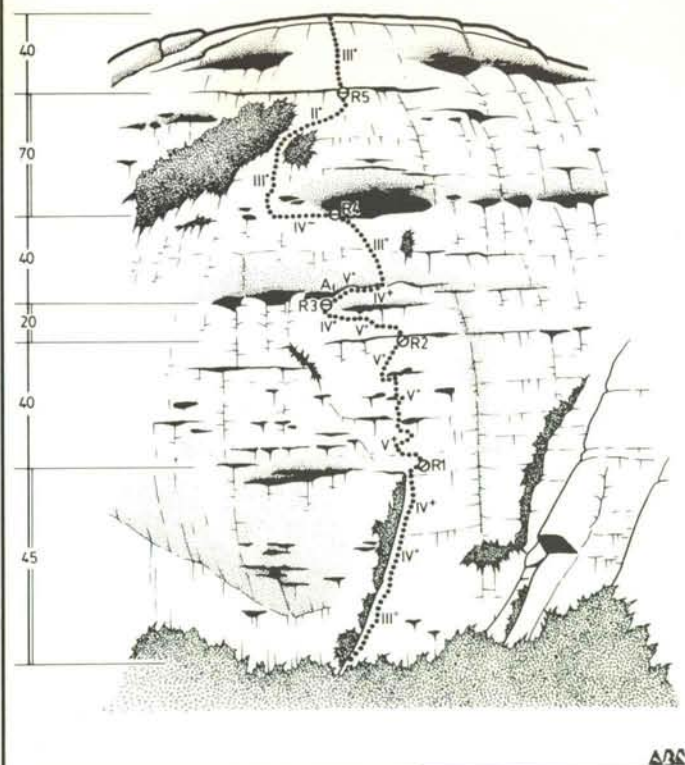
(Paret de l'Aeri)

1) Via: «Reencuentro»
290 m. MD+
2) Via: «GESAM»
290 m. ED~ (Nova graduació)

1.ª asc.: 14-5-83
Oberta per: Emili Ortega i
J. Lluís Moreno.

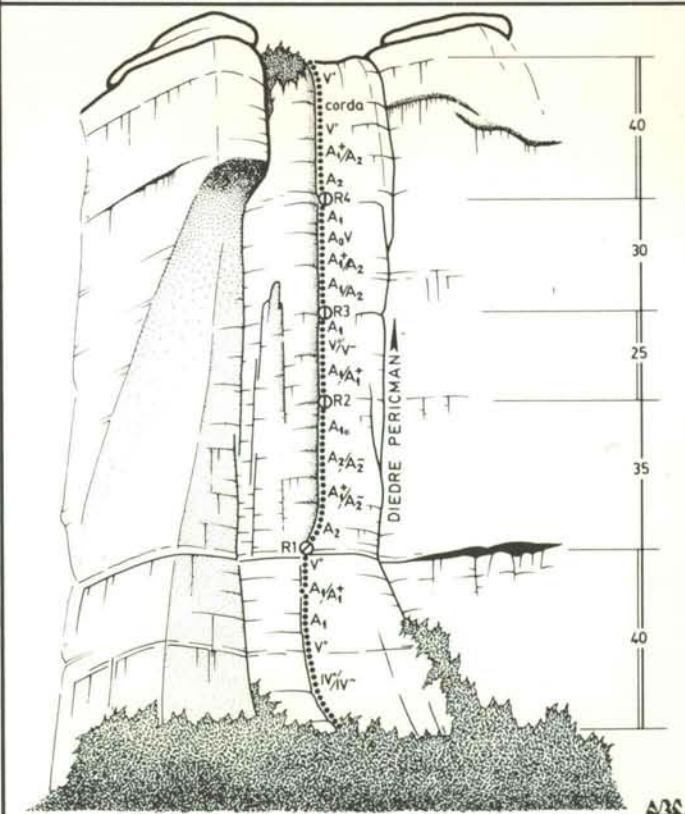
MONTSERRAT - MONTGRÓS

Via «Estrella Polar»
255 m. MD

1.ª asc.: 19-1-83
Oberta per: Eric Promio i
Miquel Romans.

MONTSERRAT - ECOS

Via «Púrpura Profundo»
170 m. ED, A₂

1.ª asc.: 9-1-83
Oberta per: Juan Vergara, J. Ch. Peña,
Bartolo Pérez, David Subirana i
Cristóbal Trujillo.

1.ª asc.: 29-8-82
Oberta per: Juan Tomas i
J. Luis Moreno.

1.ª asc.: 1-8-82
Oberta per: Rainer Munsch i
Georges Rigol.

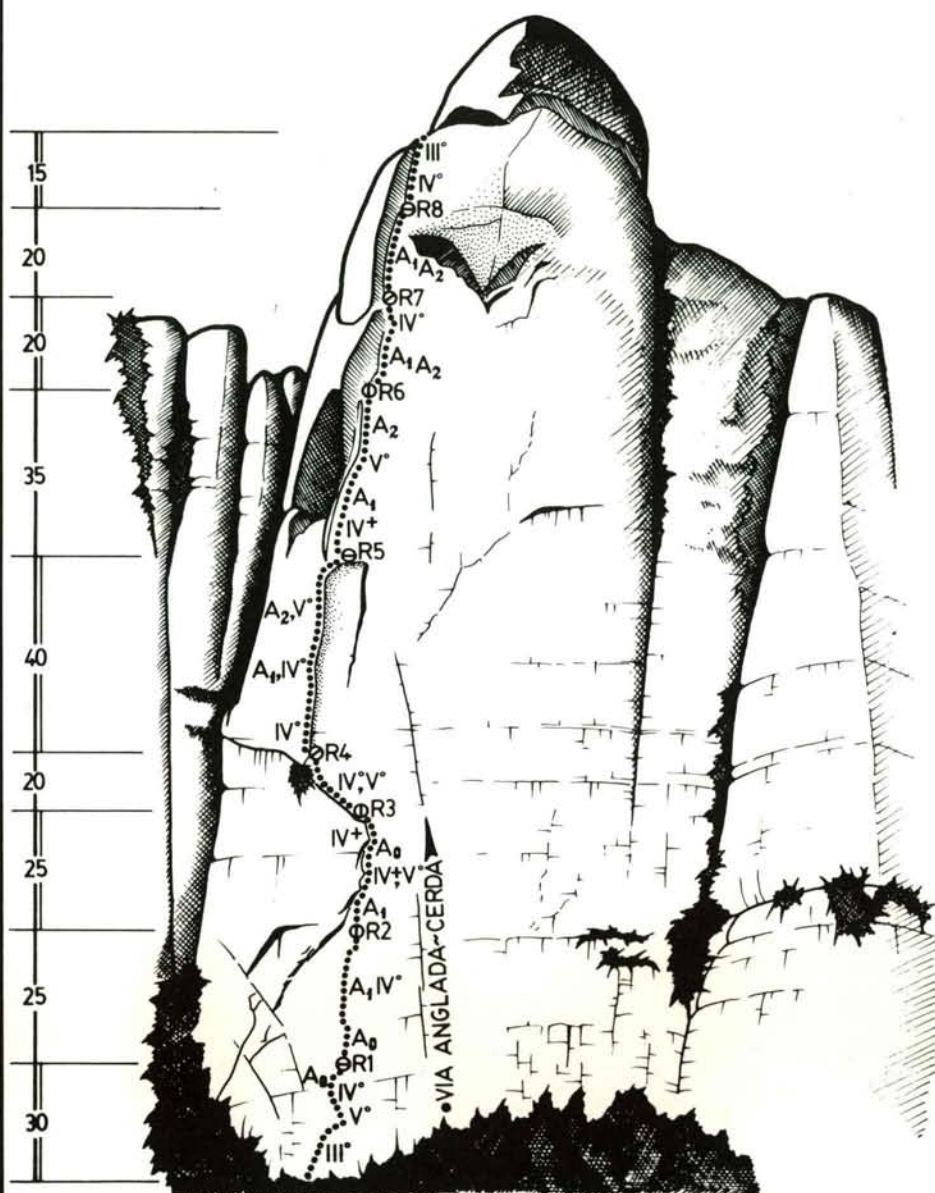
[illegible]

1.ª asc.: 13-8-82
Oberta per: Chema Ramirez i
Jesús Gálvez.

1.ª asc.: 18-9-82
Oberta per: J.L. Jiménez i
Vicente Perales

MONTSERRAT

(El frare encantat)

Via: «Barrufets»
250 m.: MD+ A2

1.ª asc.: 5-6-83
Oberta per: Remi Bresco, J. Solé,
J.M. Ros i Albert Gómez.

alpinistes xilenes van fer
el cim per la via normal.

ESQUÍ

**PARTICIPACIÓ DELS
CORREDORS D'ESQUÍ DE
FONS DEL CEC EN
DIVERSES PROVES
D'ENGUANY**

TRANSPYRÉNÉENNE

Font Romeu (França)

Aquesta primera prova
internacional de marxa
d'esquí-marató se celebrà el

9 de gener, amb nombrosa
participació de corredors
del CEC, que hi van obtenir
remarcables classificacions:
Josep Pratginestós, el
primer lloc de veterans;
Laura Arnau i Beatriu
Hospital, primera absoluta i
segona, respectivament, de
dames en la prova de 20 Km;
i Xavier Picazos, el segon en
la mateixa distància.

Per a la distància de 42
Km, les classificacions
foren:
1, P. Chalons; 11, Xavier
Fruitós; 17, Xavier Rubio; 37,

Manuel Unzeta; 61, Jordi
Baltíerrez; 111, Lluís Arnau;
134, Josep Pratginestós,
que s'hi classificà com a
primer de veterans.

EUROLOPPET 1983

Prova Dolomitenlauf-60 Km

A Lienz (Àustria), el 23 de
gener se celebrà, amb
moltes dificultats per manca
de neu, la primera prova
puntuable per al campionat
d'Europa de marxes,
«Euroloppet». El guanyador
va ser el suec Frykberg
Lasse, campió del món de
1982, amb un temps de 2 h
45 m 48 s. Els nostres
conscis emperen: Ramon
Meya, 3 h 50 m 10 s; Joan
Navarra, 3 h 55 m 25 s; Jordi
Baltíerrez, 3 h 37 m 41 s;
Jordi Sallent 5 h 30 m 10 s;
Joan Sallent, 5 h 58 m 23 s;
Xavier Sallent 6 h 25 m 30 s.

Prova König Ludwig Lauf-90 Km

Celebrada a
Oberammergau (Alemanya)
el dia 6 de febrer, aquesta
marxa d'esquí de fons, la
König Ludwig Lauf (la Ruta
del rei Lluís -El Boig-) de 90
Km, és la més llarga
d'Europa. El guanyador fou
el noruec Per Knoten amb
un temps de 3 h 36 m 39 s.
La participació catalana va
fer els temps següents:
Ramon Meya, 5 h 40 m 33 s;
Jordi Baltíerrez, 4 h 48 m
47 s; Joan Navarra, 6 h 23 m
26 s; Joan Picazos, 7 h 05 m
10 s; Lluís Arnau, 7 h 18 m
32 s; Joan Sallent, 8 h 12 m
35 s; i Xavier Sallent, 8 h
46 m 12 s. A la prova
familiar, Joana Subirana
emprà un temps de 5 h 10 m
21 s, el seu pare, Ramon
Subirana, de 6 h 09 m 24 s,
i el seu marit, Xavier Boada,
de 6 h 15 m 13 s. Aquesta
segona cursa era de 40 Km.

Prova Transjurassienne-76 km

Hi fou vencedor el suís
Konrad Hallenbarter, amb 3
h 34 m 56 s; segon, el suec
Bengr Hassis, en 3 h 35 m
29 s, i tercer, el noruec Per
Knoten, en 3 h 39 m 31 s. Els
nostres amics i conscis es
classificaren en els llocs
següents: 1225, Manuel
Unzeta i Lopez (CEC); 1235,
Joan Navarra; 1350, Ramon
Meya; 1371, Jordi Baltíerrez
i Saus (CEC); 1777, Feliu
Funollet i Queixalós (CEC);

ANDES DE BOLÍVIA

Cordillera Real

Pico del Norte (6.068 m)
Pilar Sud.
Itinerari ED, 1000 m. En 27
llargs, els dos primers de
VII. Obert en dos dies per
G. Battenbourg, B. Chaud i
A. Mesili.

1860, Jordi Pros; 2162, Miquel Perelló; 2664, Vicenç Otero.

Lluís Arnai i Angas

CURSES D'ESQUÍ DE MUNTANYA

L'equip- del CEC, format per Lluís Ibáñez, Jordi Portell i Arseni Lago, participà durant la darrera temporada d'esquí en la «II Copa Aragonesa d'Esquí de Montaña», i s'hi classificà amb medalla d'or en les tres proves puntuables per aquesta copa: la XV *Travesia José Nenry*, la X *Travesia Stadium Casablanca*, i *Travesia Altos Pirineos 83*. Aquest equip ha aconseguit la copa del 50e aniversari de Peña Guara, el trofeu corresponent a l'equip classificat en quart lloc. En raó del mal temps, la prova *Travesia Altos Pirineos-83* va ser substituïda per una prova de descens encordat.

VI MARXA BERET

Vaqueira-Beret

El dia 16 de gener se celebrà la sisena edició de la Marxa Beret, amb les distàncies de 12, 28 i 42 Km. Enguany, la sortida fou al Pla de Beret, una variant facilitada per la nova carretera, que permet d'arribar en vehicle al mateix Pla de Beret, i dona més espectacularitat a la sortida de la prova. El Centre hi va participar amb vint-i-nou corredors i les classificacions principals foren les següents:

A 42 km: 1, Enric Miston; 9, Xavier Fruitós; 26, Jordi Baltiérrez; 29, Manuel Unzeta; 30, J. Vidal; 34, J. Navarra; 37, Pere Bargalló; 40, R. Meyá; 50, J. Gifra; 61, J. Picazos; 73, Antoni Díaz; 78, J. Sallent; 82, Lluís Arnau. En dames, per la mateixa distància: 1, Elisenda Fruitós; 3, Laura Arnau.

A 28 km: 1, J. Vega; 13, Xavier Picazos; 56, A. Vives; 60, Josep Pratginestós; 61, J. Bonaventura; 77, Antoni Torcal; 91, R. Vicente; 97, J. Solé Tura; 113 Ricard Vidal. En dames, per aquesta distància: 1, Anne Leonet; 5, Montserrat Tàpies; 16, Elvira Nadal; 20, O. Parra.

A 12 km: 1, Jordi Ribó; 10, Xavier Cadena; 30, J. Fitè; 132, C. Garcia. En dames, per aquesta distància: 1, Isabel Dumall; 7, Mercè Vilas; 10, Elisabet Cadena; 15, Beatriu Hospital; 18, R. Fruitós; 50, E. Vila.

FITXA ESQUÍ. 16 NOUS ITINERARIS

Han sortit 16 nous itineraris de tot aquest recull de 71 ascensions amb esquís que, des de fa quatre anys, prepara l'equip format per Enric Font, Xavier Gregori i Josep M.ª Sala, del nostre Centre.

Malgrat la pèrdua importantíssima que ha estat per aquests companys la desaparició de l'Enric Font, infatigable esquiador de l'alta muntanya, en Gregori i en Sala han treballat de valent per fer sortir aquestes noves fitxes que van des de les fàcils ascensions als cims del Pedescals o Pujoalbo, a la Vall d'Aran, fins al difícil Gourgs Blancs, al Pirineu Aragonès, passant per tota una sèrie d'ascensions de dificultat mitjana, centrades en gran part entre el Pallars i la Vall d'Aran.

La cura posada en el disseny i l'explicació dels itineraris, tots ells realitzats i fotografiats pels autors, així com les dades sobre l'època més aconsellable, el material que cal portar, el grau de dificultat i la cartografia, els fan un instrument molt útil i inèdit a casa nostra, que omple un buit per ajudar a orientar «l'esquiador dels grans espais» i a fomentar aquest tipus d'esquíatge.

La dimensió plegable d'aquestes fitxes, fetes amb paper plastificat, les fa aptes per dur a la motxilla i no sofrir les conseqüències del mal temps, l'etern enemic de l'esquiador!

Una col·lecció d'aquestes últimes fitxes aparegudes és a la nostra Biblioteca, a disposició dels socis que desitgin consultarles.

L'equip prepara amb il·lusió nous itineraris que apareixeran la propera primavera, quan la neu i el bon temps, cridant l'esquiador a canviar les pistes massa transitades per nous camins de solitud i aventura. J. A.

L'ESQUÍ DE MUNTANYA VA ENDAVANT!

La magna prova esportiva d'esquí de muntanya, organitzada pel Soldeu Esquí Club que, enguany, complia la vuitena edició, ha estat un èxit espaterrant per a aquesta modalitat de l'esport blanc.

Un èxit, perquè se superaren les dificultats meteorològiques que ja a la vigília obligaren l'equip control a retirar-se i mantingueren en suspens a tota la Junta del SEC i els corredors, sobre el lloc adient per al recorregut fins una hora abans de donar la sortida.

Un èxit perquè, malgrat que el port d'Envalira estava tancat, cosa que impedi la participació a onze equips de Bezières, s'aconseguí la important xifra de 65 equips, sortits amb el goig de veure el Club de Ponts, el CE Penedès i els gendarmes de Lan'rou com a nous participants que s'unien per primera vegada a la gran família de la «Travessa Andorrana».

Un èxit per la presència un any més dels senyors Puntis i Camut presidents respectivament del Centre Excursionista de Catalunya i del Club Pirinenc Andorrà, que oferiren una valuosa col·laboració dels seus respectius clubs (equip mèdic, equip escombra, etc.) a més de presidir la travessa amb les honorables autoritats de Canillo i una representació del M. I. Consell General del Govern andorrà.

Un èxit per la nodrida participació andorrana, que ha superat de molt la dels altres anys, a més del bon paper realitzat: 13 equips d'Andorra classificats!

I un èxit perquè, de la prova esportiva, se n'ha sabut fer una festa d'amistat entre clubs de tres països i un agulló per estimular aquest esport entre els joves, dins el marc extraordinari de les muntanyes andorranes.

A la plaça de Ransol, a les vuit en punt del matí, el President del SEC començà a passar llista dels equips a la porta de sortida. Deu minuts més tard, amb un tret d'escopeta obri la travessa. Els corredors s'estalviaren

de pujar al pic de la Serrera, ja que el mal temps impedi que s'hi instal·lés l'equip de control. Un cop al coll de la Mina, emprengueren la baixada cap al Serrat. L'equip del CPA-CMT (A. Martínez i Ll. Capdevila) a una hora i cinquanta quatre minuts de la sortida arribaren a la meta. A un minut eren perseguits per l'equip del CAF-Bezières (Cauquil-Cauquil). Els darrers classificats ho feren en cinc hores i un minut. Restaren desclassificats dotze equips.

Un dinar de germanor clogué la diada esportiva. A les postres es repartiren els trofeus i medalles de participació. El president, senyor M. Naudi, i l'honorable cònsol de Canillo, senyor A. Casal, dirigiren la paraula a tots els assistents, i feren remarcar la importància de la travessa, tant en el camp esportiu com en el de fer país i enllaçar els amants de la muntanya. La felicitació per l'èxit aconseguit fou mutu: de les autoritats i Junta del SEC per la nodrida participació de corredors i la col·laboració rebuda, i dels corredors i col·laboradors per l'entusiasme bolcat pel Soldeu Esquí Club a la VIII edició de la «Travessa». El comiat fou amb un sol anhel (fins a l'any vinent!) i amb l'esperança de tots per a fer-la, si és possible, encara més esplendorosa.

Ramon Rossell

ACTES

ARXIU GAVIN

A l'avinguda Mas Fuster 57, de Valldoreix, teniem una cita amb l'amic Josep M.ª Gavín i Barceló, qui des de feia molt de temps ens havia invitat a visitar el seu Arxiu. Però una trobada amb aquest excursionista singular, que quasi sempre es troba a muntanya a la recerca d'alguna capella ignorada, és quelcom difícil, car és problemàtic de lligar caps.

Finalment fou el diumenge, dia 6 de març, que vam poder visitar detingudament l'Arxiu, acompanyats d'un nombrós

grup d'excursionistes de diverses entitats d'arreu de Catalunya als quals havia concedit audiència matinal.

La visita d'aquest arxiu únic i personal és il·lustrativa des de diferents vessants, perquè l'Arxiu Gavin no és simplement una garba ordenada de fotografies de capelles, monestirs, etc., sinó que la col·lecció ocupa 21 temes diferents, circumscrits als Països Catalans, com poden ser: homes il·lustres (la fitxa dels quals sobrepassa les 29.800 biografies reduïdes), costums, folklore, arquitectura, geografia, història, goigs (18.000), postals, escuts de poblacions, nomenclàtor de municipis, etc.

L'amic Gavin s'ha vist obligat, davant l'increment de les col·leccions, a fer diverses obres d'ampliació a casa seva per, així, poder estotar tot el material que diàriament entra a la seva sala d'ordenació: una ampliació pensada per poder-hi tenir, dintre d'uns anys, 1.150.000 exemplars o documents, segons criteris, dels quals 320.000 ja estan catalogats en aquests moments.

Es pot comprovar que la tasca de recopilació de dades és personal, si bé ens explica que disposa de dos ajudants competents que es compeneten amb la tècnica Gavin de la classificació especial, segons el tema.

Diàriament consulten uns 40 diaris i revistes, dels que cal extreure tot el que pot interessar a l'Arxiu, i diàriament té noves d'amics i col·laboradors que li envien material d'utilitat.

La impressió principal és que l'Arxiu funciona, que està viu, que continuament s'amplia, que cada dia va a més i és més consultat, i que fins i tot després d'escoltar-lo i veure tanta documentació, hom podria escriure un llibre d'anècdotes substancioses que, durant trenta anys i un milió de quilòmetres amb cotxe per terres catalanes, han protagonitzat la seva vida d'inquietuds.

I diem que és un Arxiu consultat, perquè són els mateixos bisbes i batlles els qui li demanen dades de monuments eclesiàstics i

civils de llurs demarcacions. I si un dia un lletraferit pot descobrir que Gavin desconeix l'existència d'una ermita, el fet serà extraordinari, perquè la idea general és que a l'Arxiu Gavin no se li pot escapar cap referència.

El sistema d'ordenació és el d'una computadora artesana. Qualsevol pregunta obté la resposta satisfactòria en poc temps. Els colors i els signes hi tenen un paper diferencial important: una vegada coneguts, resolen moltíssim les característiques similars del document motiu de consulta.

L'arsenal documental més important potser és el de les 148.000 fotografies, corresponents a 10.000 esglésies, a més de les 15.000 diapositives, de color i tot, classificades i ordenades per comarques i, després, per ordre alfabètic. Aquests materials, que són una constància gràfica de tots els edificis religiosos del país, són la matèria primera de la seva col·lecció de llibres «Inventari d'esglésies», de la que actualment ja s'han editat dotze volums. Ara ja pensa que, després d'aquesta obra —que pot acabar-se dintre d'uns cinc anys—, li agradaria poder reeditar el Diccionari Nomenclàtor de pobles i poblets de Catalunya, segons la seva versió, que seria exhaustiva i d'una gran utilitat tant a entitats com a les escoles.

Com podem veure, Gavin és un col·leccionista nat, d'una gran volada i d'indiscutible vàlua científica: un home de feina ben feta. Exemplar treball de recuperació i ordenació d'uns valors que no vol que siguin ignorats, ni oblidats o dispersos; tot el contrari: vol que estiguin a soplug en el seu Arxiu, obert a tothom, i vol augmentar-lo perquè sap que així aporta progrés al patrimoni cultural de casa nostra.

Mai ningú no havia elevat el col·leccionisme a una dignitat semblant. És una mostra ben palesa del servei que un excursionista assenyat pot arribar a prestar a Catalunya.

No li neguem la col·laboració! Ajudem-lo amb aportacions, perquè,

cooperant amb l'amic Gavin, d'alguna manera fem la nostra pàtria més culta.

Endavant, amic! La nostra visita ens fou alligadora.

Ara, el que voldríem demanar-te és que vinguis un dia a la nostra entitat i ens expliquis com t'ho fas per descobrir una ermita ignorada, que es troba soterrada, amagada per terra, arbres i esbarzers.

M.M.

VI APLEC EXCURSIONISTA DELS PAÏSOS CATALANS 1982

Els propassats dies 8, 9 i 10 d'octubre de 1982, prop del petit veïnat d'Ansalonga, pertanyent a la Parròquia d'Ordino, a les Valls d'Andorra, se celebrà la sisena edició de l'Aplec Excursionista dels Països Catalans, organitzat pel Club Pirinenc Andorrà, amb el suport oficial de la Secretaria General Tècnica de l'Esport, i les col·laboracions del Comú d'Ordino i de l'Oficina del Turisme de la Parròquia d'aquest nom.

El lloc d'acampada era situat en uns prats, entre la carretera que puja al Serrat i el riu Valira del Nord, tot just aquest ha deixat el llogaret d'Ansalonga i amb vistes al de Sornàs; un magnífic indret, voltat d'una esplèndida vegetació. El divendres, dia 8, a partir del migdia, fou d'acolliment. Els actes començaren el dissabte, dia 9, a dos quarts de deu del matí, amb el de la inauguració de l'Aplec, en el qual intervingueren el president del Centre Excursionista de Catalunya, Lluís Puntis, el del Grup Pirinenc Rossellonès Excursionista Nord Català, Antoni Glory, el conseller del govern Andorrà, senyor Ubach, i finalment el president del Club Pirinenc Andorrà, Didac Aleix. Tots ells tingueren paraules de benvinguda per als acampadors, i es congratularen d'inaugurar aquest sisè aplec, que permet mantenir, any rera any, un lligam entre tots els excursionistes d'una mateixa llengua.

Una cançó —interpretada pels cantautors andorrans, expresament composta per

aquesta trobada—, l'enlairada de globus i una traca van cloure l'acte d'inauguració.

Tot seguit sortiren dues excursions; una, al cercle de Tristaina, i l'altra, a la vall del Rialb.

Mentre es duïen a terme aquestes sortides, un grup d'excursionistes, convidats per les autoritats andorranes, visitaren la Casa de la Vall, seu del govern de les Valls.

Després de dinar, i a les escoles d'Ordino, tingueren lloc dues conferències: una, d'història i organització politico-social d'Andorra, i l'altra, de Geografia.

Després d'aquest interessant acte, vingueren els debats, en els que es discutí sobre la possible creació d'un Institut de la Muntanya dels Països Catalans, com també sobre el comportament civíl de l'excursionista, i es decidí de posar a la consideració de tots els assistents la formació d'un comitè d'enllaç, amb el fi d'informar d'activitats dutes a terme per les entitats excursionistes d'arreu dels Països Catalans. En el lloc d'acampada, a la mateixa hora, actuava el «Circ Sèmolà», de Vic, que va fer passar una estona molt distreta a tots els acampats.

El vespre es projectaren uns documentals sobre Andorra, i tot seguit començà el foc de camp, animat amb l'actuació dels cantautors andorrans, on hi va haver vi bullit i coca per a tothom. Després, l'orquestra «Conjunt Alegria», de la Seu, acabà de rematar el foc de camp, i amb ella es va dansar fins a ben entrada la nit. El diumenge, dia 10, començà amb una sèrie d'excursions de diverses dificultats; al Comapedrosa, al pic de Font Blanca, al de la Serrera i al Casamanya, totes elles amb vocals del Club Pirinenc Andorrà.

En el campament, durant aquest matí, es feren jocs per als menuts.

Després de dinar s'exposà a la consideració de tots els assistents allò que s'havia discutit en el col·loqui del dia anterior, com també el lloc on s'hauria d'organitzar el proper aplec.

Amb unes paraules

d'agraïment per part del president del Club organitzador conclogueren els actes d'aquest sisè Aplec Excursionista.

Tant les instal·lacions com l'organització fou magnífica, i els tres-cents cinquanta acampadors (el Centre Excursionista de Catalunya, amb 27 socis) pogueren passar uns dies d'agradable convivència.

Felicitem ben cordialment el Club Pirinenc Andorrà per l'esforç dut a terme en l'organització d'aquest VI Aplec, que ha donat ocasió a conèixer-nos una mica més i a estrènyer els lligams dels excursionistes de totes les terres de parla catalana.

Francesc Beato i Vicens

REINAUGURACIÓ DEL REFUGI D'ALBARCA (PRIORAT)

El dia 7 d'octubre de 1962 assistirem a la inauguració del refugi d'Albarca, patrocinat per la Comissió Tècnica de Refugis de Muntanya, de la Federació Catalana de Muntanya.

El dia 13 de maig de 1969 llegirem que el Grup Excursionista Muntanyenc, de Tarragona, propietaris del refugi, el cedien a la Diputació de Tarragona, davant la falta de mitjans per

a refer uns desperfectes ocasionats per uns temporals.

El dia 13 de març de 1983, tenia lloc la cerimònia de la reinauguració del refugi del Centre Excursionista de Tarragona, que ha pogut tornar a funcionar gràcies a la Diputació de Tarragona. Com l'altra vegada, el Centre hi va ser representat, aquesta vegada per el nostre consoci Hilari Sanz, acompanyat d'un grup de socis.

L'acte va començar amb una missa a l'aire lliure, cosa que ens va estranyar, tota vegada que hi ha una bonica església regida pel rector d'Ulldemolins, que aquell dia també hi va celebrar la seva missa habitual. Tot seguit fou beneït el recinte, i pronuncià unes paraules el president de l'entitat, senyor Valderrama. L'Excm. President de la Diputació de Tarragona va cloure l'acte, ja que, hi representava l'organisme que havia fet possible aquella reconstrucció.

La capacitat del refugi és de 24 persones; i consta de lliteres, llar, menjador, cuina, dos serveis, un d'ells amb dutxa, una terrassa a nivell del menjador i refugi lliure sota els pòrtics. Les claus cal demanar-les al C.E. de Tarragona c/. Comte de Rius 14, 1.º.

Des d'aquest refugi són

possibles excursions al cim culminant del Montsant, a l'ermita de la Mare de Déu, al Toll de l'Ou, al camí dels Cartoixans per arribar a Cabassers pel grau del Caixer, al Congost de Fraguerau, a la Cova Santa, a Scala-Dei, etc. Els pobles més propers són: Ulldemolins, Cornudella, Prades i Siurana.

M.M.

VISITA HISTÒRICA

He seguit de prop la gestió de la Comissió d'Equipament de Muntanya, del Centre Excursionista de Catalunya, i m'he sentit solidària de la seva voluntat de fer les coses ben fetes, amb exigència i sense plànyer-se. I és el cas que, aquesta manera de fer, continuada, persistent, dóna bons resultats. Conec perfectament el que costa arribar-hi, la fortalesa que cal per anar contra corrent, tot i tenir la confiança que els nostres conciutadans excursionistes i esquiadors saben valorar aquests resultats perquè també són els que ells anhelan.

Això pensava el mes d'agost passat, el dia que el President de la Generalitat amb la seva esposa, alguns socis del Centre, entre ells el Dr. Malaquies Zayas, i altres amics, entraven al nostre Xalet d'Ulldeter.

Xalet net, ordenat, acollidor, civilitzat, utilitzat. Com voldriem que fossin ben aviat tots els xalets i refugis de muntanya de Catalunya.

Els nostres visitants d'aquell dia, venien de lluny.

De bon matí havien sortit de Núria, procedents de Queralbs. Havien pujat a Nou Creus, pic de l'Infern, pic de Bastiments, coll de la Marrana.

Mossèn Zayas havia celebrat missa dalt del pic de l'Infern, ell que ha dit misses a tants pics del Pirineu...

Arribaven assedegats, però en bona forma, triscant lleugers i decidits. Bons caminadors!

El nostre Xalet els sorprengué gratament. Hi reposaren una estona. Felicitaron la família que en tenia cura i, sobretot, encoratjaren als directius del Centre que els hi havien rebut perquè seguissin en aquest mateix camí de servei al nostre país, que de fet és el que el Centre Excursionista de Catalunya segueix a cada tombant de la història.

Per poc temps es quedaren entre nosaltres; però estàvem contents que el President hagués complert el seu desig, manifestat el dia que acomiadà l'Expedició Catalana a l'Everest 82 al Palau de la Generalitat.

Arribada al xalet d'Ulldeter, el pic de Bastiments al fons. (Foto: Raurell.)

Allí, mentre felicitava els nostres alpinistes per l'ambiciosa empresa que els movia, exposà el seu modest projecte d'ascensió al pic de l'Infern i els deia: «Qui es proposa un objectiu petit, l'assoleix fàcilment. Qui se'l proposa molt gran, pot no assolir-lo, però el sol fet de proposar-se'l ja és important.»

De la galeria del Xalet estant dèiem adéu al grup d'excursionistes i, mentre els pins del camí de baixada que duu fins a la carretera els amagaven, els ulls se'm perdien cap al fons de la vall i repassava mentalment una antiga pàgina d'història.

Cap als anys 60, els excursionistes que des de Setcases anàvem a Ulldeter, ho fèiem per l'únic camí que llavors hi havia. De la carretera actual ni se'n parlava encara, i una munió de colles tiraven riu Ter amunt cap a la Font del Saüc i els Plans de l'Hospital. Dues hores bones de pujada fins al Xalet.

Val a dir que no era fàcil de perdre's, tot i la boira que molts cops hi havia, perquè el camí era ben fitat. I era fitat amb el nom de qui, vint anys més tard, és el President de la Generalitat de Catalunya.

No he sabut mai qui va pintar damunt les pedres aquell nom, però és ben cert que tot el camí era un crit i un record pel patriota que acomplia els set anys de condemna a presó, per haver gosat dir de la dictadura tot el que molts de nosaltres només ens atrevíem a pensar.

Passat el temps, un dia, sortint de Setcases, també la Guàrdia Civil ens va indicar el camí: «*Vayan siguiendo las piedras que dicen «Jordi Pujol» y ya llegarán...*». Hi vam arribar aquella vegada i moltes altres.

Però ara ja fa temps que pujem a Ulldeter per la carretera, i el fons de la vall torna a ser un paratge misteriós que, algun dia, algú redescobrirà.

Llavors es meravellarà si veu unes pedres que, si la pluja i el vent no les ha emmudit, encara parlaran d'aquella pàgina de la nostra història que, avui ja, definitivament, hem girat.

Margarida Carona i Romeu

DIADA DE SANT JORDI

Aquest any, la diada de Sant Jordi, patró de Catalunya i de la nostra entitat, es distingeix per anar acompanyada d'un temps primaveral, lluminós, de significació cívica, d'exaltació del llibre, de la llengua, la cultura i la nació catalana i de concentració massiva a la plaça de Sant Jaume, com a resposta a unes declaracions fetes a Madrid, considerades ofensives.

Com cada any, la diada va començar al Centre amb la instal·lació de la parada de llibres a l'entrada del nostre estatge social, a cura de la Comissió de Publicacions i assistida per un grup de socis de forma desinteressada.

A les set de la tarda, i al Saló de Cent de l'Ajuntament de la ciutat, va tenir lloc l'acte principal de la diada, presidit pel nostre president, senyor Lluís Puntis, acompanyat del President de la Federació Espanyola de Muntanyisme i membres de la Junta Directiva. Lluís Puntis obri l'acte amb un breu discurs descriptiu de les activitats de més relleu durant el curs

de l'any, així com dels projectes a portar a terme. També parlà de l'estrena de la pel·lícula Everest-82, esdeveniment brillant de la diada, i felicità els socis que aquell dia els cabia l'honor de rebre la insígnia d'or o d'argent per complir cinquanta o vint-i-cinc anys d'associat. Finalment donà la paraula al nostre consoci i membre de l'Institut d'Estudis Catalans, senyor Joan Ainaud de Lasarte, qui retingué l'atenció de l'auditori amb una revisió de l'excursionisme científic i la investigació catalana en el segle passat i la repercussió que han tingut en els nostres dies. Ens féu recordar els primers excursionistes de qui es coneixen blocs de notes, i els nostres avantpassats fundadors, l'any 1876, de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques: Rubió i Ors, Osona, Cèsar August Torras, Juli Soler, mossèn Cinto, Pompeu Fabra, Font i Sagué, etc. Fou una dissertació erudita, esquitxada d'anècdotes, de força interès tant per la seva vessant històrica com pel bagatge emotiu, on es veia reflectida la nostra entitat

una infinitat de vegades, amb la cita de gestes esportives, de socis de mèrit, d'activitats acadèmiques, d'excursions profitoses i de contribució cultural. Fou un repàs magnífic, dinàmic i documentat d'un temps en què l'excursionisme no solament era un esplai, sinó també una escola ecològica, d'investigació i divulgació.

Pel gran interès que va despertar aquesta conferència, l'autor ha accedit a què sigui publicada en la nostra revista MUNTANYA.

Acabat el pany, es procedí al lliurament de 23 insígnies d'or i 76 d'argent. Va cloure la vetllada un concert a càrrec de l'Orfeó de Sants, que interpretà un escollit programa de cançons, que finalitzà amb l'himne de Catalunya, cantat per tots els existents.

Cal dir que aquest any s'hi han observat dues variants desacostumades: per primera vegada, cap regidor municipal no va presidir l'acte al Saló de Cent, i, al Palau de la Virreina no es pogué instal·lar el XLIX Saló Internacional de Fotografia de Muntanya per manca del permís habitual. Aquesta exposició va tenir lloc uns dies més tard a l'Arxiu Històric de la Ciutat (Casa de l'Ardiaca).

Menció a part mereix l'exquísita del programa de mà, obra de la impremta Altés, una acurada realització il·lustrada amb una reproducció d'un cartell original del consoci Josep M.ª Comes, propietat del Centre, i anunciador, l'any 1901, d'una exposició al nostre estatge de gravats, plànols i fotografies de monuments desapareguts a Catalunya, i principalment a Barcelona, durant el passat segle XIX.

Roses i llibres, sentor d'espigues verdes suggeridores de bona xeixa, aires de festa nacional, senyeres al vent, consocis guardonats i el millor companyerisme fraterno, tot un manat d'espiritualitat inoblidable i d'efectiva sensibilitat patriòtica, sota l'esguard del cavaller Sant Jordi.

M. M.

EXPOSICIÓ – HOMENATGE A MANUEL GENOVART I BOIXET

Del 15 d'abril al 13 de maig, va tenir lloc a la sala d'exposicions una extensa mostra d'obres pictòriques i records personals del qui fou soci del Centre Excursionista de Catalunya durant més de trenta anys, l'artista Manuel Genovart i Boixet, que morí l'any 1980, als 85 anys d'edat.

Per al millor coneixement de l'homenatjat, la Secció de Ciències i Arts, organitzadora de l'exposició, va oferir a tots els visitants un catàleg molt complet on figuraven l'esquema biogràfic i la ressenya dels quadres exposats, així com el contingut de les quatre vitrines complementàries. Al darrere, el senyor J. M. Garrut, president de la Secció de Ciències i Arts, hi feia un esbós de la vida artística del senyor Genovart des de diferents vessants, com són els precedents artístics, els estudis a Llotja, el casament, la seva adhesió a la nostra entitat, la vinculació a la vila de Breda, la seva dèria col·leccionista, etc.

L'exposició ens féu conèixer l'artista-soci i també exemplar excursionista assenyat, per a qui la pràctica de l'excursionisme fou una escola d'inquietuds permanents.

Podem dir que l'exposició fou molt visitada i comentada. De fet, aquest recordatori calia fer-lo, i felicitem el grup organitzador per haver-nos mostrat a través de la seva obra, una figura tan sensible i patriòtica.

El soci que no tingui el catàleg, pot consultar-lo a la Biblioteca.

M. M.

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE «GUIA DEL ROMÀNIC DE LA GARROTXA»

A la Junta Directiva de la nostra entitat li plau presentar als socis les obres de qualitat científica i literària, originals d'excursionistes de diverses

contrades catalanes que, amb llur treball, ajuden a fer més planera la nostra activitat, alhora que omplenen de contingut intel·lectual i tècnic la tasca de conèixer el país pam a pam.

Aquesta vegada hem tingut el goig de poder presentar un llibre meritosí intitulat «GUIA DEL ROMÀNIC DE LA GARROTXA», original de Josep Murlà i Giralt, bellament il·lustrat per Nicolau Gironès i Casanova.

La vetllada la protagonitzà el nostre consoci Antoni Pladevall i Font, conegut historiador, l'home que millor coneix aquell país de l'abat Oliba, del Comte Jofre, Tallaferró, Erill, dels Cardona, Montcada, etc. A càrrec, doncs, del mestre Pladevall, anà la presentació de l'obra i dels seus autors. Ponderà l'esforç de la recollida de dades, la vàlua del contingut del llibre i el profit que hom pot treure'n en visitar La Garrotxa. Tots els assistents restaren convençuts que l'obra era molt útil per a millor conèixer els detalls principals del patrimoni monumental que trobem caminant per la nostra terra.

També l'autor dirigí la paraula al públic, i agrai al nostre President que hagués accedit a la presentació sol·licitada, com també al consoci Pladevall la seva acurada intervenció.

El senyor Lluís Puntis, president de l'entitat, expressà la seva satisfacció amb paraules elogioses i féu ressaltar que aquestes vetllades honoren l'entitat. També agrai als senyors Alzamora, Murlà i Gironès que haguessin pensat en el Centre per fer aquesta presentació a Barcelona, i esmentà el nom del nostre ex-president, Cèsar August Torras, peoner de guies de La Garrotxa amb la seva, d'un sentit ample de servei i documentació, vàlida encara avui.

Finalment es van passar una trentena de diapositives de color, relacionades amb el llibre, originals la major part de la consòcia Anna Borbonet.

A la sortida es va poder adquirir el llibre i els autors van dedicar-los als compradors, mentre els

Josep M.ª Colomer llegeix unes paraules d'agraïment per la distinció rebuda.
(Foto: Fédération Française de la Montagne.)

assistents comentaven l'obra favorablement.

Aquesta sessió literària tingué lloc a la sala d'actes, el dia 11 de maig, a les vuit del vespre.

M. M.

LA FÉDÉRATION FRANÇAISE DE LA MONTAGNE RET HOMENATGE A JOSEP M.ª COLOMER I TORRENT

En Josep M.ª Colomer i Torrent és un veterà muntanyenc, antic soci i membre de la Junta del Centre Excursionista del Vallès, de Sabadell, avui Unió Excursionista de Sabadell, i del Centre Excursionista de Catalunya.

El seu historial com a alpinista, tant als Alps com al Pirineu, és molt important. Formà cordada amb amics de Sabadell, de Barcelona i de França, però ara, que ha estat guardonat per la Fédération Française de la Montagne amb la primera medalla de la «Reconnaissance», creada per a premiar els serveis distingits i dedicació a la muntanya, ens plau evocar uns trets característics d'en Colomer i de la seva muller Emília, l'Emi.

Sabé aglutinar al seu entorn, a partir de 1949, en uns anys de grans projectes pirineïstes, uns muntanyencs com ell, fascinats per l'alta muntanya i l'escalada, sobre tot al Pirineu, en una acció que recollia el relleu dels Josep M.ª Guilerà, Lluís Estasén, Jaume Oliveras i dels Jean

Arlaud, Raymond d'Espouy o Charles Prunet.

Dintre de la Secció de Muntanya del Centre, participà en l'organització i activitat dels populars Campaments d'Alta Muntanya a partir de 1950 fins al darrer, el 1961, en el curs del qual sofri un accident, amb posteriors complicacions, que l'han apartat de l'activitat muntanyenca.

Aquells enyorats campaments (veritables expedicions amb campament de base en un lloc escollit per a fer travessies i ascensions, i gairebé sempre propers a bases d'acampada franceses, de les seccions pirineïstes del CAF o del GDJ) ens portaren a un intercanvi fraternal d'activitats conjuntes amb els nostres veïns.

En Colomer i la seva muller mantingueren aquesta germanor en uns anys difícils per al trànsit entre les dues vessants del Pirineu, i a llur favor s'ha d'apuntar l'èxit d'aconseguir, de les autoritats federatives i estatals d'una i altra banda, permisos per poder triscar per les carenes i pernoctar als refugis.

En aquells anys, i també mercès a les seves gestions com a directiu del Centre –perquè hem de tenir en compte la seva tasca a la Secció de Muntanya, al CADE del qual es soci honorari, i com a President de la Secció d'Esquí (1956-1962)–, aconseguirem uns drets de reciprocitat de tarifes

d'estada entre els nostres refugis i els dels CAF del Pirineu.

En els campaments d'alta muntanya, o amb visites a les estacions d'esquí i poblacions franceses del Pirineu, o bé en aquell fogar d'entusiasme pireneista que és la Tour de Mayregne —on Philippe i Chantal mantenen vivent el record de llur pare, el mític Raymond d'Espouy, «Papé»—, creà llocs de trobada d'una generació de pireneistes fidel al caràcter de dedicació a una afecció assumida totalment amb esforç personal, compartit amb els millors amics.

Els fruits no han estat només trobades a la muntanya entre pireneistes catalans i francesos, sinó també —permeteu-me dir-ho— una altra cosa que resta de forma ben tangible, com són els llibres publicats pel Centre, d'autors francesos com Jean Escudier, André Armengaud, Robert Ollivier i Georges Véron.

Tot això, que és ben notori, el féu acreedor de la Medalla de Mérit de la Federación Española de Montañismo, l'any 1953, i de la Medalla del Centenari del Centre, l'any 1976; i ara tenim el goig de veure que la FFM li atorga la medalla de la qual hem parlat, que li fou lliurada per Jean Garnier, ex-president del CAF, secció de Bordeus, i actual delegat del CAF a la FFM de París, en un emotiu acte, el passat dia 16 d'abril de 1983, a l'Hotel Bellaterra, on s'aplegaren els francesos Jean Garnier, René Prada, Maurice Jeannel, Jean-Victor Parant, Philippe i Chantal d'Espouy, Pierre Billon, Lucien Fayman, Louis Montagut, Jéo Labarthe, André Rieusset i la senyora Marrus del Servei del Turisme Francès, de Barcelona, esposes i altres companys, i així mateix els amics de Sabadell, Ricard Mompel, Claudi Sants, Ricard Molins, Santiago Buxó, Josep M. Mèrida i els seus germans Joan i Joaquim, i, per part del Centre, els ex-presidents de las Seccions d'Esquí o de Muntanya, Eliodor Orfila, Ramon Pujol, Agustí Jolis i Josep M. Sala, i els consocis Joan Ferrater, Emili Ullés, Rosa Ponsati de

Griful, Josep M.ª Àrias, i altres amics i acompanyants, al costat del nostre president, Lluís Puntis.

Una llarga llista d'adhesions d'amics de la Secció de Muntanya i del CADE se sumaren en esperit en aquest acte, en no poder-hi assistir perquè la data coincidirà amb el XXV Rally d'Esquí que es celebrava a la Vall d'Aran.

Per últim, volem destacar l'assistència en aquest acte dels senyors Lluís Lascuevas, vice-president de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, i del directiu senyor Manuel Campoamor, en representació de la Federación Española de Montañismo, vingut expressament de Madrid per assistir a l'homenatge.

Amb aquest escalf, es posà de manifest la satisfacció dels assistents esmentats, i d'altres que ben segur ara no recordem, pel gest de la Fédération Française de la Montagne envers el nostre amic.

En Josep M.ª Colomer sabé expressar, amb mots emotius l'agraïment per la distinció que li feien la Federació Francesa i l'Ajuntament de Saint-Lary, i deixà palès l'entusiasme i la voluntat posats sempre al servei de la confraternització entre tots els muntanyencs, d'un i altre costat d'aquesta meravellosa serralada que és el Pirineu.

Agustí Jolis i Felisart

II CAMINADA POPULAR DE TORÀ (LA SEGARRA)

Organitzada per l'Associació del Patrimoni Artístic i Cultural de Torà, el diumenge, dia 15 de maig, va tenir lloc la II Caminada Popular-Ruta de Vallferosa. Els organitzadors van tenir la gentilesa de fer-nos-ho saber, com ja ho havien fet l'any passat amb la Ruta Romànica (Sellés, Monestir de Sellés, Claret, Sant Pere de Figuerola i Sant Miquel de Fontanet), a la qual assistí una representació del Centre.

Aquest any, i també amb una representació de l'entitat encapçalada per

aquest cronista, vam acudir a la cita i seguirem la ruta assenyalada que es desenvolupà per la riera de Llanera i el torrent de l'Aranya, pel mati, i pels llogarrets de Guillons, Sucarrats, Jovans i l'Aguda, per la tarda.

A l'ermita de Sant Miquel de Fontanet se celebrà la missa a l'aire lliure, concretament al bell mig del cementiri. El dia, que va començar terenyinós, va seguir amb les mateixes característiques amenaçadores de pluja. L'ermita de Sant Miquel de Fontanet, d'estructura romànica (s. XII), ja fou visitada l'any passat, però hi poguérem veure unes notables millores, com és l'arranjament de la teulada i de l'absis.

El camí va prosseguir per l'obaga de can Garriga, i passàrem prop de la masia anomenada Ramells. El paisatge tenia poc de Segarra: més aviat semblava del Solsonès; després vam comprovar que, efectivament, érem a les rodalies d'aquesta comarca. Vam passar per una contrada on els vedells pasturaven enmig de l'arbrada i de grossos còdols, a l'esguard de la torre de Vallferosa, que s'aixecava a l'horitzó. Sorprenent visió al costat d'una desoladora ruïna. Cal dir que, pel camí, havíem trobat un avituallament en un moment propici i aquí, a Vallferosa, tornàrem a trobar-ne un altre. La torre de Vallferosa (sembla ser del s. XII), que té una altura de 33 metres i és força ben conservada, va poder ser ben contemplada abans d'encaminar-nos vers l'església romànica de Santa Maria de Vallferosa (s. XII). En aquest lloc vam dinar, i hi va haver una rifa de productes propis del país, i un servei de begudes i entrepans.

Seguint camí, a la tarda, passàrem per l'anomenat Clot dels Nens Xics, on hi han unes sepultures fetes a la roca (semblen del s. VIII) semblants a les que es poden contemplar a Olèrdola. Després trobàrem els esmentats llogarrets, la font dels Caus (ben arrecerada en un cingle frondós, no mancat de

bellesa), Les Feixes, El Solé i L'Aguda, una església romànica consagrada per segona vegada l'any 1111. La caminada acabà a la plaça de la Font de Torà, on havia començat, amb una assistència de més de 200 persones, joves i veterans, pagesos i menestrals, ecologistes i amants de la vida macrobiòtica (tot un ventall d'inquietuds, amb un denominador comú: l'estimació a la natura i a l'art que l'embolcalla).

La caminada fou vistosa, ben organitzada i amb un itinerari escaient. El paisatge obert s'alternava amb l'atapeït per la vegetació d'alzinars, rouredes i pins. Els organitzadors conduïren per aquella contrada uns caminadors (diguem, d'arreu de Catalunya) anònims, però això sí, que tenien un sentit de la fraterna camaraderia i una estima en augment per la comarca i pels organitzadors que els l'havien fet conèixer d'una manera tan simple.

La part aflictiva la vam acusar a les ruïnes del llogarret de Vallferosa i en contemplar les aigües llacoses dels torrents i les rieres. Potser d'aquestes caminades naixeran idees remeieres.

Felicitem des d'aquestes pàgines el grup organitzador i els invitem a prosseguir en aquesta tasca. Que l'any vinent poguem retrobar-nos. Us enviem, amb el nostre reconeixement, la nostra satisfacció i complaença.

M. M.

LES FESTES DE LA «COPA SANTA»

El dissabte, 16 d'abril, van començar a Perpinyà les grans festes de la «Copa Santa», promogudes per la *Mantinença Catalana del Felibrigé*. Eren uns actes solemnes als quals va participar la nostra entitat, representada pel president de la Secció de Ciències i Arts, senyor Josep M.ª Garrut i la seva muller.

El primer acte del dissabte consistí en una recepció al Centre Cultural Català, on es donà lectura a un breu historial sobre la «Copa Santa» dels Catalans. Després va haver-hi un

sopar, precedit per balls tradicionals catalans executats pels «Pardalets del Rosselló» i per unes cançons pel tenor Ernest Curtis, ben conegut a casa nostra. Finalment es va presentar un esplèndid documental sobre la Catalunya septentrional, mitjançant diapositives sonoritzades originals del mossèn Millasseau.

Cal dir que eren presents en aquest acte el senyor Heribert Barrera, president del Parlament de Catalunya, i els mantenidors i felibres de Provença i del Llenguadoc.

El diumenge, dia 17, se celebrà una missa a l'església de Sant Mateu, oficiada per mossèn Pau Naudó, qui hi representava el senyor bisbe, ajudat per altres sacerdots i representants del monestir de Montserrat i de Sant Miquel de Cuixà.

La «Copa Santa» dels catalans i la dels provençals foren exposades a l'altar major. Per primera vegada des de feia moltíssims anys es trobaven les dues copes aplegades. Fou un acte entranyable, seguit amb respecte i emoció.

Després, les dues copes foren traslladades al Centre Cultural Català, on el seu president, el senyor Narcís Duran, acompanyat de la Junta Directiva, va agrair l'honor que aquells actes representaven per a l'entitat. El «capoulieu» dels felibres respongué en francès i provençal. Seguidament, tothom es traslladà a la casa pairal del Castellet, seu de *Mantinença Catalana del Felibrige* al Rosselló. Van fer ús de la paraula, el senyor Josep Deloncle, consoci nostre, i el pare Hildebrand M.ª Miret, amb sentides frases, especialment artífexs dedicades al professor Josep M.ª Batista i Roca, un dels principals homes de l'acostament entre els catalans de les diverses contrades del País d'Oc.

El dinar fou servit a l'Hotel-Restaurant «Le Majorca», amb una assistència que depassava el centenar de persones.

Cal destacar la tasca del senyor Josep Jové, un bon amic de la nostra entitat, qui gestionà personalment prop de la Generalitat per tal que

La Copa de Provença oferta als poetes catalans en les festes llatines de Montpeller, l'any 1878.

fos possible l'anada a Perpinyà de la Copa Santa dels Felibres de Barcelona, que es considerava perduda, puix que, pel febrer del 1943, durant la dictadura franquista, la vitrina que la guardava va ser trossejada i la copa va desaparèixer. La Generalitat ha pogut recuperar-la.

Durant el dinar es van llegir moltes adhesions, entre elles les del President de la Generalitat, i de F. de B. Moll, Òmnium Cultural, Col·legi d'Advocats, Amics dels Goigs, J. M. Ainaud de Lasarte, Xarxa Cultural, UNESCO, i Josep Tarradellas.

Després del dinar tingué lloc un gran festival de sardanes i danses catalanes a càrrec del Grup Joventut i un recital de cançons catalanes a càrrec del tenor Curtis.

El sindic, Albert Léophonte, en nom de la *Mantinença*, lliurà plaques commemoratives als animadors de les festes, per llur desinteressada participació.

Finalment, hi hagué una recepció oficial a l'Ajuntament de Perpinyà.

Per aquells consocis que desconeguessin el sentit de la «Copa Santa», potser els hauriem de dir que tot va començar l'any 1867, quan uns poetes catalans ofrenaren als provençals una copa d'argent, en agraïment a l'acollida germanívola que havien dispensat al nostre consoci, el poeta Victor Balaguer, durant el seu exili a Provença, a causa de raons polítiques. La copa, que fou costejada per subscripció popular, a la qual participaren més de 1.800

catalans, refermava l'amistat secular entre els pobles provençal i català.

Aquesta copa especial, que recorda al Sant Graal, des de fa 113 anys passa de mà en mà a fi de recordar la presència perpètua dels dos pobles.

L'any 1868, en justa correspondència, el felibres provençals ofrenaren als catalans una altra copa d'argent, molt semblant a la que ells ja veneraven, i aquesta copa restà molts anys exposada al Museu d'Història de Barcelona, fins que en va desaparèixer l'any 1943.

El Centre, doncs, no podia faltar en aquest acte, al qual, dit sigui amb emoció, vam ser convidats per un missatge especial i molt estimat: el senyor Lluís Esteve.

M. M.

XIII FESTA DE SANT JORDI I DE LES ROSES, I V CAMPAMENT SANT JORDI A L'ERMITA DE PUIGCERVER

Els propassats 23 i 24 d'abril se celebraren a l'ermita de Puigcerver, d'Alforja (Alt Camp), la XIII Festa de Sant Jordi i de les Roses i el V Campament Sant Jordi, que anualment organitza la Secció Excursionista del Centre de Lectura, de Reus.

Una bona colla de socis del Centre Excursionista de Catalunya hi assistirem, com ja ho vam fer l'any anterior, i tinguérem l'ocasió de passar unes hores de fraternal convivència amb

els amics reusencs, com també de fruit de la magnífica panoràmica de tota la comarca del Camp que s'albira des de davant l'esplanada de l'ermitatge.

En què consisteix aquesta simpàtica trobada? Un dia d'entre setmana (d'aquella en què se celebra la festa) i a la seu social del Centre de Lectura, es du a terme un acte cultural, que pot ser una xerrada o una projecció. El dissabte, es fa una acampada a l'indret triat aquell any per a celebrar-hi la festa.

L'endemà, pel matí s'hi organitzen jocs per a la mainada, i a migdia hi és oficiada la santa missa, durant la qual es beneixen les roses que, a la sortida, es repartiran entre tots els assistents.

Tot seguit, un poeta, un intel·lectual o un excursionista glossa la diada, i també hi ha l'actuació d'una coral o bé, segons els anys, d'altres grups (castellers, dansaires, etc.).

Després de dinar, es clou la festa amb el «cant dels adéus».

Aquest dos últims anys també hi ha hagut el repartiment de premis del certamen literari juvenil que es convoca amb motiu de la trobada, en el qual es premien els millors treballs sobre la diada de Sant Jordi, o de tema excursionista.

Aquesta festa, com ja ho he dit, s'organitza anualment, i gairebé sempre en indrets diferents, generalment a redós d'una ermita o santuari del Camp, del Priorat o de la Conca de Barberà.

L'ermita de Puigcerver, on enguany es celebra la Festa de Sant Jordi i de les Roses. (Foto: M.ª Carme Ollé.)

La primera ocasió en què se celebrà fou l'any 1971, a l'ermita de Sant Joan de la Muntanya, del terme de Montblanc; el seguiren, els celebrats al refugi «Musté Recasens», a Montral, a l'ermita de la Pietat d'Escaladei, un altre cop al refugi «Musté Recasens», i a l'ermita de Sant Antoni, d'Ulldemolins, als peus del Montsant. L'any següent, el 1976 fou a «la Mongia» de d'Escaladei. El 1977, tingué com escenari Siurana, amb motiu de l'homenatge pòstum que l'excursionisme català va fer a Gerard Martorell, batlle del petit poble. L'any següent se celebrà en el santuari de la Misericòrdia, de Reus, i, el 1979, en el santuari del Tallat, un esplèndid mirador de la Conca de Barberà, la Segarra i l'Urgell. Després, hi hagué el de l'ermita de la Santíssima Trinitat, de l'Espluga de Francolí, el de la Verge de l'Abellera, de Prades, i el de Sant Joan de Codolar, de Cornudella.

Amb aquestes trobades, els amics del Centre de Lectura ens donen l'oportunitat de festejar a muntanya el nostre patró Sant Jordi, a més de poder conèixer, any darrera any, les diverses ermites i santuaris d'aquelles comarques.

Francesc Beato i Vicens

BIBLIOGRAFIA

ELS CONQUERIDORS DE L'INUTIL per Lionel Terray.
ESTRELLES I TEMPESTATS per Gaston Rébuffat.

ESQUÍ EXTREM per Patrick Vallençant.

De la «Col·lecció Clàssics de l'Alpinisme», del Centre

Excursionista de Catalunya i Editorial R. M. Barcelona 1982.

Cal felicitar-nos per l'inici d'aquesta col·lecció que vol posar a l'abast dels lectors catalans els escrits dels alpinistes més rellevants i que fins ara sols havíem pogut llegir en els idiomes originals o bé en traduccions al castellà. Que no falli l'empenta i que nous volums vinguin a fer companyia els ja publicats.

Havíem llegit els llibres de Terray i Rébuffat en la seva versió original i en guardàvem un bon record.

Ara, la lectura en català ens ha refrescat aquell regust i hem tornat a viure la prosa directa i humana de

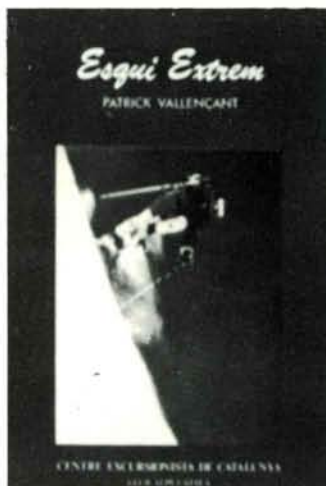

Terray, el malaguanyat alpinista francès mort tràgicament, qui, en uns escrits plens d'autenticitat, ens conta el naixement de la seva passió per la muntanya, i l'escala ascendent d'èxits en les diverses muntanyes d'arreu del món.

I la prosa de Rébuffat, potser més literària i treballada, però igualment autèntica i apassionant, ens acostava a les seves vivències en les grans cares nord de sis difícils muntanyes dels Alps.

La traducció de Joan Costa queda potser un xic encotillada en fer un ús molt freqüent d'algun mot poc usual en el llenguatge corrent.

No coneixíem el llibre de Vallençant. Alpinista de vàlua reconeguda, portat per les circumstàncies en l'explotació comercial dels seus difícils descensos amb esquís, entrà pels més drets *coulours* i pales dels Alps i Andes.

I el seu llibre, sincer en moltes pàgines, es ressent potser en algun moment d'aquest afany de publicitat i la lluita que això comporta. En canvi, quan l'interès pel més difícil no forma part de l'acció és quan l'autèntic muntanyenc que hi ha en Vallençant es reflecteix millor en la seva prosa.

La traducció de Marga Cardona, molt agradable i planera.

J. M. Sala i Albareda

FAUNA DE LES MUNTANYES, per Vicenç Bros, Jordi Miralles i Joan Real. Col·lecció Llibre de motxilla». Publicacions de L'Abadia de Montserrat 1982.

Interessant llibre, aquest dinovè volum de la col·lecció. D'una manera senzilla i atractiva, ens introdueix en la fauna de les nostres muntanyes, i hi ressenya les bestioles, grans i petites, ocells, mamífers i rèptils que encara hi viuen, com també n'explica les principals característiques.

Si la lectura d'aquest llibre ens permet d'identificar algun dels animals que potser hem vist o veurem en les nostres excursions, la finalitat buscada pels autors serà plenament aconseguida.

AMB LES CAMES I AMB EL COR, per Josep Iglésies i Fort. Col·lecció «Llibre de Motxilla». Publicacions de L'Abadia de Montserrat. 1982.

En arribar al vintè volum de la col·lecció, l'equip assessor ha cregut oportú de publicar un recull de diferents escrits de l'eminent geògraf-historiador i

excursionista Josep Iglésies, publicats amb motiu de diferents efemèrides dins el món excursionista.

Són interessants, com sempre, els dedicats a glossar els fets històrics del moviment excursionista a casa nostra, i exultants de patriotisme i prosa barroca els referents als valors que l'autor troba i estima en aquest excursionisme clàssic que tants de fruits ha donat i, ho esperem, continuarà donant.

CASSIN. IL ÉTAIT UNA FOIS LE SIXIÈME DEGRÉ par Georges Livanos. Editorial Arthaud 1983.

Recomano aquest llibre als escaladors i als muntanyencs aficionats a l'alta muntanya de dificultat, i a tothom qui vulgui passar una bona estona llegint un llibre divertit.

Livanos, el conegut escalador francès, ha escrit un llibre vibrant i apassionat. Potser quasi fanàticament apassionat, però sempre sincer i franc. Livanos barreja la vida de Cassin, l'excel·lent muntanyenc i escalador italià, amb una impressionant llista de primeres, amb passatges i consideracions sobre figures que han estat o són encara història viva de l'alpinisme europeu. Livanos no es mossega la llengua a l'hora d'emetre judicis o valoracions, però sempre d'una manera oberta i lleial. Per a ell, Cassin és un exemple. Un exemple de tenacitat i valor, i de constància en l'amor a la muntanya.

Una prosa directa, molt riallera quasi sempre i dura quan convé, fa la lectura del llibre altament agradable.

Normes de publicació de MUNTANYA. Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir presents aquestes condicions:

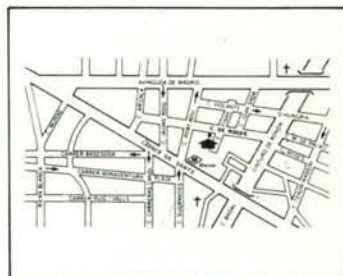
Els articles cal que siguin escrits correctament en català i mecanografiats a triple espai en fulls Din A-4 o foli. Quan el text haurà de ser escrit en diferents tipus, s'indicarà de la següent manera: subratllat senzill (*cursiva*), subratllat doble (VERSALETA), subratllat triple (CAIXA ALTA) i subratllat ondulat (*negreta*).

Els mapes, dibuixos i gràfics es presentaran dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc o vegetal. Les fotografies en blanc i negre i diapositives, duran els seus corresponents i el nom de l'autor, escrits en un full a part.

La Redacció podrà acordar la reducció o modificació d'aquells paràgrafs en què la manca d'espai o la reiteració ho facin aconsellable.

PER A TOT EL QUE NECESSITEU, ENS TROBAREU A PARTIR DE LES 17 HORES

ALTA MUNTANYA ESCALADA ESQUÍ DE MUNTANYA ESQUÍ

OFERTA ESQUÍ 83-84

PISTA

ESQUÍS (1.ª marca) 13.955 ptes.
FIXACIÓ (Màx. seguretat)
BASTONS

ESQUÍS (1.ª marca) 18.950 ptes.
FIXACIÓ (Màx. seguretat)
BASTONS
BOTES (1.^a marca)

PISTA INFANTS

ESQUÍS (1.^a marca) 13.900 ptes.
FIXACIÓ (Màx. seguretat)
BASTONS
BOTES

MUNTANYA

ESQUÍS (1.^a marca) 24.000 ptes.
FIXACIÓ (Màx. seguretat)
BASTONS
BOTES (plàstic)

FONS

ESQUÍS (1.^a marca) 14.250 ptes.
FIXACIÓ (la millor)
BASTONS
SABATILLES (1.^a marca)

LLOGUER DE:

ESQUÍS DE MUNTANYA
ESQUÍS DE FONS
GRAMPONS I PIOLETS

REPARACIÓ I MANTENIMENT D'ESQUÍS I FIXACIONS • REPARACIÓ DE BOTES • CANVI DE SOLES CUITES
ALS PEUS DE GAT (1.400 ptes.) • MENJAR DESHIDRATAT «MOUNTAIN HOUSE» • PEUS DE GAT A 3.000 ptes.

ACTIVITATS PER A 1984

Març: Alta ruta del Pirineu català amb esquís. Dates: del 18 al 25. Duració: una setmana (cinc participants per instructor).

Cost: 28.500 ptes. Inclou: taxis, dormir, organització, etc.

Maig: Alta ruta Chamonix-Zermatt amb esquís. Dates: 29 al 6.

Nombre màxim de participants: 5 per instructor.

Cost: Inscripció i organització: 10.000 ptes. La resta, unes 40.000 ptes.

Agost: Trèkking alpinístic a un 7.000 m fàcil, a la regió del Zaskar (Himalàia), Tibet de l'Índia. Preu: en tramitació (orientatiu, al voltant de 300.000 ptes.) Durada: 30 dies.

Agost: Trèkking turístic al Ladakh (Caixmir), Tibet de l'Índia, acompanyant alpinístic. Regió oberta recentment per als occidentals. Preu: en tramitació (durada: 30 dies)

JOAN OLIVA

INSTRUCTORS DE L'E.C.A.M I DEL C.A.D.E

ROGER, 40 (Sants)
BARCELONA-14

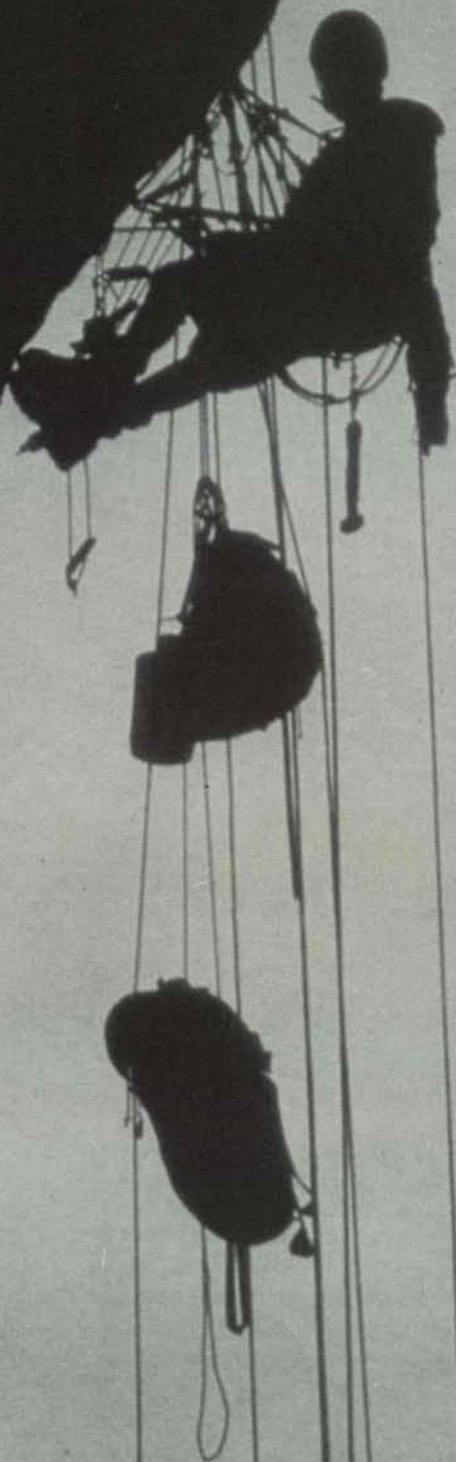
PER A TOT EL QUE NECESSITEU, ENS TROBAREU
A PARTIR DE LES 17 HORES

Telèfon: (Només de 15 a 16 h.) 253 20 96

GUILLEM ARIAS

ESPORTS MAÑANES

C/. CANUDA, 26 - T. 318 45 00-318 44 34

- BARCELONA-2

Vehils

fundat l'any 1908

Plaça Universitat, 7 - Telf. 317.91.86

Parking Plaça Castilla

Portal de l'Àngel, 32-34 - Tels. 317.91.86 - 317.91.90

Parking SABA - Plaça Catalunya

BARCELONA

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

**BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ**

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

c. Paradís, 10 Barcelona (2)

Si encara no sou
subscriptor de
MUNTANYA,
retalleu i envieu
aquest butlletí
i rebreu
puntualment
la revista al
vostre domicili

Si ja en sou,
doneu-lo a un
amic que
s'interessi per
l'excursionisme
i segur que
us ho agrairà.

*Molts
excursionistes
no llegeixen
MUNTANYA
perquè no
la coneixen.*

Disseny de jardins, patis, terrasses, balcon, finestres, entrades...

- PROJECTES**
- Amb assessorament, per tal que pugueu realitzar vosaltres mateixos el vostre jardí.
 - I realització dels jardins en cas que preferiu que ho fem nosaltres.
 - Regatge automàtic per aspersió i goteig.

J. FORNT

INFORMACIÓ TEL. 371 12 11 (SANT JUST DESVERN)

MUNTANYA

LA PRIMERA REVISTA DE L'EXCURSIONISME CATALÀ

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

6 exemplars
(1 any)
1.100,— Ptes.
Estranger
1.400,— Ptes.

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir de l'any..... amb la quota anual de pessetes

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta ☐ Signatura

Data		
Banc / Caixa		
Carrer		
n.º	Població	D.P.

Sr. Director

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual de la revista MUNTANYA del Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català corresponent a la subscripció

a nom de.....

que viu a.....

Població..... amb càrrec al compte corrent o d'estalvi núm.

a nom de..... Signatura

Tallar per on indiquen els punts i reomplir adequadament la butlleta

"Tu companyera de fatigas."

Feta perquè t'hi trobis ben a gust.
Amb l'altura justa, lleugera de pes i bella de línies.
Un cos harmoniós... en CORDURA®
i la seguretat que li confereix

ARTILOCK®

FES-LA TEVA AVUI MATEIX
(DEMANA-LA EN EL COMERÇ ESPECIALITZAT)

HIDALGO, S.L. CASA ARTIACH
PRIMERA INDÚSTRIA ESPORTIVA ESPANYOLA
Fundada en 1928

Florida, 1-5. Apartado 610. Tf. 421100. Zaragoza-8

ARTILOCK®. PRIMER DISPOSITIU AUTOMÀTIC
PER AGAFAR EL MARTELL O EL PIOLET SENSE ATURAR-SE

Piolet o martell en
posició de marxa.

Un gest de la mà cap enrera...
clik...

... i ja el tens!

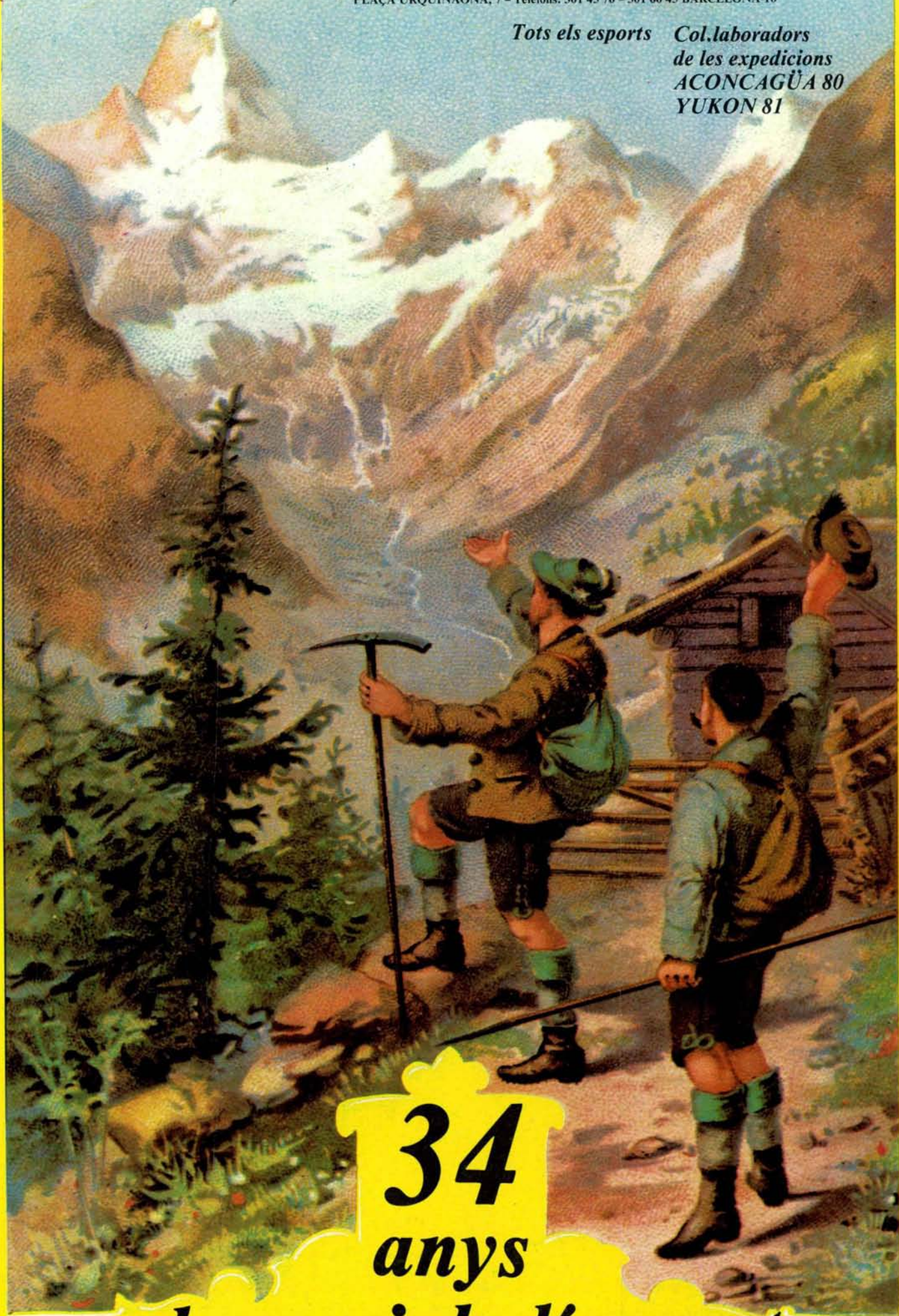

ARTILOCK®. Marca registrada HCA. Patent espanyola número 259793. Demanada a EUA, ALEMANYA, UK, FRANÇA, ITÀLIA i la resta dels països europeus. CORDURA® Marca registrada DU PONT.

Deportes Martín

PLAÇA URQUINAONA, 7 - Teléfans: 301 45 76 - 301 60 45 BARCELONA-10

Tots els esports Col.laboradors
de les expedicions
ACONCAGÜA 80
YUKON 81

34

anys

al servei de l'esport